קנין הלכה

3

מראי מקומות

מס׳ 4

חודש שבט תש״פ

יו״ד הלכות בשר בחלב

סימן קה סעיפים ג - סוף הסימן

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ״דרשו״

המשך סימן קה

סעיף ג

גמ' פסחים דף עה: מהמשנה נגע בחרסו של תנור וכו' עד דף עו. אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח.

חלק מדיני תתאה גבר נתבארו בסי' צא [ס"ד] עיי"ש, ונחזור עליהם כאן בתוספת פרטים:

בגמ' נחלקו רב ושמואל אם תתאה גבר או עילאה גבר, וקיי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר, ולכן אם נפלה חתיכת היתר צוננת על חתיכת איסור חמה,[1] מבליעה חתיכת האיסור טעם איסור בכל חתיכות ההיתר.[2] ואם נפלה חתיכת היתר חם על איסור צונן, אמרינן שהצונן גובר על החם ומצננו שלא יוכל לחממו, ומ"מ נאסר ההיתר כדי קליפה דאדמיקר ליה בלע כדי קליפה. בטעם הא דתתאה גבר כתב בספר איסור והיתר [ריש כלל כט בטעם השני] שהוא משום שטבע החום לעלות למעלה, וכ"כ הרמ"א בספר תורת חטאת. וברשב"א [תורת הבית הארוך בית ד שער א דף ג: והובא גם בש"ך ס"ק כג] מבואר שיש מעלה לתתאה גם משום שהוא עומד במקומו, משא"כ בעילאה שהוא בא אליו. [ולכן כתב הרשב"א גבי בר גוזלא שנפלה לכותח דחשיב הבר גוזלא עילאה אף ששקע למטה בתוך הכותח, דמ"מ הכותח עומד במקומו והגוזל בא אליו].[3]

חימום העילאה ע"י התתאה

בגמ' [פסחים דף עו.] מבואר שלמ"ד עילאה גבר העילאה אכן מרתיח את התתאה, ולכן אמרו שאם נפל רוטב חם מקרבן הפסח ע"ג חרס צונן, אמרינן שהרוטב מרתיח את החרס עד כדי שיש בחרס כח לבשל אחרים, והחרס חוזר ומבשל את הרוטב הזה, ולכן כשחזר הרוטב הזה אל בשר הפסח ה"ז פוסל את הקרבן משום דהוי צלי מחמת דבר אחר. אמנם הפוסקים נקטו דאף באופן שעינינו רואות שהעילאה לא נתחמם ממש מהתתאה כגון שנפל הרבה חלב צונן ע"ג כלי רותח, אמרינן שהתתאה גובר על העילאה ונותן לו דין דבר חם לענין שכולו בולע ממנו ונאסר כולו, וכן כל העליון נאסר, ואם אין שישים כנגד כל חתיכת הבשר נאסר כל החלב. וכן איפכא, אם נפל הרבה חלב רותח ע"ג חתיכה קטנה של בשר צוננת, אמרינן דתתאה גבר ונותן לחלב דין צונן לענין שאין הבשר נאסר אלא כדי קליפה, אף שהחלב עצמו נשאר חם.[4]

ביאורים והערות

1. והיינו אם היד סולדת בו, דבפחות מחום זה אינו מבליע ומפליט. כמו כן מיירי בחום שבכוחו להבליע או להפליט, ולכן לפי השו"ע והרמ"א [לעיל סעיף ב] מיירי דוקא באופן שהחתיכה החמה היא בחום של כלי ראשון, ולפי הסוברים שגם כלי שני מבליע ומפליט, א"נ להסוברים שדבר גוש בכלי שני דינו ככ"ר, מיירי גם בכלי שני. וכתב הפמ"ג [מ"ז סי' צא ס"ק ה] דלהשו"ע והרמ"א, אם הניח חתיכה חמה מהכלי ראשון ע"ג חתיכה חמה שכבר הונחה בכלי שני, דינו כנותן חם לתוך צונן, דכלי שני דינו כצונן.

2. והיינו כאשר האיסור שמן, דדבר שמן מפעפע בכל החתיכה, אך איסור כחוש אינו מפעפע לכל החתיכה אלא אם יש רוטב חם עמהם שיוליך את הטעם בכל החתיכה. וראה להלן [סעיף ה] שהרמ"א כתב דאנו מחמירים בכל דבר כשמן משום שאיננו בקיאין להבחין בין כחוש לשמן.

3. **תוספת עיון**

עיין חוות דעת [סי' צא ס"ק ה] שכתב דענין תתאה גבר הוא ענין יחסי, דרק ביחס שבין התחתון לעליון אמרינן דהתחתון החם גובר על העליון להבליע בו ולבלוע ממנו, אבל ביחס למאכל אחר שינתן על העליון, לפעמים העליון נשאר צונן ואם החתיכה שניתנה עליו היא צוננת לא יבלעו זה מזה כלל.

4. גם החלב בולע רק כדי קליפה מהבשר, ועיין סי' צא [ס"ד] במחלוקת הפוסקים בדין כדי קליפה בדבר נוזל כמו חלב ורוטב, שדעת השו"ע שהחלב כולו מותר ולא התנה שיהא בו שישים כנגד כ"ק מהבשר והט"ז, והש"ך [נקוה"כ] הסיקו שאין להקל בזה.

בירור ע"י טעימת קפילא אם תתאה או עילאה גבר

הכרתי ופלתי הקשה דבמאי פליגי בגמרא אי תתאה גבר או עילאה גבר, יטעמנו קפילא נכרי. וכתבו הפמ"ג [מ"ז סי' צא סוס"ק ז] והנוב"י [סי' כח] לתרץ, דאה"נ במקרה שיש נכרי שנוכל להטעימו נוכל לנהוג כפי שיאמר [וכמבואר בריש סי' צח], אלא דמיירי באופן שאין נכרי לפנינו, [א"נ במין במינו דלא שייך לטועמו (נוב"י שם)], ובזה נחלקו דרב סובר דלרוב העילאה גובר ונותן טעם ושמואל סובר דהתתאה גובר. ואין לשאול דנעשה נסיון ונעמידו על הבחינה בדברים של היתר ומזה נדע אי תתאה או עילאה גבר, דכיון שאין ענין הבליעה והפליטה דבר קבוע, ופעמים שיפול כזית בשר ליורה של חלב ולא יבלע כולו. והוסיף הנוב"י דמטעם זה אמרינן דחתיכת בשר נבילה שנפלה לקדירה וחזרה ונפלה לקדירה אחרת אוסרת בכל אחת מהן עד שישים נגדה, משום דלא ידעינן מתי נותנת טעם.

וכתב הנוב"י [שם] שבזה יבוארו גם המחלוקות שבגמ' אי כבוש כמבושל ובמליח אם הוא כרותח.

חתיכת בשר העומדת אצל האש

כתב הר"ן [דף מא: בדפי הרי"ף ד"ה גרסינן] שאם יש בשר רותח אצל האש הרי הוא גובר בכל גווני, בין אם הוא עילאה בין אם הוא תתאה, והטעם משום חום האש אינו מניחו להצטנן, והובאו הדברים בספר תורת חטאת [כלל כג דין ב] ובפמ"ג [מ"ז ס"ק ה].

כלי ריקן שנתחמם מהאש עצמה

כתב החוות דעת [ס"ק ט] דכלי שעמד ע"ג האש כשאין בו תבשיל ונתחמם ונתלבן באור אין בו דיני תתאה ועילאה אפילו אחר שהוסר מהאש, והרי הוא מבשל דבר מאכל שהונח על גביו אפילו לרב דס"ל עילאה גבר [וכן אם הניחו כלי זה ע"ג מאכל הרי הוא מבשלו אף למ"ד תתאה גבר], וראיה מהגמ' [שבת דף לח:] דאם גלגל ביצה בתולדת האור חייב. והוסיף דהחוש יעיד ע"ז דכלי מלובן או אבן מלובנת שורפין המאכל שהונח עליו.

והפמ"ג [ש"ד סי' צד סוס"ק ג] הסתפק בזה, עיי"ש, והבינת אדם [אות נח (עו)] כתב לחלוק על החוו"ד וכתב שגם בזה נאמרו כל הדינים של תתאה ועילאה, ועיי"ש שדחה את ראיות החוו"ד.

[ובספר בדי השולחן ציין לשו"ת בית אפרים (סי' לח), שדעתו שאפילו דבר מאכל שנצלה אצל האש והוסר ממנה מבשל בכל גווני בין אם הוא תתאה ובין אם הוא עילאה, אך תמה עליו דבסוגיא (פסחים דף עו.) מבואר שגם בבשר פסח הנצלה באש אמרינן תתאה ועילאה].

עילאה רחב ותתאה צר

כתב האיסור והיתר [כלל כט דין א] בשם הסמ"ק דאפילו באופן שחתיכת ההיתר הצוננת היא רחבה, והונחה ע"ג חתיכת איסור חמה שאינה רחבה כ"כ, מ"מ נאסרה כל החתיכה, והביאו בדרכי תשובה [ס"ק סז]. וכתב הדרכי תשובה שבשו"ת תורת יקותיאל הביא את דברי האו"ה לדינא, ועיי"ש שכתב שבשו"ת ארץ צבי [יו"ד סי' כג] הביא ראיה לזה מהגמ' פסחים [דף עו] ולא הזכיר את דברי האו"ה, ועיי"ש שזה דלא כמו שכתב הגאון מהר"ש קלוגר זצ"ל.

איסור והיתר שהונחו זה בצד זה

במקרה שהונחו איסור והיתר זה בצד זה הביא הרמ"א שיש חילוק בין ציורים שונים:

א. אם שניהם חמין הרי זה מוליך את הבליעה בכולו.[5]

ב. באחד חם ואחד צונן נחלקו הפוסקים: א) הרמ"א כתב דנאסר ההיתר כדי קליפה. ב) המהרש"ל [פ"ח חולין סי' ע] כתב דבאופן זה שאין אחד גובר על השני יש לדמותו למליח ותפל, שאם הטמא מליח הרי הוא מוליך הבליעה בכולו [כיון שאין התפל מתנגד לו], וה"נ אם האיסור חם יוליך את הבליעה בכל ההיתר כיון שאין ההיתר העומד בצידו מתנגד לו.

<u>להלכה</u>: כתב הט"ז [ס"ק ה] דיש להחמיר כרש"ל אם לא במקום הפסד מרובה, וכן העתיק החכמת אדם [כלל ס סי"א]. וראה בהערה ביאור דברי הש"ך ס"ק ט.[6]

<u>תתאה גבר בכלי</u>

כתב הרמ"א שדין תתאה ועילאה נאמר גם באיסור שהונח בכלי היתר או היתר בכלי איסור, ומקורו בספר איסור והיתר [כלל לג דין ה]. הש"ך [ס"ק י] הביא את דעת המהרש"ל שבכלי אין דין תתאה גבר משום שאין לו פליטה מגופו, ותמה על דבריו מהגמ' [פסחים עו] דהרוטב מרתיח את החרס [לרב דס"ל עילאה גבר, וא"כ ה"נ לדידן אוכל תתאה ירתיח את הכלי העילאה]. גם תמה הש"ך על עיקר סברת המהרש"ל, דמה בכך שאין לכלי פליטה מגופו. לכן נקט הש"ך דיש דין תתאה גבר גם בכלים, ועפ"ז כתב [ס"ק ז] דאם נתן איסור רותח על קערה צוננת נאסרת הקערה כדי קליפה [ואילו לפי המהרש"ל נאסרת כל הקערה], וה"ה אם נתן היתר רותח על קערת איסור צוננת די בשישים כנגד קליפת הקערה [ולפי המהרש"ל בעינן שישים כנגד כל הקערה].

<u>להלכה</u>: כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק י] והחכמת אדם [ריש כלל נז] שיש דין תתאה גבר גם בכלים.

אמנם כתבו רע"א [בהגהותיו על הרמ"א] והחוות דעת [ס"ק ט] שדין זה נאמר רק לענין איסור רותח שהונח ע"ג כלי ריק צונן שנאסר הכלי רק כ"ק, וה"ה היתר רותח שהונח ע"ג כלי איסור סגי בשישים כנגד הקליפה של הכלי, אבל אם הניח כלי צונן ע"ג אוכל רותח אין אומרים בזה תתאה גבר שייאסר כל עובי הכלי, שהרי מבואר [סי' צד] דאם תחב כף לתבשיל חם דאין כל הכף בולעת מהתבשיל רק החלק שנתחב בו, וכן לא נאסר התבשיל אלא מחלק הכף שבתוכו ולא ממה שבחוץ, [משא"כ אם תחב חתיכת איסור צוננת במקצתה לתוך התבשיל בולע התבשיל מכל החתיכה]. אמנם לפי המג"א [סי' תנא ס"ק כד שהובא בריש

ביאורים והערות

5. והיינו כאשר מדיני הפעפוע הולכת הבליעה בכולו, כגון באיסור שמן [א"נ לפי מש"כ הרמ"א (סעיף ה) דהאידנא אין אנו בקיאין בין כחוש לשמן], או כשיש רוטב חם באופן שנידון כבישול ולא כצלי, דהרוטב מוליך את הבליעה בכולה.

6. הש"ך [ס"ק ט] חלק על הרש"ל ונקט כהרמ"א דגם כשהאיסור חם אין הוא אוסר בכולו. ותמה הש"ך על הרש"ל שסמך את דבריו על הסמ"ק, דאדרבה הסמ"ק היקל טפי מהרמ"א, דאף בשניהם חמים סובר הסמ"ק דאין אוסר אלא כדי קליפה. וכתב המנחת יעקב [כלל כג אות ב הובא בפמ"ג ש"ד ס"ק ט וכתב עליו דנכון הוא] שהמהרש"ל לא כתב דבריו ע"פ שיטת הסמ"ק בהלכה זו רק ע"פ הטעם שכתב לבאר למה חלוק דין טמא מליח מטמא חם, שבמליח אין התגברות של אחד על השני דאין המליח עושה את התפל למליח ולא התפל מבטל את כוחו של המליח, ולכן נשאר המליח בכל כוחו להוליך את הפליטה בכולו. ומזה למד המהרש"ל דה"נ בנידון של חתיכת איסור חמה העומדת בצד חתיכת היתר צוננת, מתוך שאין כאן התגברות של אחד על השני כיון שאין כאן תתאה ועילאה לכן יוליך הטמא החם את פליטתו בכולו. [ובדעת הרמ"א שנקט דהאיסור החם אוסר רק כדי קליפה, כתב החכמ"א (כלל ס סי"א) דמליחה שאני שיש שם לחלוחית וציר המפעפעים משא"כ בחתיכה חמה. ובאופן אחר י"ל דבחם וקר טבע החם לקרר את הקר וטבע הקר לקרר את החם, אלא שבזה בצד זה אין התתאה מתגבר לשלוט בעילאה אלא כל אחד מתגבר ושומר על מצבו, אך אדמיקר ליה בלע כ"ק].

סימן צד] ה"נ כשתוחב כף בתבשיל בולעת כל הכף מהתבשיל, עיי"ש.[7]

דבר גוש המונח בכלי שני

בספר איסור והיתר [כלל לו דין ז] כתב דדבר גוש שהונח בכלי שני מבליע ומפליט כאילו הוא בכלי ראשון, דאף שאין כאן דפנות של כלי ראשון שיחממו אותו ולכן אינו מבשל, מ"מ מבליע ומפליט הואיל ואין כאן דפנות של כלי שני שיצננו אותו. [ודימה זאת האו"ה לשיטת הריטב"א בעירוי, דמבליע ומפליט כ"ק אף שאינו מבשל].[8]

גם המהרש"ל [פרק ז חולין סי' מד] כתב להחמיר בדבר גוש, וכתב טעם אחר לחומרא זו, דדוקא דבר צלול מצטנן מכלי שני משום שהוא מתערבב מיד [פי' המים שנגעו בדפנות בכלי ונצטננו מתערבים עם המים האחרים, וגם המים האחרים מצטננים, משא"כ בדבר גוש שאף אם השכבה החיצונית מצטננת, מ"מ אינה מתערבת בשאר הגוש ותוכו של הגוש שומר על חומו].

והד"מ [סוס"ק ב] חלק על המהרש"ל וכתב דנראה לעיניים שרוטב רותח שומר על חומו יותר מאשר דבר גוש. ולכן [בסי' צד ס"ז] נקט הרמ"א בפשיטות שדבר גוש מכלי שני הוא ככלי שני.

והט"ז [סי' צד ס"ק יד] הביא את דברי המהרש"ל ואת דברי הרמ"א ולא הכריע ביניהם, רק כתב שאם חתך בסכין את הגוש הרי הוא מבליע בכולו, דמצטרף כאן דוחקא דסכינא לאסור. [והפמ"ג הוסיף דמשמע בט"ז דדוחקא וגוש גם מבשל, ויש בזה

ביאורים והערות

7. **תוספת עיון**

והנה כתב הש"ך [סימן צב ס"ק לב] שאם נשפך חלב על הכירה במקום שהאש שולטת, והעמידו עליו קדירת בשר צוננת נאסרה הקדירה וכל שבתוכה. והקשה החוות דעת [ביאורים ס"ק כא] דאם החלב נמצא רק תחת הקדירה ולא מקיף אותה מצדדיה א"כ לא תיאסר כל הקדירה, דניהוי ככף שהוכנסה לתבשיל שלא נאסרה כולה. והבינת אדם [אות (נט) מב] כתב דלפי המג"א [סי' תנא הנ"ל] א"ש, דמה שנבלע עכשיו מפעפע בכל גובה הכף וה"נ בקדירה. אמנם החוו"ד הביא שהש"ך עצמו [סי' קכא ס"ק יז] לא כתב כהמג"א אלא כתב דהבליעה מפעפעת רק למה שנתחב בתבשיל. ובהגהת אמרי ברוך כתב שהש"ך [ס"ק לב] רמז תירוץ לזה בכותבו שציור זה עדיף מכלי ראשון, והיינו דכיון שהאש שולטת במקום זה הוי כבולע ע"י האור, ובזה כתב הש"ך [סימן קכא הנ"ל] דיש פעפוע לכל הכף, וה"נ יש פעפוע לקדירה ולתבשיל.

והיד יהודה [סי' צב ס"ק נה] כתב דדוקא אם החלב אכן חימם את הקדירה אז נבלע הוא בתבשיל שבתוכה, אך אם לא חיממה נהי דהקדירה בולעת כדין תת"ג, מ"מ היא עצמה נשארה צוננת ואין המאכל שבתוכה בולע ממנה.

חלב צונן הנזחל אל קדירה רותחת

עיין רמ"א [לעיל סי' צב ס"ז] שכתב דאם קילוח חלב צונן נזחל אל קדירה רותחת של בשר הכל אסור, משום שהקדירה היא תתאה והוי כצונן לתוך חם. והקשה הש"ך [שם ס"ק לו] דציור זה אינו בגדר תתאה ועילאה אלא החלב והקדירה הוו זה בצד זה ובכה"ג סגי בקליפה. וכתב הש"ך ג' תירוצים: א) כיון שהחלב בא בקילוח מלמעלה לכן הוי כמו עילאה. [עיין פמ"ג (שם) שפירש בכה"ג שהקילוח בא מלמעלה חשיב כעילאה אף שהוא פוגע בצד הקדירה]. ב) כיון שהקדירה עומדת במקומה חשיבה כמו תתאה. [וציין לדרישה (סי' צא סק"ב)] שכתב דמה שנמצא במקומו יש לו כח, ולכאורה זו סברת הרשב"א שהובאה לעיל בריש סעיף זה]. ועיין חוות דעת [שם ס"ק כד] שכתב לפרש דבכל מקרה שיש סומך ונסמך כגון הכא שהקדירה עומדת במקומה והחלב נסמך עליה, חשיב הסומך תתאה והנסמך עילאה אף אם הן זה בצד זה. ועיי"ש בחוו"ד שמבואר דה"ה אם יסוך בשר רותח בשמן מלמטה ייחשב הבשר תתאה והשמן עילאה כיון שהשמן נסמך על הבשר ותלוי בו, ולמד כן החוו"ד מהגמ' [פסחים דף עו.] גבי פסח שסכו בשמן של תרומה. ג) עוד תירץ די"ל דמיירי שהקילוח נופל על גג הקדירה דבזה פשוט שהקדירה הוי תתאה.

והט"ז [שם ס"ק כז] הביא דברי המהרש"ל שהחלב הזב אל הקדירה מן הצד נידון כזה בצד זה, והסכים הט"ז לזה, וגם המנחת יעקב [כלל נב אות כג] כתב דהוי כזה בצד זה ואוסר רק כ"ק.

8. והנה בתחילת הדברים כתב האו"ה דדבר גוש בכלי שני מבשל, אך בסוף הדברים כתב כמו שהעתקנו למעלה דאינו מבשל.

איסור הנאה לענין בשר בחלב].[9]

הש"ך [כאן ס"ק ח] כתב ע"ז שאין בידו להכריע, ומ"מ כיון שאין כאן דפנות מצננות יש להחמיר. וכן החכמת אדם [סוף כלל ס] החמיר בגוש.

אמנם כתב הש"ך שאם עירה אורז ודוחן צלולים ונשפכו לכלי שני יש להקל ולדון זאת ככלי שני, כיון שאינו גוש ממש ואפשר לערותו לקערה.

ויש להוסיף בזה דהנה נתבאר [לעיל סעיף ב] דעת הרבה פוסקים ומכללם המהרש"ל דכלי שני נמי מבליע ומפליט, ולפי"ז לענין הבלעה והפלטה אין צריך לחידוש זה דדבר גוש חשוב ככלי ראשון, דהא אף אם הוא ככלי שני הרי הוא מבליע ומפליט, וכבר עמד בזה הפמ"ג [מ"ז סי' צד ס"ק יד] וכתב דנפק"מ לענין הבלעה והפלטה כאחד, דכלי שני אינו עושה פעולה כפולה. ועיין פת"ש [סי' צד ס"ק ז] שהביא את תשובת חת"ס [סי' צה] שכתב דאכן אין לנו כ"כ נפק"מ בנידון חומרא זו של דבר גוש שהרי בלא"ה מחמרינן בכלי שני ושלישי. אמנם לענין מקרים של הפסד מרובה שבהם מקילים דכלי שני אינו מבליע ומפליט [לאחר שעושין כל מצדקי של הכשר] מקילין גם בדבר גוש, וכתב החת"ס דקיבל כן גם מרבו הגאון ר' נתן אדלר זצ"ל.

דיני הבלעה והפלטה בדבר גוש

המגן אברהם [סימן שיח ס"ק מה] הביא בשם הפוסקים [בשו"ע יו"ד] דדבר גוש דינו ככלי ראשון, ומבואר דס"ל דדבר גוש גם מבשל, שהרי לענין דיני מלאכת שבת אין נפק"מ בדיני הבלעה והפלטה. וכנראה למד זאת המג"א מלשון האו"ה [כלל לו דין ז] שכתב בתחילה שדבר גוש מבשל.

והמנחת יעקב [כלל סא דין מה] כתב דאף לפי האו"ה דבר גוש אינו מבשל, וכמבואר בסוף דבריו שכתב דאף שאין כאן דפנות המחממות ואינו דומה ממש לכלי ראשון מ"מ הבלעה והפלטה יש בזה. וכתב המנח"י להוכיח שדבר גוש אינו מבשל, מהגמ' [דף קד:] שהקשה למה גזרו שלא לאכול בשר וגבינה על שולחן אחד שמא יתבשלו יחד, והרי כלי שני אינו מבשל. [ותירצו בגמ' שהגזירה היא שמא יעלה בשר וגבינה יחד באילפס רותח, שהוא כ"ר]. ואם נאמר דדבר גוש מבשל גם בכלי שני א"כ משכח"ל איסור בישול בשר בחלב בדבר גוש, ומוכח שאינו מבשל. גם החוות דעת [סי' צד ס"ק טו] הביא דברי המנח"י האלו.

דבר גוש שהועבר עם רוטב לכלי שני

עיין פת"ש [סי' צד ס"ק ז] שהביא את דברי בעל התוי"ט בספרו תורת האשם [על ספר תורת חטאת] שכתב דאם עירו את הדבר גוש מהכ"ר עם החלב לכלי השני, אזי מתקרר הגוש ע"י הרוטב שנצטנן מדפנות הכ"ש ומקיפו מכל צדדיו.

כללים נוספים בהגדרת כלי ראשון וכלי שני

צלי שהונח בכלי שני

כתב הכרתי ופלתי [ס"ק ה] שצלי שקיבל חומו מהאש עצמה [בלי הפסק קדירה] דינו ככ"ר עצמו, ואפילו הונח ע"ג כלי אחר נשאר דינו ככ"ר, וכמו שאם הסירו כ"ר מהאש והניחוהו ע"ג קדירה אחרת נשאר דינו ככלי ראשון כן הדין בצלי אש. אמנם הבית מאיר [סי' צד ס"ז] חולק וסובר דדינו ככלי שני, והוכחתו מדברי הר"ן [פרק כל שעה] שכתב בדיני הגעלת כלים שרוב תשמישו של סכין הוא בכלי שני, ואת"ל דצלי דינו ככ"ר א"כ מצוי הוא שישתמש בסכין לחתוך בשר צלי שהונח בקערה, ומוכח שגם צלי

ביאורים והערות

9. אמנם מדברי הר"ן [פ"ב פסחים] שכתב דסתם סכינים בליעתן בכלי שני משמע דלא כהט"ז, שהרי סתם סכינים חותכים בשר בכלי שני ויש גוש עם דוחקא דסכינא ואפ"ה נקט הר"ן דהוי כלי שני.

נידון ככלי שני.[10]

ודעת היד יהודה [כאן ס"ק יד] דהוי כלי שני, וכדעת הבית מאיר הנ"ל.

תולדת כלי ראשון

כתב החוות דעת [סימן צא ס"ק ה] דאם הניחו חתיכת בשר צוננת ע"ג חתיכת בשר חמה בכלי ראשון ונתחממה החתיכה העליונה עד לחום שהיד סולדת בו, דין החתיכה הזו ג"כ ככלי ראשון ויש לה כח לבשל. ולמד זאת מהגמ' [פסחים דף עו.] דאם נטף מרוטבו על החרס וחזר אל הפסח צריך נטילת מקום, וביארה הגמ' דלפי רב דעילאה גבר הרוטב מרתיח את החרס והחרס חוזר ומרתיח את הרוטב, ונמצא שהפסח נצלה מחמת דבר אחר, ומבואר דמכח דין עילאה גבר מקבל החרס חום שבכותח לבשל.[11]

כלי ראשון שהריקו ממנו את התבשיל וחזרו והחזירו בו לתוכו

המג"א [סי' רנז ס"ק יד] כתב דאם הריקו את התבשיל מכ"ר לכלי שני והחזירו לכלי הראשון [שאינו ע"ג האש] דין התבשיל ככלי שני, שכבר נצטנן בכלי השני. וכתב היד יהודה [ס"ק יב] דמשמע שזה אף באופן שעדיין היד סולדת בכלי הראשון.

והוסיף היד יהודה דמסתבר שזה דוקא כשיש הרבה מים שאין בכח הכ"ר לחממם וליתן להם דין כ"ר, אך אם הם מעט מים שבכח הכ"ר לחממם יהא דינם ככ"ר.[12]

בדברי הרמ"א שלא לערות שומן לגר חלב

מה שכתב הרמ"א שאין לערות לכתחילה שומן לגר שיש בו חֵלב מקורו במרדכי [חולין סי' תשטו]. המרדכי למד זאת מהמשנה [מכשירין פ"ה מ"י] דאיתא שם דהמערה משקה טהור לכלי שיש בו משקה טמא, אם מערה מצונן לחם נטמא מה שבכלי העליון [משא"כ אם מערה מחם לחם או מחם לצונן]. וכתב המרדכי דכשם שלענין טומאה מטמאין את המשקה שבכלי העליון, כן יש לאסור לערות לתוך משקה חם של איסור.

ובטעם הא דהמערה מצונן לחם נטמא העליון מצינו לשונות חלוקים בראשונים:

א. הרמב"ם [פי' המשניות שם] כתב דהוא משום שעמוד המשקה [הניצוק] מתחמם משום שקצתו נוגע בכלי החם, ועולה ההבל עם הניצוק מתוך הכלי החם ומחמם את המשקה שבכלי העליון, ולכן נטמא העליון משום שההבל החם חיבר ביניהם. וכתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק י] שההבל בפנ"ע אין בו כח לעלות ולטמא העליון, ורק מחמת סיוע הניצוק

ביאורים והערות

10. ולכאורה יש להוסיף דכן משמע בגמ' [דף קד:] שאמרו דאסור להעלות בשר וחלב על השולחן שמא יערבם ביחד ויתבשלו, והקשו דהא כלי שני אינו מבשל והוצרכו לדחוק דחיישינן שמא יעלה באילפס [כלי ראשון] רותח, ולמה לא העמידו בבשר צלי [להשיטות שבשר בחלב אסורים מהתורה בבישול אף בלי רוטב, (עיין ריש סי' פז דכן דעת הפר"ח והכו"פ)].

11. ובספר בדי השולחן [ביאורים ד"ה נפל וכו' עוד נלע"ד] תמה דא"כ למה נסתפקו תוס' [ע"ז דף לג:] בדין מצקת שהוכנסה לכלי ראשון והוציאוה אם דינה ככ"ר, והרי אם נתחממה המצקת מהמים של הכ"ר הרי היא כ"ר ויש לה כח לבשל בעצמה.

12. **תוספת עיון**

נטילה בידו

בספר מנחת פתים [הובא בבדי השולחן ביאורים ד"ה אבל] נסתפק אם נטילה בידו מצננת את המאכל כמו כלי שני, או דכיון שיש ליד חמימות בטבע אין היא מצננת את החום שבידו. [ומסתבר דמיירי שאחז את המאכל בכמה אצבעות או בכף ידו, אך אם אוחזו רק בשתי אצבעות מסתבר שאין די בזה לשויי כלי שני, כשם שמסתבר שנטילה במזלג מכלי ראשון אינה מחשיבה את הבשר ככלי שני מחמת מגע המזלג, כיון שאין זו אלא נגיעה מועטת].

שנתחמם יש בכוחו לעלות וליצור חיבור בין העליון לתחתון.[13]

ב. הר"ש והרע"ב כתבו הטעם משום שההבל עולה מן התחתון ומטמא לעליון.[14]

הט"ז [ס"ק ו] העתיק כלשון האו"ה שתתאה גבר ומחברו ע"י הניצוק, וזה כלשון הרמב"ם. והש"ך [ס"ק יא] כתב כדברי הר"ש והרע"ב שההבל עולה מהנר למעלה, ולא הזכיר הש"ך את הניצוק.[15] ובפסקי מהרא"י [סי' קג] כתב שאין להשוות דיני טומאה וטהרה לדיני איסור והיתר, שבטומאה וטהרה העיקר הוא הנגיעה, ולכן שייך לומר שבציור מסויים נקטו שהניצוק חיבור [וכן לענין יין נסך], אך לענין איסור והיתר אין די בנגיעה אלא בעינן שהאיסור יתערב ויבלע בהיתר, ולענין זה לא שייך לומר דניצוק חיבור.

<u>להלכה</u>: כתב האיסור והיתר [כלל כט סוף דין ו] שאין לאסור בדיעבד ודייק כן מלשון המרדכי, וכן פסק הרמ"א.[16]

<u>המערה מחם לחם</u>

במשנה [מכשירין פ"ה מ"י] איתא דהמערה מחם לחם אין העליון טמא, ולא חיישינן לענין החמין העולה מהתחתון אף שיש כאן גם ניצוק, וכתב הרמב"ם בפיהמ"ש שהוא משום שאין פעולת התחתון ניכרת בעליון.[17]

ולענין אי שרי לערות מחם לחם לכתחילה [כגון לערות מכלי שיש בו שומן חם לנר של חלב] נחלקו הפוסקים:

בספר בית הלל [ס"ק ג] התיר, וכן כתב החכמת אדם [כלל נט ס"ו], והפמ"ג הניח בצ"ע [כמבואר בהערה]. והיד יהודה [פי' הקצר ס"ק א] כתב לאסור לכתחילה, דנהי דבדיעבד אין לאסור מ"מ מנין להתיר לכתחילה.[18]

ביאורים והערות

13. ומשמע ברמב"ם שאין הטעם משום שהבל המשקה עצמו עולה ומטמא, אלא משום דנוצר חיבור בין העליון לתחתון. וכן הוא ברמב"ם בחיבורו [פ"ז טו"א ה"א-ה"ב] שכתב דאף שבעלמא ניצוק אינו חיבור, הכא הוי חיבור משום שענן החמין עולה כתימרות עשן ומתערב בניצוק.

14. ומה שכתב הר"ש בהמשך הדברים שענן החמין עולה כתימרות עשן ומתערב בניצוק, כבר כתב התוי"ט דפשוט שאין זה מדברי הר"ש רק גליון מאיזה תלמיד שהעתיק שם את לשון הרמב"ם בחיבורו, דאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד, ואכן הרע"ב העתיק רק את לשון הר"ש בתחילת דבריו.

15. וכבר עמד במנחת יעקב [כלל כג דין יב] על חילוקי הלשונות בין הט"ז לש"ך, אמנם הפמ"ג כתב לפרש דאין מחלוקת בין הט"ז והש"ך ושניהם מסכימים שמכח הניצוק יש כח בהבל לעלות ולטמא. ועיין בהערה הקודמת מש"כ בשם התוי"ט.

16. והא דלא אסרינן אף דיעבד מחמת ההבל העולה ויאסר אף בלי ניצוק, כתב היד יהודה [ס"ק יט] דמה שנקטינן שההבל נחשב כמשקה הוא רק כשאנו רואים שהעליון מזיע ומתלחלח מההבל, וכלשון המשנה [מכשירין פ"ה מי"א] אם הזיעו ידיה נטמאה, אבל עצם נגיעת ההבל בעליון בלי שנראית זיעה ולחות אינה אוסרת. ורק לענין טומאה חששו כשיש ניצוק ועולה הבל דחשיב כנגיעה, אך לענין או"ה אין לאסור כיון שאין כאן תערובת.

17. עיין פמ"ג [מ"ז ס"ק ו] שתמה על דין זה, דמה בכך שאין הפעולה ניכרת מ"מ ההבל עולה למעלה. ולפי דברי היד יהודה שהובאו בהערה הקודמת י"ל דעצם ההבל אינו אוסר עד שיראו שהוא פועל פעולה בעליון כגון שמלחלח אותו או מחמם אותו, אך בסתמא אין ההבל אוסר. אמנם עיין לעיל [סי' צב ס"ז] שהב"י ורע"א והפמ"ג [מ"ז ס"ק כט] הביאו את דברי התה"ד שנקט שאם הכלי העליון חם נבלעת בו הזיעה, ולכאורה צ"ע דא"כ גם במערה מחם לחם, אם העליון כ"ר יבלע מהזיעה העולה מהתחתון אף בלי ניצוק. החכמת אדם [כלל מה ס"י] לא העתיק את הדין הזה של התה"ד. [ועיי"ש שהכנה"ג תמה על מהרא"י הנ"ל שהקדירה חמה נאסרת, מדברי הרא"ש [תשובה כלל כ סי' כו] שכתב דשמא חום הרתיחה מעכב מלקבל הזיעה, ואולי זה טעמו של החכמ"א שלא העתיק את דינו של התה"ד].

18. עיין בספר מאור השבת [ח"ב] במכתב הגרש"ז אויערבאך זצ"ל [כה, ד] שסמך על דברי החכמ"א והיקל לערות מחם לחם, [עיי"ש שאיירי באופן שאין היד סולדת בזיעה במקום של הקדירה העליונה].

ולערות מחם לצונן לא מצינו [גם ביד יהודה] לאוסרה גם לכתחילה, ולכאורה אין לאסור זאת כיון שאין כאן הבל שיעלה מן התחתון.

סעיף ד

דיני הבלעה והפלטה בצלי כחוש

המקור לזה שצלי מבליע ואוסר הוא בגמ' [דף צז:] דמליח כרותח דצלי, ומשמע דרותח דצלי אוסר. ולענין השיעור שהצלי אוסר נחלקו הראשונים:

א. תוס' [דף צו: ד"ה עד] והרא"ש [פ"ז סי' כב] נקטו דהוא כדי נטילה.[19]

ב. הרשב"א בתורת הבית [בית ד שער א דף ג.] נקט שהוא כדי קליפה, אמנם לענין מעשה כתב הרשב"א להחמיר בכדי נטילה.

כל הנ"ל הוא בצלי כחוש, אבל איסור שמן מפעפע בכל החתיכה כמבואר בגמ' [דף צו:] גבי גדי שצלאו בחלבו שאסור לאכול אפילו מראש אזנו, ואמרו בגמ' דחֵלב מפעפע. ויבואר דין איסור שמן להלן [סעיף ה].

שיעור כדי נטילה

הרא"ש [סי' כד] כתב ששיעור כדי נטילה שהוא כאצבע. הר"ן כתב ששיעור נטילה הוא יותר מקליפה מעט, ולשון הרשב"א [תורת הבית בית ד שער א ד יז: מובא בב"י] היא דכדי נטילה הוא קליפה עבה ביותר, ולמד מזה המנחת פתים דפליג על הרא"ש ואינו מצריך שיעור אצבע.

להלכה: הטור והשו"ע נקטו דהשיעור הוא כאצבע. ועיין מחצית השקל [סי' תסא ס"ק י] שכתב דשיעור אצבע היינו אגודל של אדם בינוני במקום הרוחב שלו ולא במקום הצר, וציין להלכות ציצית, וגם המשנ"ב שם [ס"ק כד] כתב כן.

ההגדרה של צלי אש ובישול

לגבי הגבול בין צלי לבישול, קצת לחלוחית אינה בגדר בישול שהרי בכל צלי יש מעט לחלוחית על גביו.

ואם מקצת החתיכה ברוטב ומקצתה חוץ לרוטב, מה שבתוך הרוטב נידון כמבושל שהרוטב מוליך את הבליעה בכולו. ולענין מה שחוץ לרוטב נחלקו הראשונים:

רש"י [דף קח-קט] סובר שמה שחוץ לרוטב אינו כנמצא בקדירה והו"ל צלי [ונאסר כדי נטילה אם נגע בו איסור], ור"י סובר דגם

ביאורים והערות

אמנם עיין בפמ"ג [או"ח סי' תמד א"א ס"ק ה והובא בשעה"צ שם ס"ק ד] שכתב שאין לערות מכלי ראשון של פסח על הכלי חמץ, וציין לדברי הרמ"א דידן ולט"ז [ס"ק ו], וכוונתו שלפי הטעם שניצוק חיבור יש לאסור לכתחילה עירוי מכ"ר של פסח על כלי חמץ, וסיים שבדיעבד אין איסור. וצ"ע דהא לא אסרו משום ניצוק גרידא אלא כשהתחתון מחמם לעליון, וכלשון האו"ה דתתאה גבר, וצ"ע. ונפק"מ מצויה בזה אי שרי לערות ממיחם רותח ע"ג חלב שבכלי, אמנם לפי החכמ"א שהתיר אף מחם לחם כ"ש שמותר מחם לצונן.

19. תוס' הביאו מקור לשיעור כדי נטילה מהמשנה [פסחים דף עה:] נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו, ולא סגי בקליפה. ועיין בפמ"ג [מ"ז ס"ק ז] שכתב דהרשב"א הסובר דדי בקליפה יבאר דמיירי ברוטב שמן דמפעפע בכל הבשר, אלא שיש שישים כנגדו, ומ"מ בעינן גם נטילת מקום, משום שבמקום בו נגע האיסור מתרכזת יותר הבליעה, וכשיטת הרשב"א באיסור שמן שבעינן שישים וגם נטילה, וכדלהלן [סעיף ה]. ולדעת תוס' כיון שהמשנה נקטה בסתמא, איירי גם בכחוש, ומבואר דאפ"ה בעי נטילה. [עוד הוסיפו תוס' דלא מצינו בשום מקום שסגי לצלי בקליפה].

זה נחשב כחלק מהתבשיל שבקדירה ואוסר בשישים, ואם יש שישים אין איסור כלל אף לא כדי נטילה.

להלכה: החכמת אדם [כלל מד דין א] כתב דרוב הראשונים סוברים כר"י דהוי כחלק מהתבשיל, אך כתב להחמיר כרש"י במקום שאין הפסד מרובה.

בדין השיעור כדי נטילה שאוסר

הא דלא אמרינן דאחרי שנאסר שיעור כדי נטילה יאמר בבשר זה דין חנ"נ ויאסור כדי נטילה הסמוך לו, כתבו התוס' [דף צו: ד"ה אפילו] דהוא משום דאין הנאסר חמור יותר מהאוסרו, וכיון שהאיסור הנבלע בשיעור זה של כדי נטילה אינו מפעפע יותר מזה, אין ההיתר שנאסר מדין חנ"נ אוסר שם.

דוחקא דסכינא בצלי

עיין ש"ך [סי' צד ס"ק כז] שכתב בתירוץ הראשון שאם יש דוחקא דסכינא הרי הוא מבליע בצלי בכולו גם באיסור כחוש, וכן נקט שם הפמ"ג לדינא.

ירך שצלאו בגידו

איתא בגמ' [דף צו:] אמר שמואל אם צלה ירך שאינה מנוקרת אינה נאסרת, ורשאי לקלוף ולאכול עד שמגיע לגיד, אמנם נחלקו הראשונים אם הגיד אוסר את הבשר הסמוך לו:

א. התוס' [שם ד"ה עד] והרא"ש [שם סי' כד] אוסרים כדי נטילה סביב הגיד, והיינו משום שמנו של גיד [האסור מדרבנן] דגיד עצמו אין בו בנותן טעם ואינו אוסר כלל.

ב. הרשב"א נקט שמעיקר הדין די בקליפה [אך למעשה כתב להחמיר בכדי נטילה].

ג. מהרמב"ם [פט"ו הל"ב] משמע שאין כאן איסור כלל וא"צ אף קליפה, דמתוך שהגיד עצמו אינו אוסר סביבתו גם שמנו אינו אוסר.

להלכה: כתב השו"ע דצריך להסיר כדי נטילה. והש"ך [ס"ק יב] הביא מהתורת חטאת שכתב כדי קליפה, ונסתפק הש"ך לדינא. אמנם הביא דכל זה לענין דינא, אך מצד המנהג כתב הרמ"א [סי' סד ס"כ] דבמקום שאין הפסד אפילו קצת, יש להצריך שישים במליחה וכ"ש בצלי.

סעיף ה

דיני בליעה ופליטה באיסור שמן

בגמ' [דף צו:] איתא אמר רב הונא גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפילו מראש אזנו, וביארו בגמ' הטעם משום שחֵלב מפעפע. ומבואר בתוס' [שם ד"ה ההוא] דאם יש בכל החתיכה שישים כנגד האיסור הרי הוא בטל ואין החתיכה אסורה, וכך נקטו רוב הראשונים.[20]

ביאורים והערות

20. ודלא כהרא"ה בבדק הבית [ב"ד ש"א דף כא] שכתב שחיישינן שמא אין הפעפוע הולך בשוה לכל החתיכה ולכן נקט דכולה אסורה, דבכל מקום יש לחוש שמא נתרכז בו פעפוע האיסור.

כשיש שישים בחתיכה

הראשונים והפוסקים נחלקו אם באיסור שמן ויש שישים בחתיכה אכתי אסרינן כדי נטילה במקום שבו נגע האיסור בחתיכת ההיתר:

א. הרשב"א סובר דאף כשיש שישים בחתיכה מ"מ בעינן להסיר כדי נטילה, וכתב הב"י הטעם משום שבמקום בו נגע האיסור נשאר יותר רושם ממנו, אף שהוא מפעפע בכל החתיכה,[21] וכך הביא המרדכי [סי' תרפד] בשם כמה רבוותא.

ב. הרמב"ם, תוס' [דף צז. ד"ה שאני כ"כ הגר"א ס"ק לד] וספר התרומה נוקטים דבאיסור שמן א"צ נטילה, אלא הוא מפעפע בכולו בשוה, ואם יש שישים הכל מותר.

להלכה: השו"ע העתיק את דברי הרשב"א דבעי נטילה, והש"ך [ס"ק טו] הביא דדעת מהרא"י [בהגהות שערי דורא] ומהרש"ל [יש"ש פ"ו ס"כ] ומהר"ם פדווה [תשובת הרמ"א] דא"צ נטילה, אך בתורת חטאת [כלל טז וכלל לב] נקט דבעי נטילה, וסיים הש"ך דכן דעת רוב הפוסקים הקדמונים המפורסמים.

וכתבו המנחת כהן [ח"ב פ"ד] והפר"ח דבאיסור שמן הנטילה היא לחומרא [משא"כ באיסור כחוש שאוסר רק כדי נטילה, נטילה זו היא מעיקר הדין].[22]

איסור שנצלה עם היתר ואין ידוע מקום הנגיעה

איסור שנצלה עם היתר ואין ידוע מקום הנגיעה, יש להבחין בזה בין איסור כחוש לאיסור שמן.

א. באיסור כחוש שהנטילה היא מדינא צריך ליטול כדי נטילה מכל המקום המסופק, כך כתבו המנחת כהן [ח"ב פ"ב] והפר"ח [ס"ק כ].

רע"א [גליון השו"ע] כתב דאם ידוע שלא נגע אלא במקום אחד, בטל מקום הנטילה האסור ברוב נטילות האחרות המותרות, והיינו דסגי בזה בביטול חד בתרי.[23]

ביאורים והערות

21. הרשב"א הביא מקור לדין זה מהמשנה [פסחים עה:] דאם נטף מרוטבו על החרס וחזר אליו יטול את מקומו, ופירש דאיירי ברוטב שמן המפעפע בכולו ואפ"ה בעי נטילה. כתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק ז] שהרשב"א אזיל לשיטתו שצלי כחוש סגי לו בקליפה, א"כ אין לפרש את המשנה ברוטב כחוש, דלזה סגי בקליפה [להרשב"א דס"ל דמעיקר הדין צלי כחוש אוסר רק כדי קליפה] וע"כ מיירי ברוטב שמן, ואינו אוסר את כל הבשר כיון שיש שישים נגדו, ומ"מ בעי נטילה.

22. ובספר איסור והיתר [כלל יד דין ג] כתב דבאיסור שמן הנטילה היא מספק, ונפק"מ שאין אומרים בזה חנ"נ על שיעור הנ"ל של הכד"נ, והיינו שאם דרך משל שיעור האיסור השמן הוא כזית, והוא נבלע בכדי נטילה ששיעורו שני זיתים, אם בישל מעתה את החתיכה סגי בזה שיש בחתיכה שישים זיתים, ולא אמרינן שיהא דין חנ"נ על שיעור כדי נטילה דניבעי קב זיתים, והטעם כיון ששיעור כדי נטילה בשמן הוא מספק ויש להקל בספק, ולפי המנחת כהן והפר"ח שנקטו שנטילה זו היא רק לחומרא, כל שכן שיש להקל בספיקו.

ובספר בדי השולחן הביא מהפמ"ג [בסדר הנהגת הנשאל פרק ב סכ"ה] שכתב דאם נפל כדי נטילה לקדירה ונשפך חלק מהתבשיל באופן שא"א לדעת אם היה שישים כנגד האיסור, יש להקל בספקו כיון שאינו אלא חומרא. [אך משמע שאם ידוע שאין שישים כנגד הכד"נ, לא היה הפמ"ג מתיר אף אם יש שישים כנגד האיסור, וזה לכאורה דלא כאו"ה הנ"ל].

23. ואף שבעלמא בתערובת מין בשאינו מינו יבש ביבש בעינן שישים גזירה שמא יבשלם ויתנו טעם זה בזה, כתב רע"א דהכא אין צריך שישים [אף במין בשאינו מינו], כיון שאם יבשל הכל ביחד יתפזר האיסור בכל החתיכה, והוא באופן שיש בחתיכה שישים כנגדו. ואף שעובי החתיכה אינה בכלל הספק, מ"מ צ"ל שרע"א נקט דכיון שכרגע הכל מחובר, לכן לא גזרינן שמא יבשלם אחר שיחתוך את הכד"נ מהחתיכה אלא שמא יבשל במצב זה כשהכל מחובר, ויש בחתיכה עצמה שישים כנגד האיסור.

ובדעת הפר"ח י"ל דאזיל לשיטתו, שכתב בכמה מקומות דאם אפשר להכיר את האיסור שנתערב ע"י טעימה אין זה בגדר תערובת כיון שהאיסור ניכר, וה"נ אפשר להכיר ע"י טעימה את הכדי נטילה שבו בלוע האיסור.

ב. באיסור שמן שהנטילה היא רק לחומרא כתבו המנחת כהן והפר"ח הנ"ל דיש להקל במקרה שאין ידוע מקום הנגיעה. וכתבו לדייק זאת מלשון הרשב"א והשו"ע שכתבו דבאיסור שמן שיש שישים כנגד האיסור, אם ידוע מקום הנגיעה צריך ליטול כדי נטילה, ומשמע דאם אין ידוע מקום הנגיעה אין לאסור.[24]

איסור כחוש שנצלה עם היתר, המנהג למעשה

כל המבואר בסעיף זה שאיסור כחוש אוסר את ההיתר רק כדי נטילה הוא מדינא, אך המנהג הוא לאסור את כל ההיתר [אם אין בו שישים נגד האיסור], והיינו אף באיסור כחוש לגמרי שאין בו סרך שמנונית כגון דם או חמץ. [שהרי באיסור שיש בו סרך שמנונית כתב הרמ"א בסעיף זה דמחמרינן כאילו הוא שמן, כיון שאין אנו בקיאין להבחין בין כחוש לשמן]. והובא מנהג זה ברמ"א [סעיף ט] לענין מליחה, ובש"ך [ס"ק טז] לענין צלי, וע"ע בט"ז [להלן ס"ק כו] שגם הוא הביא את דברי הרש"ל [בשם האו"ז ומהרא"י] שהמנהג בצלייה ואפייה ומליחה לאסור בכולו אף בכחוש. [וכן הביא גם הש"ך הנ"ל מהתורת חטאת כלל טז וכלל לח].

אמנם כתב הש"ך שבאיסור דרבנן [אשר הוא כחוש לגמרי] לא נהגו לאסור הכל אלא כדי נטילה. וע"ע בדברי רע"א [להלן סוף סעיף ט] שכתב דאף באיסור תורה מקילין בזה במקום הפסד קצת.

ובספר בדי השולחן [ביאורים ד"ה אינו אוסר] הקשה סתירה בפסקי המשנה ברורה בזה, שבסי' תסא [ס"ק כד, וסי' תנא ס"ק קיא] התיר בכדי נטילה אף בחמץ גמור, ואילו בסי' תסז [סעיף יא] לגבי חיטה בקועה שכתב רע"א דסגי בכדי נטילה הוסיף המשנ"ב [ס"ק נ] דהשאר בטל בשישים, ומשמע שאם אין שישים ה"ז אסור.

היתר שמן המפטם איסור כחוש

כתב השו"ע שאם איסור כחוש נצלה עם היתר שמן, ההיתר מפטם את האיסור והוא מפעפע בכל ההיתר ואוסרו כאילו האיסור עצמו שמן. מקור הדין הוא בטור, ולא נמצא בראשונים שקדמו לו. הטור למד דין זה מהגמ' [פסחים דף עו:] דאיתא התם אמר רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש אסור, מ"ט מפטמי מהדדי. ופירש"י דמיירי שנצלו בתנור שני שיפודים זה רחוק מזה, וסובר רב דהריח מן השמן נכנס לכחוש ומפטמו, וחוזר זה ומוציא ריח גם הוא [ורב סובר דאמרינן ריחא מילתא].

והנה הטור להלן [סעיף ז] הביא מהרשב"א בתורת הבית דחתיכת היתר שבלעה איסור כחוש אין הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב, וכתב הרשב"א דזה אף באופן שחתיכת ההיתר היא שמינה דאין השמן מוליך עמו את האיסור שאין בטבעו לפעפע. והקשה הב"י דאמאי לא נימא שההיתר השמן מפטם את האיסור הבלוע בתוכו, ולא תירץ על הקושיא.[25] ונאמרו בזה

ביאורים והערות

24. דיוק זה של המנח"כ והפר"ח מהרשב"א לכאורה צ"ע, דהא לפי הרשב"א חיוב הנטילה באיסור שמן נלמד מהמשנה [פסחים דף עה:] גבי נטף מרוטבו על החרס, וא"כ לשיטתו אין זו חומרא אלא מדינא דגמרא, וא"כ למה היקל הרשב"א כשאין ידוע מקום הנגיעה. ואולי כיון שיש שישים בחתיכה והאיסור השמן מפעפע, לכן הך נטילה אף שהיא מדינא דגמ' אינה אלא מספק ולכן הקלו בתערובת, וכן לשון המנח"כ דאין צריך לאסור התערובת כיון דבטל בשישים.

25. ולהלן [סעיף ז] השמיט השו"ע מש"כ הטור דאף באופן שחתיכת ההיתר שמינה, מ"מ אין האיסור הכחוש מפעפע. וכתב הש"ך [ס"ק יט] שהשו"ע השמיט זאת משום הקושיא הנ"ל של הב"י, ולכן לא כתב בזה לא איסור ולא היתר, וכ"כ הגר"א [ס"ק נה].

כמה תירוצים:

א. הדרכי משה [ס"ק יט] כתב שדין פיטום נאמר רק בחֵלב, דאף שהוא כחוש מ"מ ההיתר השמן מפטמו, והטעם משום שחֵלב טבעו לפעפע, אלא שאם הוא כחוש אינו מפעפע, ולזה מהני פיטום לעשותו כחלב שמן דמפעפע. אך הטור [להלן ס"ז] לא איירי בחתיכה בלועה חֵלב כחוש, אלא בחתיכה שנבלע בה טעם של בשר איסור כחוש, ובשר אינו מתפטם.

ב. הב"ח [אות ט הובא בש"ך ס"ק יט ובנקה"כ על הט"ז ס"ק י] כתב דדין פיטום נאמר רק בחתיכת בשר כחוש אשר היא אסורה מצד עצמה ולא משום איסור הבלוע בה, דחתיכה זו פולטת רוטב איסור [אשר בכוחה להבלע כדי נטילה], ולכן אם ההיתר שמן הרי הוא מחזק את הרוטב הזה ומוליכו בכולו, משא"כ באיסור כחוש הבלוע בחתיכה, דאף שהחתיכה היא שמינה מ"מ אין בכחה לפטמו.[26]

פיטום במליחה

עוד הקשה הט"ז מחתיכה שנמלחה באופן שמקצתה בתוך הציר, דהציר יש בו דם ושומן והוא מלוח, ולא אמרינן שיהא דין פיטום להוליך הדם בכל החתיכה אף במה שמחוץ לציר. וכתב הב"י ע"ז דדם שאני שטבעו שונה משאר איסורין דדם מישרק שריק. והש"ך [נקה"כ] כתב דמודה הטור במליחה שלא שייך בה פיטום, וכן הביא הט"ז [להלן ס"ק כו] בשם המהרש"ל דאף להטור אין פיטום במליחה, והשו"ע כתב דין פיטום גם במליחה [להלן סעיף ט], אך הט"ז והש"ך נקטו כמהרש"ל דאין פיטום במליחה, וכתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק י] דכן הלכה.

ביאורים והערות

26. הט"ז [ס"ק י] תמה על הסברא הזו, דאדרבה, איסור כחוש הבלוע בחתיכת היתר שמינה יש יותר סברא שהשמן יפטמו ויוליכנו למקום שאיסור שמן יכול לילך. ועיין ביד יהודה [ס"ק כד] שכתב דקשה להבין את סברת הש"ך.

(א) מדברי המג"א [סי' תמז ס"ק ב] נראה שנקט שאיסור בלוע אינו מתפטם, דפיטום חל רק על גוף חתיכת האיסור ולא על בלוע. ומהפמ"ג [ש"ד ס"ק יד] נראה שנקט דלא רק בלוע אינו מתפטם, אלא כל איסור מועט כגון רוטב נבילה כחוש או מעט שמנו של גיד שנמחה ונפל על היתר שמן אינו נבלע אלא כ"ק, כיון שלא היה מפוטם מעיקרא, והיינו דס"ל דפיטום חל רק על חתיכה שלימה של איסור, דהיא נעשית כשמינה בעצמה, ומעתה בכוחה להבליע בכולה.

(ב) החזו"א [סי' כב ס"ק ח] פירש דברי הש"ך באופן אחר, דכל כח הפיטום הוא טרם שנבלע האיסור, דכח השמן נכנס בכחוש ואינו מניחו להבלע במקום מוגבל [כדי נטילה] אלא מוליכו בכולו, אבל איסור שכבר נבלע במקום מסוים וקנה מקומו, ואין כח בצלי לעוקרו ממקומו ולהוליכו, גם היתר שמן אינו יכול לעשות זאת.

ולהלכה כתב הפמ"ג להקל במקום הפסד, והחוו"ד לא היקל אלא בהפסד מרובה.

תוספת עיון

איסור כחוש שנתפטם ונצלה אח"כ עם היתר כחוש

כתב החוו"ד [ס"ק יא] שאם נצלו איסור כחוש והיתר שמן יחד באופן שהאיסור נתפטם ואסר את כל ההיתר, מ"מ אין אנו אומרים שמעתה נחשב האיסור כשמן ואם יצלה עמו היתר כחוש יאסרנו כולו, אלא אינו אוסר אלא כדי נטילה. והטעם משום שהחוו"ד נקט דהפיטום אינו נותן לחתיכת האיסור דין שמן, אלא רק מה שנפלט מהאיסור ונבלע בהיתר מתחזק ומתפטם ע"י ההיתר, ולא גוף האיסור עצמו. ועיין בחוו"ד שלמד כן מדברי הש"ך [ס"ק יט].

ולפי המג"א [סי' תמז ס"ק ב] והפמ"ג [ש"ד ס"ק יד] לכאורה הפיטום פועל על גוף החתיכה הכחושה. [אמנם אין זה מוכרע שנהפכת להיות שמינה בעצמה אף לענין צלייה אחרת, די"ל דרק ביחס בין שתי החתיכות אמרינן שההיתר מפטם את הכחוש לענין שיוכל להבליע בו, אך לא לענין חתיכה אחרת]. ולפי החזו"א הנ"ל פשוט שאין החתיכה הכחושה נהפכת להיות ככחושה בעצמה.

פסק הלכה בעיקר דין פיטום

הפוסקים נחלקו אם להלכה נקטינן כהטור והשו"ע שחידשו דין פיטום:

א. הט"ז [ס"ק י], הפר"ח [ס"ק יט] והגר"א [ס"ק נה] נוקטים דלהלכה לא חיישינן כלל לפיטום, ולכן אם חתיכת איסור כחושה נגעה בחתיכת היתר שמנה אינה אוסרת אלא כדי נטילה.

ב. הש"ך [ס"ק יט], המג"א [סי' תמז ס"ק ב], הפמ"ג [מ"ז ס"ק י], החכמת אדם [כלל ה דין ג], המשנ"ב [סי' תסא ס"ק ל] והחזו"א [או"ח סי' קכ] סוברים דין פיטום.

אמנם כיון שכתב הרמ"א דאין אנו בקיאין להבחין בין כחוש לשמן לכן אין כ"כ נפק"מ בדין זה, שהרי מחמירין לדון את האיסור כשמן והרי הוא אוסר בכולו אף בלי פיטום. אמנם יש נפק"מ במקרה של הפסד מרובה, את"ל שבזה אכן דיינינן להאיסור ככחוש [כמו שהביא רע"א (להלן ס"ט בשם המנ"י, ודלא כפי שדייק רע"א מהרמ"א) דמ"מ אם ההיתר שמן הוי כלא מפטמו להסוברים דין פיטום].

ואף באיסור כחוש לגמרי שאין בו סרך שמנונית דאין מחמירין לומר דאין אנו בקיאין, מ"מ כתב הרמ"א [סעיף ט] והביאו הש"ך [ס"ק טז] דהמנהג לאסור הכל בצלי אף בכחוש, ונמצא שגם בכחוש לגמרי אין נפק"מ בדין פיטום, אמנם באיסור דרבנן לא נהגו להחמיר זאת, [וכן לא נהגו להחמיר זאת אף באיסור תורה במקום קצת הפסד] וא"כ יש נפק"מ בדין פיטום בכחוש לגמרי.[27]

בדברי הרמ"א דהאידנא אין אנו בקיאין

כתב הרמ"א דהאידנא אין אנו בקיאין בין כחוש לשמן, ולכן כל אימת שיש בו סרך שמנונית [והיינו ששייך לפעמים שיהא שמן] דנים אותו כשמן. [ועיין בדברי רע"א (להלן סעיף ט) שהביא דנחלקו הפוסקים אם במקום הפסד מרובה מקילין דהוי ככחוש].[28] כתבו הפוסקים שדם נחשב איסור כחוש לגמרי שלא שייכא ביה שמנונית, [אך ציר היוצא בזמן מליחה מעורב בדם שייכא ביה

ביאורים והערות

27. **תוספת עיון**

דין פיטום כשאין שתי החתיכות חמות

כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק יד] דיש להסתפק אם דין פיטום נאמר רק כאשר שתי החתיכות חמות, או דגם היתר צונן שמן יכול לפטם איסור חם כחוש, א"נ איפכא.

במקרה שההיתר הצונן השמן מונח ע"ג האיסור החם הכחוש כתב הפר"ח [ס"ק לה] דיש פיטום, דכיון שתתאה גבר הרי הוא מחמם את העליון והוי כשניהם חמין ויש בזה פיטום ונאסר כל ההיתר. והבדי השולחן דייק מדברי הדגמ"ר [סי' ע ס"ד] דס"ל דדין תתאה גבר אינו מספיק לעשות פיטום, אלא בעינן ששתי החתיכות תהיינה חמות. [הדגמ"ר איירי לענין מליחה, ומבואר בדבריו דאף אי ננקוט דין תתאה גבר במליחה, מ"מ לא יהא דין פיטום כשהאיסור הכחוש המליח (שדינו כרותח) למטה, ועליו נמצא היתר שמן תפל (שדינו כצונן), ולא אמרינן שהתחתון מחמם את העליון, ומעתה הוי כשניהם חמין ויתפטם האיסור ויאסר ההיתר העליון כולו, ורק אם גם ההיתר השמן מליח אז הוי כשניהם רותחין, ואז יפטם ההיתר השמן המליח את האיסור הכחוש שגם הוא מליח].

ומדברי הב"י [ד"ה כתב הרשב"א] הביא בספר בדי השולחן ראיה דס"ל דגם היתר שמן צונן מפטם איסור כחוש חם, עיי"ש שאיירי לענין מליחה דהיתר שמן תפל מפטם איסור כחוש מליח.

28. וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק יח והובא גם בגליון רע"א להלן סעיף ט] שיש להסתפק אי אמרינן חומרא זו דאין אנו בקיאין לגבי דין פיטום, וכגון שהאיסור כחוש לגמרי שאין בו סרך שמנונית ובדרבנן, דמקילין לדון אותו למעשה ככחוש, אך ההיתר אינו כחוש לגמרי, האם דיינינן להיתר כשמן מחמת שאין אנו בקיאין ויפטם את האיסור ויאסור את כל ההיתר, או דכיון שכל עיקר דין פיטום שנוי במחלוקת לא מחמירינן בו כ"כ.

שמנונית, דלפעמים מעורב בו שומן]. וכן חמץ נחשב איסור שאין בו סרך שמנונית [ומ"מ נתבאר במג"א (סי' תמז ס"ק ב) שאם נילושה המצה עם שומן ונולד בה חשש חימוץ כגון שנתכפלה, הרי זה כאיסור שמן].

סעיף ו

עיקר הדין שבסעיף זה נתבאר לעיל [סעיף ג], והיינו דכדי שיאסור צלי בכולו בעינן שני תנאים: א) שיהא האיסור שמן [או שיתפטם ע"י ההיתר וכנ"ל ס"ה]. ב) שיהיו שתי החתיכות חמות, או שיהא תתאה חם הגובר על עילאה צונן עד שדנים גם את העליון כחם.

ולכן אם התתאה צונן הרי זה גורם שאפילו עליון צלי רותח אינו אוסר יותר מכדי קליפה.

סעיף ז

דיני פעפוע של איסור הבלוע בחתיכה ובכלי כשאין רוטב

מקור הדין שהבלוע בחתיכה אינו יוצא ממנה לחתיכה אחרת בלי רוטב הוא ברשב"א [תורת הבית בית ד' שער א דף ח ע"ב]. ומקורו בגמ' [דף קח.] דאם נפלה טיפת חלב על חתיכה שמחוץ לרוטב נאסרת החתיכה הזו, אך שאר החתיכות אינן נאסרות, ומבואר מזה שאין החלב מפעפע לחתיכה אחרת. ונקט הרשב"א שהחֶלֶב נחשב כחוש ולכן אינו מפעפע.[29]

איסור שמן

הראשונים נחלקו באיסור שמן הבלוע בחתיכה

א. הרשב"א [שם דף ט:] כתב דנראה שהוא מפעפע מחתיכה לחתיכה, ומשמע שכתב זאת מסברא.[30]

ב. המהר"ם מרוטנבורג [מרדכי סי' תרפג] נקט שגם איסור שמן אינו מפעפע.

להלכה: הטור והשו"ע הביאו רק את שיטת הרשב"א, וכתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק טו] דכיון שהשו"ע והרמ"א פסקו כן בלי חולק, לא עבדינן ממחלוקת זו ספק להקל בספיקא דרבנן, או להצטרף לספק ספיקא.[31]

ביאורים והערות

29. והא דהחלב אוסר את כל החתיכה ול"א דכיון דכחוש הוא ניהוי כשאר צלי שאינו אוסר אלא כדי נטילה, עיין ש"ך [סי' צב ס"ק ג] שכתב בזה ג' דרכים: א) החלב נחשב איסור שמן, ועיין בסוף דבריו שכתב דלא משמע כן ברשב"א, ועיי"ש בדגמ"ר. ב) עוד הביא את דברי הר"ן שכתב דכיון שהחתיכות בתוך קדירה ויש בה הבל, ההבל מוליך את החלב בכל החתיכה, והוסיף הש"ך שזה רק בחלב שהוא צלול ולא בדבר גוש. ג) עוד דן הש"ך להעמיד שחתיכת הבשר היתה שמינה והיא מפטמת את החלב ומוליכתו בכולה, ולפי"ז מתבאר דהפיטום מהני רק לחתיכה זו, אך אין החלב נעשה שמן לפעפע לחתיכה אחרת.

30. המהר"ם למד זאת מסוגיא דטיפת חלב שנפלה על החתיכה, ואולי סבירא ליה דחֶלב הוי איסור שמן.

31. ועיין לקמן [סעיף ט] שהשו"ע כתב דאם נמלחו כמה חתיכות בשר עם חתיכת חֵלב, אין מצרפין כל החתיכות לשישים, והט"ז [ס"ק כב] תמה שהשו"ע סותר דברי עצמו, שכתב בסעיף ז דאיסור שמן מפעפע. וכתב בנקודות הכסף [על הט"ז ס"ק כב] שהשו"ע חשש לחומרא שהאיסור אינו מתפשט בשוה בכל החתיכות ואינו כבישול שמפשט את האיסור בשוה בכל הקדירה.

תוספת עיון

בלוע אינו יוצא כלל אפילו משהו

כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק יח] דכשאמרו שאין הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב היינו דאפילו משהו אינו יוצא, דכן מוכח במקור הדין בגמ' [דף קח.] שחתיכה של בשר שנאסרה משום שבלעה חלב, אינה אוסרת חתיכות אחרות אף לר' יהודה דס"ל דמין במינו במשהו,

רוטב אשר בכוחו להוליך הבליעה בכל החתיכות

כתב החוות דעת [סי צב ס"ק כ] דקצת מוהל היוצא מן הצלי אינו נחשב כרוטב לענין שיפלוט את הבלוע בחתיכה ויוליכנו בשאר החתיכות, והיינו דס"ל דבעינן כמות גדולה של רוטב, דאם לא נאמר כן הרי בכל צלי יש מוהל, ואפ"ה אמרינן דאין בלוע יוצא בלא רוטב.

רוטב צונן שנשפך על היתר רותח שבלוע בו איסור

כתב הט"ז [סי' צא ס"ק ה] שאם נשפך רוטב צונן על חתיכת היתר רותחת שבלוע בה איסור, אין הבלוע יוצא מהחתיכה בלי רוטב. והפמ"ג [סי' צא מ"ז ס"ק ה ד"ה הכל] כתב דמסתבר דכיון שתתאה גבר הוי הרוטב כרותח, והוי כחתיכה שבתוך הרוטב דנפלט הבלוע בחתיכה. גם רע"א תמה על הט"ז מטעם זה, וכן החזו"א [סי' כב ס"ק ח ד"ה וכבר].[32]

רוטב רותח שנשפך על היתר צונן הבלוע מאיסור

כתב רע"א [גליון השו"ע] שאם רוטב רותח נשפך על היתר צונן הבלוע מאיסור, אף שתתאה גובר ומצננו, מ"מ אמרינן דאדמיקר ליה פלט מן הבלוע בכדי קליפה של ההיתר, והיינו שלזמן קצר זה שעדיין לא נצטנן חשיב כרוטב רותח והוי כבישול להפליט את הבלוע, [אמנם כיון שהוא מצטנן מיד אין הוא מפליט אלא בכדי קליפה].[33]

איסור בלוע שאינו יוצא בלי רוטב

עין ש"ך [ס"ק כב] שהביא את דברי היש"ש [פ"ז חולין סי' מה] שכתב דתבשיל כגון אורז או דגים שנבלע בהם חלב, או תחב בהם כף של בשר בן יומו, שפיר אוסר הבלוע את המאכל וחשיב המאכל כאילו כולו בשר או חלב ונאסר הכף. ועיין בהגהת בית מאיר [על הט"ז סי' צד ס"ק יד] שתמה ע"ז דכיון שאין הבלוע באוכל יוצא בלי רוטב א"כ למה נאסרה הכף. וכתב הב"מ דמסתבר שאם נשפך חלב ממש לתוך האורז אין אנו דנים אותו רק כבלוע באורז, אלא הוי כאילו הוא בעין דדבר בלול אינו כבלוע, [והסכים עמו החזו"א סי' כב ס"ק ז ד"ה הא דאין].

דם הנמצא בחתיכת בשר שלא נמלחה

כתב הש"ך [ס"ק יח] דהא דאין דם הבלוע בחתיכה יוצא ממנה בלי רוטב, היינו דוקא אם כבר נמלחה החתיכה והודחה כדין

ביאורים והערות

ומוכח שאפילו משהו אינו יוצא. והוסיף דכן מבואר גם ברמ"א [או"ח סי' תסז סי"ד] דמצה שנבלע בה חמץ ונגעה במצה אחרת אין המצה האחרת נאסרת, אף דחמץ בפסח אוסר במשהו.

בלוע אינו יוצא אף להיתר צלול

כתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק יד] דבלוע של איסור אינו יוצא מהחתיכה אף אם ההיתר שמבחוץ הוא צלול [כל זמן שהוא בכמות מועטת שאינו בגדר רוטב, דרוטב דינו כבישול].

32. ועיי"ש בחזו"א שנקט דע"י תתאה גבר חשיב הרוטב כרותח לענין שיבליע בכל החתיכה ולא רק כדי נטילה, וכדין בישול, ותמה על הש"ך [סי' צב ס"ק ג] שלא כתב כן.

33. ובספר בדי השולחן [ביאורים ד"ה אין] כתב דיש לדון דלפי הש"ך [ס"ק כא] שדייק מהרשב"א דאין בלוע שמן יוצא באופן זה שהתחתון צונן, דלא אמרינן דבשיהוי זמן הקצר עד שהתתאה גובר ומצנן לעילאה ייפלט הבלוע מהתתאה, דרק מהתתאה עצמו נפלט ולא מהבלוע בו, ה"נ לא נאמר כרע"א דבשיהוי זמן זה ייחשב רוטב רותח לפלוט בלוע כחוש. אמנם בגוף דינו של הש"ך הנ"ל הביא הפמ"ג דהאו"ה והפר"ח והפרי תואר חולקים וסוברים דכשם שעילאה רותח הניתן בכלי צונן פולט את הבלוע בקליפת הכלי, כן יפלוט את הבלוע באוכל. וכתב הפמ"ג דאין להקל כהש"ך אלא במקום הפסד.

ואח"כ בלעה דם, אבל חתיכה שלא נמלחה ויש בה דם של עצמה, פשוט בכל הפוסקים שאוסרת במליחה ובצלייה.
ונחלקו הפוסקים בביאור דברי הש"ך:

א. המנחת יעקב [כלל כח ס"ק ה] כתב דדוקא במליחה וצלייה נקט הש"ך דהוי כמו דם בעין ולא כבלוע, שהרי טבע המליחה והצלייה למשוך דם, משא"כ כשנוגעת חתיכה זו שלא נמלחה בחתיכה חמה מחמת בישול אין הדם שבתוכה נחשב כדם בעין רק כבלוע, ואינו יוצא בלי רוטב. ולכן דקדק הש"ך לכתוב במליחה וצלייה, וכ"כ הפמ"ג [מ"ז ס"ק טז].[34]

ב. החזו"א [סי' כב ס"ק ז ד"ה והיינו] כתב שהש"ך נקט דעצם מציאותו של הדם בתוך הבשר אינה נחשבת כלל כדבר בלוע, ודימה זאת למה שכתב הבית מאיר [בהגהותיו על הט"ז סי' צד ס"ק יד] שאורז בלול עם חלב אין החלב נחשב בלוע.

ובט"ז [ס"ק טז] מבואר דס"ל שגם דם שבחתיכה חשיב כבלוע, עיי"ש שכתב דכבד שנגע בכלי [בעודו חם] אינו פולט את הדם שבתוכו משום דהוי כבלוע. והדגמ"ר [על הש"ך ס"ק יח] ציין לדברי הט"ז האלו. [ולפי ביאור המנחת יעקב והפמ"ג בש"ך הנ"ל אין מדברי הט"ז ראיה שחולק הוא על הש"ך בזה].

<u>איסור הבלוע במשקה</u>

כתב החוות דעת [ס"ק יג] דאם יש משקה שבלוע בו איסור,[35] והמשקה נבלע בחתיכת היתר אין האיסור נבלע עמו, דגם זה בכלל הא דאין בלוע יוצא מהמשקה בלי רוטב. והיד יהודה [סי' צב ס"ק נו] כתב לחלוק על דברי החוו"ד, דכיון שהמשקה עצמו נבלע גם האיסור נבלע בו.

<u>חתיכת בשר שבלעה חלב ונגעה באחרת</u>

בגמ' [דף קח.] מבואר דאף שחתיכת הבשר שבלעה חֶלֶב נאסרה כולה, מ"מ אינה אוסרת חתיכות אחרות שהיא נוגעת בה, והטעם משום שהחֶלֶב אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה.
ונחלקו בזה הראשונים, וכן נחלקו בזה הט"ז [ס"ק יג] והש"ך [ס"ק יז]:

א. הרשב"א [תורת הבית] והט"ז נקטו דכן הדין למעשה דאין החתיכה האחרת נאסרת, והטעם משום דרק טעם בשר נפלט מהחתיכה האסורה ולא טעם חלב, וסובר הט"ז דכאשר נפריד הבשר מהחלב אין הוא אסור, ורק כשהם מעורבים אמרינן דנעשה נבילה.

ב. הטור והש"ך [ס"ק יז] נקטו דלמסקנת הסוגיא [דף קט.] אמרינן חתיכה נעשית נבילה ואפשר לסוחטו אסור, לכן מעתה גם אם יפרידו את הבשר מהחלב הרי הוא אסור, וממילא חתיכת הבשר האסורה אוסרת חתיכה אחרת שהיא נוגעת בה, דטעם הבשר לחוד אוסר. וכתב הש"ך דכך כתב הר"ן בפרק כל הבשר [דף מג.].
הגר"א [ס"ק מ] נקט כהט"ז וכך נקט החזו"א [סי' טז ס"ק ד].

ביאורים והערות

34. והחוות דעת [ס"ק יג] כתב דאף לפי ביאור זה בש"ך, מסתבר דאם נגעה חתיכה זו שלא נמלחה בחתיכה חמה, ה"ז נחשב כדם עצמו ולא כאיסור בלוע שאינו יוצא בלא רוטב, והטעם משום דתולדת האש כאש עצמה, וכשם שטבע האש למשוך את הדם עצמו שהרי צלייה מפלטת את הדם לחוץ, כן הוא בחתיכה שהיא בגדר תולדת האש.

35. באופן שאין הרבה משקה שייחשב מחמתו כבישול.

אמנם כתב הש"ך דאם החתיכות הבשר הן כחושות, נאסרות החתיכות האחרות רק כדי נטילה, ולא מחמרינן לומר דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן, דסו"ס אין איסורה של החתיכה מחמת עצמה רק מחמת החלב שנבלע בה.

החומרא של אין אנו בקיאין בין כחוש לשמן לגבי איסור בלוע

כתב הש"ך [ס"ק יח] דאף שהרמ"א [סעיף ה] כתב דהאידנא אין אנו בקיאין להבחין בין כחוש לשמן, ולכן כל איסור שיש בו סרך שמנונית חיישינן בו שהוא שמן ומפעפע בכל החתיכה, לגבי איסור הבלוע בחתיכה אין אנו מחמירין כן, אלא אזלינן בתר הנראה לנו, שאם נראה לנו שהוא כחוש לא חיישינן שמפעפע מחתיכה לחתיכה.

וכתב החזו"א [סי' כב ס"ק ז ד"ה ואנחנו] דהטעם לקולא זו הוא משום דמצרפין את שיטת מהר"ם מרוטנבורג הסובר שגם איסור שמן אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלי רוטב.

והנה הש"ך [ס"ק יז] כתב קולא זו גם לגבי בשר שנבלע בו חלב ונאסר ונגע בחתיכה אחרת, דאף שהחלב אינו מפעפע כיון שהוא בלוע, מ"מ הטעם היוצא מן הבשר אוסר את החתיכה האחרת. וכתב הש"ך דאם החתיכות כחושות, אינו אוסר אלא כדי נטילה, ולא אמרינן דאין אנו בקיאין ויפעפע בכולו, והיינו דקולא זו אינה נאמרת רק לגבי פעפוע של הבלוע שאינו נחשב כשמן לפעפע מחתיכה לחתיכה, אלא אף לגבי הפעפוע של טעם הבשר עצמו דמפעפע רק כדי נטילה, ולא חיישינן שמא שמן הוא שיאסור את כל החתיכה של ההיתר. וכתב [ס"ק יח] הטעם משום דלא אמרינן חומרא זו בדבר שנאסר רק ע"י בליעה, ושם לא שייך טעמו של החזו"א הנ"ל.

דיני פעפוע מכלי לאוכל

כתב הרמ"א בשם הגהות שערי דורא ובשם ספר איסור והיתר [כלל לו ס"ה] דדוקא הבלוע במאכל אינו יוצא בלי רוטב, אבל הבלוע בכלי יוצא אף בלי רוטב. ובדרכי משה [ס"ק כד] הביא הטעם משום שרק במאכל שיש לו טעם מעצמו אמרינן דטעמו של המאכל עצמו הולך לאוכל השני ולא הבלוע בו, משא"כ בכלי שאין לו פליטה מעצמו.

שיעור הבליעה במאכל הבולע מכלי בלי רוטב

בלוע כחוש

כתב הדרכי משה [ס"ק כ] דפשוט שאין הפליטה מהכלי אוסרת את המאכל אלא כדי קליפה, וציין למה שכתב לעיל [ס"ק ה].[36] וכתב הש"ך דהיינו דוקא כאשר המאכל הוא יבש, אבל אם יש במאכל קצת רטיבות נאסר הוא מדינא כדי נטילה.[37] והמהרש"ל בפרק גיד הנשה [סי' מה] כתב דלדידן דאיננו בקיאין בין כחוש לשמן נאסר כל המאכל [אם אין בו שישים].[38]

ביאורים והערות

36. וצ"ע דלעיל [ס"ק ה] איירי כשהניח בשר חם ע"ג קערה חולבת צוננת, דנאסר הבשר רק כ"ק משום דתתאה גבר, אך משמע שאם היתה גם הקערה חמה היה הבשר אוסר יותר מכ"ק. אמנם עיין שו"ע [לעיל סי' צד ס"ח ובש"ך שם ס"ק לג] שגם הם נקטו דאין כלי שבלוע בו איסור אוסר מאכל יבש אלא כדי קליפה.

37. חילוק זה בין מאכל נגוב לגמרי למאכל שיש בו רטיבות קצת הובא גם בש"ך [סי' צד ס"ק לג] בשם הרשב"א בחידושיו [דף קיא:] הובא בב"י [סי' סט].

38. דברי הש"ך לכאורה צ"ע, שהרי בהמשך דבריו לגבי אוכל יבש הנוגע בכלי כתב לחלק בין בלוע כחוש לבלוע שמן, והוסיף דזה אף לדידן שאיננו בקיאין בין כחוש לשמן דלענין בלוע לא מחמרינן, והיינו דזה נאמר גם לגבי בלוע בכלי, וא"כ צ"ע שמא לגבי דבר שיש לו רטיבות קצת הנוגע בכלי החמיר הש"ך לדידן דאוסר בכולו. ולכאורה הש"ך רמז את הטעם לחלק בזה, דאם מדינא יש פליטה האוסרת כמות מרובה כדי נטילה לענין זה מחמירין האידנא שכל דבר ייחשב כשמן להבליע בכולו, משא"כ בפליטה מועטת כדי קליפה, וצ"ע.

בלוע שמן

במקרה שהבלוע בכלי הוא שמן, נסתפק הש"ך דאפשר שאף אם האוכל הנוגע בכלי הוא יבש לגמרי מ"מ יאסר כולו, והניח בצ"ע. והפמ"ג [ש"ד ס"ק כג] הביא את דברי הפר"ח [סי' סט ס"ק נד] דנקט שגם כאשר הבלוע בכלי הוא שמן מ"מ נאסר המאכל היבש רק כ"ק. ואם יש במאכל רטיבות קצת נקט הפר"ח דסגי בכדי נטילה [דסבר דלענין בלוע בכלי אין לחלק בין בלוע כחוש לבלוע שמן]. והדגול מרבבה ציין להמג"א [סי' תנא ס"ק לז] שגם בלוע שמן אינו אוסר יותר מכדי קליפה, וכן נקט בשו"ת נוב"י [סי' ל], וכן פסק החוות דעת [חידושים ס"ק כה], ולעיל [סי' צב חידושים ס"ק כח] העתיק את דברי הש"ך שבלוע שמן בכלי אוסר אוכל יבש בכולו.

ולדינא הניח הפמ"ג בצ"ע, ובסי' צה [ש"ד סוס"ק ד] נקט הפמ"ג בפשיטות דרק כ"ק נאסר, וכן באו"ח [סי' תצד א"א ס"ק ח]. והחכמת אדם [כלל נז דין ג] נקט כהמג"א הנ"ל דגם בלוע שמן אינו אוסר אוכל נגוב אלא כדי קליפה.

ונמצא שלענין מאכל שהונח בכלי שבלוע בו איסור ישנם הרבה חילוקי דינים, והדבר תלוי בכמה ענינים א) אם המאכל יבש לגמרי או שיש בו רטיבות קצת. ב) אם הבלוע בכלי הוא כחוש או שמן.

והעולה מכל הנ"ל הוא:

א. כלי שבלוע בו איסור כחוש:

א) אם המאכל שנגע בו יבש לגמרי הרי הוא נאסר רק כדי קליפה, וזה אף לדידן שאיננו בקיאין בין כחוש לשמן.

ב) אם המאכל יש בו רטיבות קצת, לדעת הש"ך מן הדין נאסר המאכל כדי נטילה, ולדידן דאיננו בקיאין נאסר כולו.

ב. כלי שבלוע בו איסור שמן:

א) אם המאכל יבש נסתפק הש"ך אם נאסר כולו או רק כדי קליפה, והניח הפמ"ג כאן בצ"ע. והפר"ח והמג"א והנוב"י והחכמ"א נקטו דסגי בקליפה.

ב) אם יש במאכל קצת רטיבות, להש"ך אוסר בכולו ולהפר"ח אוסר רק כדי נטילה.

דין פעפוע מכלי לכלי

כתב הש"ך [ס"ק כב] דאין בלוע מכלי יוצא לכלי אחר בלי רוטב, ולמד כן מדברי הרמ"א [סי' צב ס"ח] בשתי קדירות הנוגעות זו בזו.[39]

וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק כב] דנראה שזה אף כשהבלוע הוא שמן [וכן מוכח מסתימת דברי הרמ"א הנ"ל גבי שתי קדירות הנוגעות זו בזו], וכן כתב החוות דעת [ס"ק טו] והיד יהודה [סי' צב ס"ק נו].

ומ"מ כתב הרמ"א [שם] שלכתחילה יש להזהר, ומקורו בהגהות שערי דורא שחשש לכתחילה שמא יש פעפוע מכלי לכלי.

ביאורים והערות

ומדברי הפמ"ג משמע שפירש דין זה מדיני פיטום, ולכאורה כוונתו דבדבר שיש לו קצת רטיבות אמרינן דלדידן מתייחסים להיתר כאילו הוא שמן ומפטם את הבלוע היוצא מהכלי ומוליכנו בכולו, משא"כ ביבש לגמרי לא מחמירין להתייחס אליו כשמן.

39. עיין בגר"א [סי' צב ס"ק מא] שהביא מקור הדין מספר התרומה שכתב דכיון שכתבו תוס' דאין בלוע מפעפע מחתיכה לחתיכה, כ"ש שאין מפעפע מכלי לכלי. ולכאורה צ"ע דהא בבלוע שמן קיי"ל דמפעפע מחתיכה לחתיכה, וא"כ ה"נ מכלי לכלי. [ונראה מזה שהסה"ת נקט שגם בלוע שמן אינו מפעפע מחתיכה לחתיכה]. ובספר בדי השולחן [ביאורים ד"ה בשתי חתיכות] הביא משו"ת כת"ס [סי' נד] שכתב דכלי מחליש את כח הפעפוע של הדבר השמן, ולכן דינו כבלוע כחוש. ובשם היד יהודה [סי' צב ס"ק נו] הביא דיסוד הדין שאין פעפוע מכלי לכלי, הוא משום שבדברים יבשים לגמרי אין פעפוע כלל, והא דבלוע שמן מפעפע מחתיכה לחתיכה אף באוכל נגוב, הוא משום דגם אוכל פגום יש בו קצת לחלוחית.

<u>דין פעפוע מאוכל שבלוע בו איסור לכלי</u>

עיין ש"ך [ס"ק כב] שהביא דברי הרש"ל שאם תחב כף בשרית בת יומה למאכל שבלוע בו חלב נאסרת הכף, וכן הביא הט"ז [סי' צד ס"ק יד]. והבית מאיר [בהגהותיו לט"ז] תמה דהא אין הבלוע יוצא מהאוכל בלי רוטב וא"כ אינו נבלע בכלי. והט"ז [סי' זה ס"ק טז] כתב דפשוט שאין הכלי נאסר ממאכל שבלוע בו איסור כחוש, ולגבי מאכל שבלוע בו איסור שמן משמע בט"ז שהכלי נאסר. והחוות דעת [ס"ק טו] נקט דאף בלוע שמן אינו אוסר את הכלי, והטעם משום דאף שהשמן מפעפע מ"מ אין בו כח לעשות פעולה כפולה, דהיינו להפלט מהמאכל ולהבלע בכלי שהוא קשה לבלוע.

<u>בדברי הש"ך</u> [ס"ק כג]

מה שכתב הש"ך דשני מאכלים יבשים הנוגעים זה בזה קיי"ל דאוסרין בכולן, כתב ע"ז הפמ"ג דיבשים לגמרי אין אוסרין אלא כדי נטילה.[40]

מה שכתב הש"ך לגבי מאכל שיש בו רטיבות קצת הנוגע בכלי הבלוע איסור, שלדידן מחמירין לאסור בכולו, לכאורה צ"ע שהרי הש"ך עצמו כותב בהמשך הדברים שבבלוע בכלי אין אנו מחמירין לומר דאיננו בקיאין, ועיין לעיל שהארכנו בזה.

<u>סעיף ח</u>

מקור הדין הוא בגמ' דף צז. ונתחדש בזה דאף שהכוליא מחוברת בחֵלב אשר טבעו לפעפע ולאסור הכל, מ"מ הקרום מפסיק ולכן נאסר רק כדי קליפה.

בטעם הא דנאסר כ"ק כתבו תוס' [שם ד"ה כוליא] שהוא משום הקרום עצמו אשר בלוע בו חֵלב. וצ"ל לכאורה דחלב זה כחוש הוא ולכן אינו אוסר את כל הכוליא רק כ"ק.

והא דסגי לחלב הקרום בקליפה ולא בעינן כדי נטילה, כתב היד יהודה [ס"ק לח] שחלב הקרום הוא מועט מאוד ואינו נבלע ביותר מכ"ק, וכעין מה שאמרו בגמ' [פסחים דף עו] דסכו בשמן של תרומה יקלוף את מקומו משום דסיכה היא משהו ואינה נבלעת ביותר מקליפה.

בטעם האוסרים, הביאו הט"ז והש"ך את טעמי הסמ"ק [דכיון שנאמרו בגמ' כמה תירוצים, י"ל דלא קיי"ל להלכה כתירוץ זה של כוליא בחלבה] ותה"ד [שיש לחוש שמא נקרע הקרום]. והגר"א ביאר דטעם האוסרים הוא משום הקרום עצמו, דלא ס"ל שחלב הקרום הוא כחוש. [וגם לא ס"ל דחלב זה הוא משהו בעלמא].

<u>בדברי הש"ך</u> [ס"ק כה]:

האחרונים תמהו על הש"ך שאם אכן נתבשלה הכוליא בלי שנמלחה או נצלתה קודם לכן, א"כ אסורה היא מחמת דם של עצמה. ועיין פמ"ג [ש"ד ס"ק כה] שהביא סברת המנחת יעקב שכתב דלא נתכוין הש"ך לומר שלא נמלחו כלל, אלא מיירי בנמלחה, רק

ביאורים והערות

40. וכנראה הפמ"ג מפרש דיבשים לגמרי אין בהם סרך שמנונית, וממילא גם לדידן אין מחמירין ואין אוסרין אלא כדי נטילה. ויתכן שהש"ך התייחס ליבשים לגמרי אשר שייך בהם לפעמים שמנונית, ולכן לדידן אסרינן כולן. ועיין חכמ"א [כלל נז דין ב] שתמה על הש"ך שרק באיסור מחמת עצמו מחמרינן ולא בבלוע, והיינו שלגבי בלוע בכלי אין מחמירין לאחר דאיננו בקיאין ולאוסרו כולו, וא"כ צ"ע מה הקשה הש"ך מב' דברים יבשים על בלוע בכלי.

שלא נמלחה בפ"ע אלא עם שאר בשר באופן שבזמן המליחה היה שישים כנגד החלב, ולכן לא נאסרה הכוליא בפ"ע בזמן המליחה.[41]

סעיף ט

גמ' חולין דף צז: הנהו אטמהתא וכו' עד מכלל דרותח דצלי קאמר קשיא.
גמ' פסחים דף עו. אמר מר צונן לתוך צונן מדיח וכו' עד אבל נאכל מחמת מלחו לא.

סעיף זה עוסק בדין איסור והיתר שנמלחו, שדינם כרותחים. פרטי דיני רבים בענין זה מתבארים בסימנים סט-ע העוסקים בדיני מליחה, ובסי' צא [ס"ה] העוסק בדיני בשר וגבינה שנמלחו.
ונקדים כמה יסודות בדין מליחה [וכבר נכתבו הדברים בסי' צא ס"ה]:

טבע המלח הוא לפעול שתי פעולות:

א. המלח נותן למאכל שנמלח תכונה של דבר רותח, והוא פולט את טעמו ומבליע באוכלין אחרים הנוגעים בו. [אמנם אין המליח נחשב כרותח לענין שיבלע טעם מאכל אחר שאינו מליח].
ב. טבע המלח למשוך מתוך הבשר את הדם שבו ולכן ע"י מליחה יוצא הדם.[42] כמו כן מושך המלח גם ציר של אוכלין אחרים כגון דגים או ירקות, וע"י שהמלח שואב את הציר האוכלין האלו מתייבשים.

כמות המלח

בגמ' [פסחים דף עו.] מבואר דבעינן מלח בשיעור כזה שאינו נאכל מחמת מלחו, ופירש"י דהיינו שמלחו הרבה עד שהקדיח טעמו קצת ואינו ראוי לאוכלו בלי הדחה.[43]
ובחולין [דף קיב.] פירש"י שהוא כעין מליחת בשר להצניע, דהיינו שמולחים את הבשר הרבה עד שיוצא כל הציר ממנו ומתייבש, וע"י כך הוא משתמר לזמן ארוך ואינו מתקלקל.
ולהלכה הסכימו הפוסקים כשיטת ר"ת [תוס' דף קיב. ד"ה ה"מ], שאם מולח כפי שמולחים בשר להוציא את דמו ע"מ לבשל את הבשר בקדירה, ה"ז בגדר אינו נאכל מחמת מלחו והוי כרותח.
אמנם כתב הרמ"א [סי' צא ס"ה] דמתוך שאינו אנו בקיאין בשיעור זה, טוב להחמיר [כשאין הפסד מרובה] בשיעור של מליחת צלי שהוא שיעור מועט יותר של מלח.

ביאורים והערות

41. ולכאורה הדברים צ"ע דהא גם במליחה אמרינן איסור דבוק, וא"כ גם אם נמלחה הכוליא עם שאר בשר והיה שישים נגד החלב מ"מ הכוליא עצמה נאסרה משום איסור דבוק. ואולי נפק"מ במקום הפסד מרובה שבזה כתב הש"ך [סימן צב ס"ק טז] דלא אמרינן חנ"נ במליחה.

42. עיין פלתי [סי' צא ס"ק ג] שכתב בדעת הר"ן שבזמן מליחת הבשר להוציא את דמו אין הבשר נעשה רותח אלא אחר ששהה שיעור מליחה, משום שהמלח עסוק לפלוט את הדם ולכן אינו מחמם בינתיים את הבשר. ומבואר ממנו שפליטת הדם ע"י המלח אינה קשורה לחימומו ע"י המלח. והערוך השולחן [סכ"ט] תמה ע"ז דהא גם פליטת הדם נעשית ע"י חימום הבשר.

43. ומשמע מלשון רש"י, שהבשר עצמו ספג מלח לתוכו עד שהקדיח טעמו קצת ולא רק שאינו נאכל עם המלח שעל גביו, וכן לשון הגר"א [סי' צא ס"ק ח] וכן מטו משמיה דהחזו"א. אלא דלפי"ז קצ"ע למה הדחת הבשר מצננת והרי לפי הרשב"א והר"ן ענין ההדחה הוא להסיר את המלח מבחוץ, וא"כ איך מהני לצנן את הבשר שספג מלח לתוכו, וצ"ל דרק כל זמן שהמלח ממשיך להכנס לתוך הבשר מיקרי רותח.

זמן שהיית הבשר במלח כדי שייחשב רותח

שיטת הר"ן בשם הר"י ברצלוני היא שאין הבשר נרתח ע"י המלח אלא כששהה שיעור זמן של מליחה לקדירה [פירוש מליחה להוציא את הדם כדי שיוכלו לבשלו בקדירה, וכן פשטות השו"ע סי' צא ס"ה], וכתב השו"ע [סי' סט ס"ו] דשיעור זמן המליחה הוא כדי הילוך מיל, וכתבו הפוסקים דהיינו חי רגעים.[44]

אמנם הש"ך [סי' צא ס"ק יא] והט"ז [סי' סט ס"ק מז] האריכו לפסוק שהבשר נעשה רותח משעה ראשונה, דמיד שניתן עליו מלח כשיעור המתאים למליחת בשר לקדירה הרי הוא כרותח. וכתב הש"ך שאין להקל בזה אף בהפסד מרובה וסעודת מצוה.

הזמן שנחשב הבשר כרותח

בשו"ע [סי' צא ס"ה] מבואר דאחר ששהה הבשר שיעור זמן של מליחה חשיב רותח, ומשמע שאין לדבר קצבה עד שידיחנו מהמלח. והרמ"א הביא את דעת תוס' והרא"ש שלאחר ששהה שיעור מליחה פסק כח המלח ושוב אינו נחשב כרותח, ופסק הרמ"א להקל כשיטה זו במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה. והש"ך [שם ס"ק יא] והט"ז [סי' סט ס"ק מז] נחלקו על הרמ"א בביאור שיטת תוס' והרא"ש ונקטו דרק מלח שהכשירו בו בשר ופלט את דמו פסק כוחו, אבל מלח שמלחו בו שאר מאכלים או שמלחו בו בשר שכבר הוכשר לא פסק כוחו.

להלכה: כתב הש"ך [שם] דכיון שיש פוסקים אחרים שנקטו שגם במליחה להכשיר את הבשר לא פסק כח המלח, לכן אין להקל במליחה להכשיר את הדם אלא במקום הפסד מרובה וסעודת מצוה, ואילו במליחה שלא נועדה להפליט דם לכו"ע לא פסק כח המלח. [ומשמע בש"ך דאין להקל בזה אף בהפסד מרובה וסעודת מצוה, וכן כתב הפמ"ג (ש"ד ס"ק יא)].

עיין רמ"א [סי' צא ס"ה] שכתב דאפילו לא נמלח הבשר אלא מצד אחד חשיב רותח, ומקורו בתשובת הרשב"א שהובא בב"י [סי' סט ס"ד] ובשו"ע [שם].[45]

בענין מש"כ הרמ"א [סי' צא ס"ה] דכיון שאין אנו בקיאין מהו שיעור מליחה לקדירה לכן יש להחמיר אף בשיעור מליחה לצלי, נחלקו הפמ"ג [ש"ד ס"ק כו] ורע"א [סי' צא ס"ה]:

א) הפמ"ג כתב דאף לענין בשר כחוש שנמלח מליחה לצלי מחמרינן כבשר שמן [כמש"כ הרמ"א להלן בסעיף זה], ואוסר את כל ההיתר [אם אין בו שישים].

ב) רע"א כתב שאין דברי הפמ"ג מוכרחים, וי"ל דהרי אין אנו בקיאין לא אמרינן, ויאסר ההיתר רק כדי קליפה.

שיעור ההיתר הנאסר במליחה

בענין שיעור ההיתר הנאסר במליחה מתבארים בסעיף זה שיש כמה חלוקות:

ביאורים והערות

44. וכתב הש"ך [סי' צא ס"ק יא] דאף שבשו"ע [סי' סט סעיף יח] נקט שהבשר רותח קודם ששהה שיעור מליחה, היינו במליחה להוציא דם שהדם והמלח רותחין, משא"כ במליחה שאינה מושכת דם דעת השו"ע שאינו כרותח עד שישהה שיעור מליחה. ועיין בדגול מרבבה שתמה על חילוק זה של הש"ך, מהש"ך [סי' פז ס"ק כז] שהביא את דברי הב"י שלא חילק בזה, ובתרוויהו כתב שאינו כרותח עד שישהה שיעור מיל.

45. ואף שהרמ"א שם פסק כהי"א שאין להכשיר בשר אלא ע"י מליחה משני צדדים, היינו לחומרא, אבל בנידון דידן לענין פליטת איסור מחמרינן דבמליחה מצד אחד הוי כרותח.

(א) עיקר הדין, כפי שנקטו הראשונים והפוסקים.

(ב) החומרא המובאת ברמ"א שלדידן שאיננו בקיאין להבחין בין שמן לכחוש יש להחמיר גם בכחוש כדין שמן. חומרא זו נאמרה רק בדבר שיש בו סרך שמנונית ולא בדבר כחוש לגמרי.

(ג) המנהג שכתב התורת חטאת והובא בש"ך [ס"ק לח] שגם בכחוש לגמרי מחמירין כדין שמן.

[כל החילוקים האלו הם לענין אוכלין הנאסרים במליחה, אבל כלי אינו נאסר אלא כדי קליפה אף באיסור שמן, וכן כתב הפמ"ג (סי' צא ש"ד ס"ק יח)].

<u>שיעור ההיתר הנאסר מעיקר הדין</u>

לענין שיעור ההיתר הנאסר מעיקר הדין, יש להבחין בין איסור כחוש לבין איסור שמן:[46]

א. באיסור כחוש נחלקו הראשונים אם ההיתר נאסר כדי קליפה [רא"ש (פ"ז חולין סי' כב)[47], ור"ן (דף מב. ד"ה דג), וכן נטה לפסוק הרשב"א], או כדי נטילה [רא"ה, מובא בר"ן דף מב. ד"ה דג]. ולהלכה נקטו הטור והשו"ע שכחוש אוסר במליחה רק כדי קליפה.[48]

ב. באיסור שמן דעת רוב הפוסקים שנאסר כל ההיתר [אם אין בו שישים], וכן נקטו הטור והשו"ע. ודעת הראבי"ה [מובאת ברמ"א] והרמב"ן [מובא בר"ן דף לד: ד"ה הנהו], דגם שמן אינו מפעפע בכולו במליחה ונאסר רק כדי קליפה.

<u>להלכה</u>: [א] השו"ע נקט דבאיסור שמן מליח אוסר בכולו וגם הרמ"א נקט כן לדינא, אך הביא גם את שיטת הראבי"ה שהאיסור הוא רק כדי קליפה, וצירף את שיטתו במקרים מסויימים. [וגם שיטת הרמב"ן (בחולין דף צז.) הובא בר"ן (שם דף לד: ד"ה הנהו) דבמליחה אפילו חלב שמן אינו מפעפע, אמנם הרשב"א והר"ן נחלקו עליו].

וכתב השו"ע דאף כשיש בחתיכת ההיתר שישים כנגד האיסור השמן, מ"מ צריך להסיר כדי נטילה או עכ"פ כדי קליפה, וכמבואר לעיל [סעיף ה] גבי צלייה עם איסור שמן, דגם כאשר יש שישים כנגד האיסור מ"מ הצריכו הטוש"ע נטילה [ומקור הדברים ברשב"א]. ועיין לעיל [סעיף ה] שהבאנו דהמהרש"ל נחלק על חיוב הנטילה בדבר שמן, ויש מהפוסקים [מנחת כהן, פר"ח, והובאו בפמ"ג במ"ז ס"ק יא] שנקטו דנטילה זו היא לחומרא בעלמא.[49]

ביאורים והערות

46. ואם ההיתר שמן נחלקו הפוסקים אם אמרינן שההיתר מפטם את האיסור ובולע ממנו כשיעור איסור שמן [שו"ע], או שאין דין פיטום כלל [אף בצלי, וכפי שהובא לעיל סעיף ה], או שעכ"פ במליחה אין דין פיטום [עיין ט"ז סוס"ק כו].

47. ואף שבצלי פסק הרא"ש שכחוש אוסר כדי נטילה, מ"מ במליחה כתב דנראה דאינו אוסר יותר מכדי קליפה.

48. והנה המהרש"ל [פ"ז חולין סי' כח] כתב דאנן קיי"ל כשיטת האו"ז ומהרא"י דיש להחמיר בצלייה ואפייה ומליחה דאוסרין בכולו אף בכחוש לגמרי, אמנם הש"ך [ס"ק לו] כתב דקיי"ל כהרמ"א שלא חשש לשיטות הנ"ל ונקט דכחוש במליחה אוסר רק כדי קליפה.

49. **<u>תוספת עיון</u>**

עיין פמ"ג [מ"ז ס"ק כד] שכתב שנחלקו הט"ז והש"ך היאך דיינינן למחלוקת הראשונים הנ"ל בענין מליחה בדבר שמן [אי מפעפעת בכולו או רק כדי קליפה], דהט"ז נקט דהוי כשתי דעות שקולות, ולכן אף שמחמירין כהשיטות שמפעפע בכולו, מ"מ מצרפין גם את דעת הראבי"ה במקרים מסויימים, והש"ך סובר שהעיקר דמפעפע בכולו, ודעת הראבי"ה [והרמב"ן] היא דעת יחידאה. וכתב הפמ"ג שבתשובת הרמ"א [סי' כח] וכן בספר תורת חטאת [כלל לח דין ג] משמע כהט"ז שדעת הראבי"ה אינה בגדר דעת יחידאה.

עוד הביא הפמ"ג [ש"ד ס"ק לד] דבשו"ת מהרשד"ם [חיו"ד סי' נב] ובשו"ת שבות יעקב עסקו בנידון של ספק טריפה שנמלח עם בשר היתר, וכתבו להתיר בהפסד מרובה [והשבו"י הצריך גם שיהא לסעודת מצוה] מטעם ספק ספיקא, ספק שמא אינה טריפה, ואת"ל טריפה ספק שמא כהראבי"ה דאינו מפעפע יותר מכ"ק. והכנה"ג נחלק על המהרשד"ם ונקט דאין מצרפין את דעת הראבי"ה לס"ס, וכתב הפמ"ג

[ב] הרמ"א לעיל [סעיף ה] הביא די"א שהואיל ואין אנו בקיאין להבחין בין כחוש לשמן לכן מחמירין בכל דבר שמא הוא שמן ומפעפע בכולו, וכן הביא הרמ"א שיטה זו גם בסעיף זה.

אמנם כתב הרמ"א דכל זה באיסור שיש בו סרך שמנונית כגון בשר כחושה שלפעמים הוא שמן, וכן ציר הזב בעת המליחה שלפעמים מעורב בו שומן, אבל באיסור כחוש לגמרי אשר אין בו שמנונית כלל, לכו"ע אינו אוסר אלא כדי קליפה.

חומרת הרמ"א במקום הפסד מרובה

כתב הרמ"א [בסוף הסעיף] שבמקום הפסד מרובה יש להקל שאין לומר דאין אנו בקיאין, אך אם לפי הנראה לנו בשר זה כחוש הוא נקטינן במקום הפסד מרובה להתיר בקליפה. ומשמע מדברי הרמ"א שהטעם לקולא זו הוא משום שיטת הראבי"ה הנ"ל, שנקט שאף שמן אינו מפעפע יותר מכדי קליפה.[50]

באיסור דרבנן

כתב הש"ך [ס"ק לח] שבאיסור דרבנן [כגון שמנו של גיד] יש להקל גם במקום הפסד קצת שלא לומר דאין אנו בקיאין, ולכן אין לאסור בכולו.

ועיין לעיל [סעיף ז] שהבאנו מדברי הש"ך [ס"ק יח] שלא החמירו חומרא זו דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן אלא לגבי גוף האיסור עצמו, אך לא לגבי איסור שנבלע בהיתר, ואם נראה לנו שהוא איסור כחוש דיינינן ליה ככחוש, [ונפק"מ שאינו מפעפע מחתיכה לחתיכה בלי רוטב, עיי"ש].

המנהג המובא בספר תורת חטאת [ובש"ך]

[ג] כתב בספר תורת חטאת [סוף כלל לח] והביאו הש"ך [ס"ק לח] דהמנהג הוא שאף באיסור כחוש לגמרי שאין בו סרך שמנונית

ביאורים והערות

די"ל דהכנה"ג שהיה מבני ספרד פסק כהשו"ע, שלא הביא כלל את דעת הראבי"ה [והרמב"ן] שאין שמן מפעפע בכולו, משא"כ לבני אשכנז י"ל דמצרפין שיטה זו לס"ס. גם הבינת אדם [אות מ' (נז)] הביא את תשובת השבו"י הנ"ל, ועוד הביא דהכרתי ופלתי [סי' סט] צירף ג"כ את שיטת הראבי"ה לס"ס.

[עיקר מה שדנו המהרשד"ם והשבו"י להתיר ספק טריפה שנמלח מדין ס"ס לכאורה צ"ע, דאמאי לא נימא דקם דינא וכבר הוכרע ספק הטריפה לאיסור קודם שנולד בו הספק השני. וצריך בירור בסי' קי בדיני ס"ס].

עוד כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק לח אות ד] דאף שמצרפין את שיטת הראבי"ה לס"ס מ"מ לא עבדינן מינה לחוד ספיקא דרבנן לקולא, ועיי"ש בטעמו.

עוד יש להביא בזה מש"כ הבינת אדם [אות מ (נז)] בתרנגולת שמינה טריפה שנמלחה עם חתיכות בשר, וחתיכה אחת נגעה בטריפה והשאר לא נגעו בטריפה רק בחתיכה שנגעה בטריפה, שבמקום הפסד מרובה וסעודת מצוה יש להתיר את החתיכות שלא נגעו בטריפה, מחמת צירוף שיטת הראבי"ה שאין מליחה אוסרת יותר מכ"ק עם שיטת המהר"ם שאין בלוע מפעפע מחתיכה לחתיכה אף אם הוא שמן. ועיי"ש שכתב דהוי כעין ס"ס, והביא שהציע את הדברים לפני הבית מאיר והסכים עמו. [ובספר בדי השולחן ציין לשו"ת בית שלמה (ח"ב סי' קצא) ולספר יד יהודה (ס"ק מ) שלא הסכימו להיתר זה והצריכו שישים].

50. הרמ"א בסוף הסעיף הביא י"א דבמקום הפסד מרובה יש להתיר אף בשמן בקליפה, והיא דעת מהר"ם פאדווה בתשובה שהובאה בד"מ, והרמ"א לא סמך על תשובה זו אלא בכחוש שלא להחמיר בו כשמן. ודייק בהגהת רע"א שקולא זו היא רק במליחה שבזה ישנה שיטת הראבי"ה הנ"ל, אך בצלייה [לעיל ס"ה] שגם בה החמירו שאין אנו בקיאין אין להקל אף בהפסד מרובה. אך הביא רע"א שבמנחת יעקב [סוף כלל לח] משמע להדיא שגם בצלי מקילין בהפסד מרובה שלא לומר דאין אנו בקיאין, ואין כחוש אוסר יותר מכ"ק, וגם החזו"א [סי' כב ס"ק ז ד"ה מנהגנו] היקל בזה.

[כגון חמץ בפסח] מחמירים לאסור בכולו אם הוא איסור תורה, [אך באיסור דרבנן יש להקל אם הוא כחוש לגמרי שלא יאסור יותר מכ"ק].

ולענין איסור דאורייתא במקום הפסד קצת, דן הפמ"ג [ש"ד ס"ק לח אות ג] וצידד להיתר,[51] וכן כתב רע"א בהגהת שו"ע, והובאו הדברים גם בחזו"א [סי' כב ס"ק ז ד"ה ובדבר].

שומן הגיד שנמלח עם היתר

בשו"ע יש גרסאות שונות בדין שומן הגיד שנמלח.

(א) לפי המנחת יעקב [כלל לח אות ט] והפר"ח [ס"ק לב] והגר"א [ס"ק נב] גרסינן "אם" [בלי ו], ולפי"ז שומן הגיד אוסר במליחה רק כדי קליפה. בטעם הדין כתב הב"י שהוא משום ששומן הגיד כחוש ואינו מפעפע.

(ב) הש"ך [ס"ק כח] והמנחת כהן [ח"ב פ"ו] גורסים "ואם" [בו'], ולפי"ז נקט השו"ע דשומן הגיד דינו כקרומות ובעי נטילה. והטעם משום שאינו כחוש לגמרי אלא הוא קצת שמן ולכן לא סגי לו בקליפה.

וכתב הש"ך [ס"ק כז] דאף לפי מה שהחמיר ברמ"א דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן, מ"מ בשמנו של גיד שהוא דרבנן סגי בנטילה. [ואח"כ הוסיף הש"ך שזה לענין עיקר דינא, אבל לחוש למנהג כתב הרב [סי' סד ס"כ] להצריך שישים אא"כ יש הפסד קצת].

ובמקרה שנמלח שמנו של גיד עם היתר שמן, סובר השו"ע שההיתר מפטם את שמנו של גיד, [דס"ל דיש פיטום גם במליחה] ולכן הצריך שישים וקליפה.

בדין קרומות אוסרין כדי נטילה

כתב השו"ע שקרומות אוסרין כדי נטילה. והקשו הפר"ח [ס"ק לב] והגר"א [ס"ק נב] דלעיל [סי' סד ס"כ] לא כתב השו"ע כן, אלא כתב בסתמא דאין ההיתר נאסר כלל, ובתורת י"א הביא דנאסר כדי קליפה, והניחו הפר"ח והגר"א קושיא זו בצ"ע.

[הפוסקים (עיין ב"י) הקשו קושיא כעין זו גם בדברי הרמב"ם, והכנה"ג כתב בזה כמה תירוצים, אך אין הם מתאימים בדעת השו"ע].

הרמ"א גם ציין לסי' סד [ס"כ] ששם הצריך שישים אלא א"כ יש קצת הפסד, וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק לז וס"ק לח אות ה] דקרומות הוו בגדר דבר ששייך בו סרך שמנונית ואינם כחושים לגמרי כמו חיטה בפסח, ומ"מ הקלו בהפסד קצת לפי שהם מדרבנן.

פיטום במליחה

לעיל [סעיף ה] הבאנו כמה דברים בדיני פיטום במליחה, ונביא בזה כמה פרטים נוספים:

השו"ע [סעיף ט] נקט דדין פיטום נאמר גם במליחה, [והיינו שאם איסור כחוש והיתר שמן נמלחו יחד מפטם ההיתר את האיסור, ונבלע האיסור בכל ההיתר [משא"כ שאר איסור כחוש, שאינו אוסר אלא כ"ק]. והט"ז [ס"ק כו] והש"ך [ס"ק כח] הביאו את דברי המהרש"ל שכתב דאף אם נחמיר בפיטום בצלי מ"מ במליחה אין להחמיר, וכתב הש"ך דכן משמע ברשב"א בתוה"א [בית ד שער א דף ט:]

ביאורים והערות

51. ולעיל בסי' קב [שפ"ד ס"ק א] נקט הפמ"ג דאין להקל בהפסד קצת רק בהפסד מרובה.

להלכה: הפמ"ג [מ"ז ס"ק י וש"ד ס"ק לח אות ב] כתב דקיי"ל שאין פיטום במליחה. והחכמת אדם [כלל מג סי"א] לא היקל אלא בהפסד מרובה.[52]

עוד כתב הש"ך שנראה דאף להשו"ע דס"ל פיטום במליחה אין להחמיר אלא כאשר גם ההיתר השמן מליח, אך אם האיסור הכחוש מליח וההיתר השמן תפל אין השמן מפטם בכה"ג, וכן העתיק לדינא החכמת אדם [כלל מג סי"א]. ועיין בנקודות הכסף דבנו של הש"ך תמה על דברי אביו, דהא בשו"ע [סי' ע ס"ד] מבואר דיש פיטום אף בהיתר שמן שאינו מליח, והש"ך עצמו הביא זאת [שם ס"ק כא]. וכתב המנחת יעקב שהש"ך שם רק ביאר את דעת השו"ע וליה לא ס"ל.
ומה שכתב הט"ז [ס"ק כ] שהבשר הדבוק לחלב מפטמו, כתב הפמ"ג דפשוט שאף כשאינו דבוק ממש יש פיטום, כל שההיתר השמן נוגע באיסור.
מה שכתב השו"ע בדין היתר המפטם את שומן הגיד וצריך שישים ונטילה, או עכ"פ שישים וקליפה, כתב הגר"א [ס"ק נז] שהשו"ע מסתפק כאן בעיקר דין מליחה אי אוסרת כדי נטילה או כדי קליפה, ואף שבתחילת הסעיף הכריע השו"ע דסגי בקליפה התם מיירי בכחושים, וצירף דעת הרמב"ם דאין שומן הגיד אוסר כלל, אבל הכא מיירי שהאיסור מתפטם ולכך לא פסיקא ליה אי סגי בקליפה או דבעינן נטילה. ולענין מעשה כתב היד יהודה [פי' הקצר ס"ד] דלכתחילה בעי נטילה.

פיטום במליחה בחמץ בפסח

בשו"ע [או"ח סי' תסז סי"ד] איתא שאם נמלחה תרנגולת ואח"כ מצאו בה חיטה מבוקעת די בקליפה, ויש מחמירים, והרמ"א כתב דהעיקר לאסור את כל החתיכה שהחיטה נגעה בה, ולהתיר את שאר החתיכות ע"י קליפה.
ובטעם האיסור על כל החתיכה כתב המג"א [שם בס"ק לג] שהיא כעין פשרה בין הדיעות שאסרו את כל החתיכות [מחמת חומרא דאין אנו בקיאין], ובין הדיעות שלא אסרו אלא כדי קליפה, וכך הביא שם המשנ"ב [ס"ק עד]. אמנם הפמ"ג [כאן ש"ד ס"ק לח דין ג] כתב דטעם האיסור של החתיכה הזו היא מדין פיטום, שהתרנגולת השמינה מפטמת את החמץ, וכתב הפמ"ג שמשום חומרא דחמץ נקטינן פיטום במליחה, ולא בשאר איסורים. [וציין הפמ"ג לדברי הט"ז (או"ח סי' תסז ס"ק יז) שהביא סברא זו של פיטום, אך הט"ז ציין למה שכתב ביו"ד [סי' קה] לחלוק על סברא זו של פיטום].

איסור דם היוצא

כתב הט"ז [ס"ק כו] שדם היוצא במליחה הוא איסור שיש בו סרך שמנונית [ולכן הוא כלול בחומרת הרמ"א דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן], והטעם משום שמעורב בו ציר ושומן לכן החמירו [סי' ע] להצריך שישים.[53]
והש"ך [ס"ק טז] כתב שדם הוא כחוש לגמרי ואין בו סרך שמנונית, ומה שהצריכו שישים הוא משום המנהג שהובא בספר תורת חטאת [סוף כלל לח] ובש"ך [ס"ק לח].[54] והפמ"ג [ש"ד ס"ק טז] כתב דהש"ך מיירי בדם בעין כגון דם הקזה או דם הלב, אבל

ביאורים והערות

52. וכתב הפמ"ג דלפי מה שכתב הרמ"א דאנו משערין כל דבר בשישים, אין לנו כ"כ נפק"מ בדין פיטום, רק במקום שאין מחמירין, כגון בהפסד מרובה או בדבר כחוש לגמרי בדרבנן.

53. וכתב הפמ"ג דאף שהט"ז מסיק [סוס"ק כו] שאין דין פיטום במליחה מ"מ ציר שאני, דכיון שהשומן מעורב בדם בתולדה לכך לכו"ע דיינינן ליה כשמן.

54. והנה התו"ח והש"ך [ס"ק טז וס"ק לח] כתבו שבאיסורין דרבנן לא נהגו את המנהג הזה, והקשה הדגול מרבבה על הש"ך [ס"ק לח] דהא דם שמלחו אינו אסור אלא מדרבנן וא"כ לא שייך בו המנהג הנ"ל. [ודן הדגמ"ר להעמיד זאת באופן שההיתר שמן, ומשום דמפטם לאיסור, וכתב שהדברים אכתי צ"ע מהש"ך [ס"ק כט]. וראה בסמוך שהבאנו מהיד יהודה די"ל שדבר שעיקרו מדאורייתא שאני].

דם היוצא ע"י מליחה שייכא בו שמנונית.

והיד יהודה [ס"ק מח] הביא מהרמ"א [סי' ע סעיף ו] ומהש"ך [סי' עו ס"ק ה] שאף בדם בעין [שאינו יוצא עם הציר ע"י מליחה] אסור, ומשמע שהצריכו שישים, וכתב דצ"ל שכיון שעיקרו דאורייתא לכן דיינינן ליה כאיסור תורה.

איסור שמן שנמלח עם כמה חתיכות של היתר

בדין איסור שמן שנמלח עם כמה חתיכות של היתר האריכו השו"ע והרמ"א בסעיף זה, ויש בו כמה אופנים שונים וכמה סברות שונות לאיסור ולהיתר, והדבר תלוי בכמה נושאים שונים וכגון בדין פעפוע איסורין מחתיכה לחתיכה, ובדיני חנ"נ במליחה, ובדין איסור דבוק במליחה, ובדיני ביטול ברוב יבש ביבש, ובדיני ס"ס, ולכן ראינו לנכון להביא כל מקרה בפ"ע ולהציע את הספיקות שיש בו:

איסור שנמלח עם חתיכות היתר אשר נגעו בו בזמן המליחה

א. איסור שמן שנמלח עם כמה חתיכות של היתר אשר כולן נגעו באיסור בזמן המליחה, נחלקו בזה הראשונים וכן נחלקו בזה השו"ע והרמ"א:

א. המרדכי [סי' תרפא] הביא תשובת מהר"ם שכתב דאין להתיר את החתיכות אף אם יש בכולן יחד שישים כנגד האיסור, דאף שאם היו מתבשלות החתיכות האלו עם האיסור היו כולן מצטרפות לשישים ומותרות, מ"מ במליחה אין הדין כן. בטעם הדבר כתב המרדכי בשם המהר"ם שהוא משום דס"ל שאין בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב אף אם הוא בלוע שמן.[55]

ב. רבינו נתנאל [מרדכי סי' תרפא] סובר דאם האיסור נגע בכמה חתיכות מצרפין אותן לשישים, והיינו דס"ל שהאיסור מתפשט בשוה לכל החתיכות הנוגעות בו, ואם יש בכולן יחד שישים הרי הן מותרות.[56]

להלכה: נחלקו בזה השו"ע והרמ"א, השו"ע נקט כמהר"ם שאין מצרפין את כל החתיכות לשישים וכולן אסורות. [ורק חתיכה שיש בה עצמה שישים כנגד האיסור מותרת, דבחתיכה זו מתפשט האיסור בשוה ובטל בשישים].

והרמ"א נקט להקל ולצרף את כל החתיכות לשישים, אמנם הצריך קליפה במקום שנגעו באיסור. בטעם ההיתר כתב הרמ"א דהוא משום שלא רצו לחלק בין כחוש לבין שמן [וכמבואר לעיל ס"ה דאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן] אלא יש להשוות דיניהם, ולצורך זה צירפו להקל את שיטת הראבי"ה [שהובא בתחילת דברי הרמ"א] שבמליחה גם איסור שמן אינו אוסר יותר מכדי

ביאורים והערות

55. וחולק המהר"ם על הרשב"א [שהובא לעיל ס"ז] דבלוע שמן יוצא מחתיכה לחתיכה בלי רוטב. ולכאורה טעמו זה של המהר"ם צריך ביאור, דהא לא עסקינן הכא בבלוע כלל, שהרי האיסור הוא בעין והוא נוגע בכל חתיכה בפ"ע ומבליע בה את טעמו. וצ"ל דסובר המהר"ם דמצד נגיעת האיסור בחתיכות ההיתר חיישינן שמא לא נתפשט טעמו בשוה לכל החתיכות, אלא יתכן שיש חתיכות שבלעו יותר איסור מהאחרות, אלא שאם הבלוע השמן היה יוצא מחתיכה לחתיכה היה האיסור מפעפע מחתיכה לחתיכה [ומיירי כשהן נוגעות זו בזו] עד שהיה מתפשט בשוה לכל החתיכות, ואז היה בטל בשישים אם יש בכולן יחד שישים כנגד האיסור. אך המהר"ם סובר שאין הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה אף שהוא שמן ולכן אוסרין את החתיכות.

56. הש"ך [ס"ק ל] ביאר את דברי רבינו נתנאל באופן אחר, דאף דאפשר שלא נתפשט האיסור בשוה לכל החתיכות, מ"מ רק חלק מהן נאסרות, ובטילות הן ברוב אותן חתיכות שלא בלעו הרבה מהאיסור. אמנם כבר כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק ל] שלא משמע כך בלשון רבינו נתנאל, שכתב דמצרפין כל החתיכות לשישים. [וגם לא בכל גווני ברור לן שרוב החתיכות לא נאסרו, והדבר תלוי במספר החתיכות ובגודלן, ורבינו נתנאל התיר בכל גווני שיש שישים בצירוף כל החתיכות].

קליפה. [ובצירוף הא דאף את"ל כשאר ראשונים הסוברים שאיסור שמן מפעפע בכל החתיכות, מ"מ אפשר שנתפשט בשוה לכולן, דגם המהר"ם לא אסר זאת מדין ודאי].[57]

פעפוע של איסור שמן מחתיכה לחתיכה

עיין ט"ז [ס"ק כב] שהקשה סתירה בשו"ע, שבסעיף זה העתיק דברי המהר"ם שאין הבלוע מפעפע מחתיכה לחתיכה בלי רוטב, [ולכן נקט מהר"ם שאין מצרפין החתיכות לשישים, וכנ"ל], ואילו לעיל [סעיף ז] הביא השו"ע את דברי הרשב"א שכתב דבלוע שמן מפעפע בלי רוטב, והוסיף הט"ז דאין לומר שהשו"ע נקט לחלק בין צלי לבין מליחה, שהרי בגמ' אמרו דמליח כרותח דצלי. והמנחת כהן [ח"ב פ"ז] והפר"ח [ס"ק לז] כתבו דדעת השו"ע לחלק בין צלי לבין מליחה, שבצלי נקט שהבלוע השמן מפעפע מחתיכה לחתיכה בין לקולא ובין לחומרא, ובמליחה נקט שאינו מפעפע בין לקולא בין לחומרא. וכתב המנחת כהן הטעם משום שבצלייה נימוח החלב, ולכן הוא מפעפע טפי מאשר במליחה.

הש"ך [נקודות הכסף] כתב דאין סתירה בשו"ע, דלעיל [סעיף ז] חשש לחומרא שהאיסור השמן מפעפע מחתיכה לחתיכה, אך בסעיף ט חשש להחמיר דאין האיסור מתפשט בכולן בשוה, דיכול להיות שנשאר קצת בחתיכה אחת. ונחלקו הפוסקים בביאור דברי הש"ך:

א. הפמ"ג [מ"ז ס"ק טו] והחוות דעת [ס"ק טז] ביארו דהיה פשוט להשו"ע שהשמן מפעפע מחתיכה לחתיכה וכהרשב"א [ולא כמהר"ם], ומה שהחמיר הוא רק לחוש שמא אינו מתפשט בשוה לכל החתיכות, ולכן אין לצרף החתיכות לשישים.[58]

ב. בדגול מרבבה [סי' צב בהגהותיו על הש"ך ס"ק ג] מבואר שפירש דברי הש"ך, דאכן הוי ספק אם בלוע שמן מפעפע מחתיכה לחתיכה ונקטינן לחומרא.

איסור שמן שנמלח עם חתיכות היתר ואין ידוע כמה חתיכות נגעו באיסור

איסור שמן שנמלח עם חתיכות היתר ואין ידוע כמה מהן נגעו באיסור בשעת המליחה, כתבו הפוסקים שיש לדון בזה כמה נידונים:

ביטול ברוב

א. בתשובת מהר"ם המובאת במרדכי [סי' תרפג] כתב דאם ידוע שרק מיעוט החתיכות נגעו באיסור והרוב לא נגעו יש להתיר את כל החתיכות מדין ביטול ברוב, דיבש ביבש בטל חד בתרי, והובאו הדברים בשו"ע. והפרי חדש [ס"ק מא] נקט שאין כאן

ביאורים והערות

57. וביאור הדבר הוא דהואיל ולא רצו לחלק בין כחוש לבין שמן, א"כ היו צריכים להורות בזה אחד מב' אופנים: [א] לאסור את כל החתיכות ולא לצרפן בשישים בין בכחוש ובין בשמן. [ב] להתיר את החתיכות ע"י צירופן לשישים וע"י קליפת מקום המגע. ונקטו הראשונים שלהחמיר בכחוש ולאסור כל החתיכות אף אם בכולן יחד יש שישים הוי חומרא יתירא, דצריך לחוש בזה לכמה חומרות, שמא שמן הוא [משום שאין אנו בקיאין] ולחוש שמפעפע בכולו [דלא כראבי"ה] ושאינו מתפשט בכל החתיכות בשוה [כחששו של המהר"ם ודלא כרבינו נתנאל] ולא מסתבר לחוש כ"כ. ולכן העדיפו להקל אף בשמן, שכל החתיכות מצטרפות לשישים ומותרות ע"י קליפה, שהרי לפי רבינו נתנאל כך הוא עיקר הדין שמצטרפות החתיכות לשישים, וגם לפי מהר"ם אין זה ודאי שהאיסור אינו מתפשט בשוה, ובצירוף שיטת ראבי"ה [והרמב"ן] הסוברים שגם איסור שמן אינו מפעפע יותר מכדי קליפה.

58. וכתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק כב] שלדעת הש"ך [נקוה"כ] גם בצלי חושש השו"ע שאין פעפוע בשוה, ואין לצרף החתיכות לשישים. והפמ"ג [ש"ד ס"ק לח ד"ה ועתה] כתב דבצלי שמן מודה השו"ע דאף לקולא אמרינן דמפעפע, ומצרפין החתיכות לשישים. וכ"כ הפר"ח [ס"ק לז] והחכמת אדם [כלל מג סי"ב], דחום הצלייה מפעפע את האיסור בכולו.

ביטול ברוב היות והאיסור ניכר ע"י טעימה, ואין זה בגדר תערובת, והובאו דבריו בחידושי רע"א, וכתב רע"א שכן דעת הרא"ה. ומדברי מהר"ם מרוטנבורג ומהשו"ע [הנ"ל] מבואר דלא ס"ל סברא זו, וכתב הפמ"ג דגם בש"ך בכמה מקומות מבואר דלא חשש לטענת הפר"ח.[59]

ועיין ש"ך [ס"ק לא] שכתב דבאופן הנ"ל אין ביטול ברוב אלא אם יש בחתיכות המותרות שישים כנגד האיסור, דאם אין בהן שישים גזרינן שמא יבשל את התערובת והאיסור יתן טעם בכל ההיתר, וכדמצינו גזירה זו להלן [סי' קט] בתערובת יבש ביבש מין בשאינו מינו.[60]

<u>איסור שמן שנמלח עם חתיכות היתר ואחת מהן נגעה בו והשאר נגעו בה</u>

איסור שמן שנמלח עם חתיכות היתר, ואחת מהן נגעה בו והשאר נגעו בה [או זו בזו], עיין ש"ך [ס"ק לו] שכתב דגם באופן זה התיר התורת חטאת לצרף את כל החתיכות לשישים [וכן מוכח בתורת חטאת], ומצרפין גם את החתיכה הנוגעת באיסור לשישים כל שאינה דבוקה בו. ויש חידוש בדין זה, דהא לדעת מהר"ם שאין הבלוע יוצא מחתיכה לחתיכה אף אם הוא שמן, נמצא שרק החתיכה שנגעה באיסור בלעה ממנו והשאר לא בלעו כלל ואפ"ה מצרפין את כל החתיכות, שמא מתפשט האיסור בשוה ובצירוף שיטת ראבי"ה שאין מליחה אוסרת יותר מכדי קליפה.[61]

ביאורים והערות

59. **<u>תוספת עיון</u>**

בגליון רע"א דן לומר טעם נוסף להתיר במקרה שאין ידוע איזו חתיכה נגעה באיסור רק ידוע שלא כולן נגעו בו, והוא משום דעל כל חתיכה בפ"ע יש ספק ספיקא להיתר א. ספק אולי לא נגעה באיסור ב. ואף את"ל נגעה בו, אולי רק היא נגעה בו [א"נ רק מיעוט נגעו בו] ויש ביטול ברוב. וכתב רע"א די"ל דאין דין ביטול ברוב אלא כשידוע שרוב החתיכות הן היתר, אך כשיש ספק בזה אין בזה דין ביטול ברוב כלל מדין ודאי, אף להך צד שכלפי שמיא גליא שיש רוב היתר, דבעינן שהרוב יהא ידוע לנו, ולמד רע"א יסוד זה מתשובת הרשב"א עיי"ש.

עוד כתב רע"א להעיר על שיטת מהר"ם מרוטנבורג דאף כשיש שישים בכל החתיכות מ"מ חיישינן שמא לא נתפשט האיסור בשוה, דלכאורה יש להתיר לאכול כל חתיכה בפ"ע מדין ס"ס, ספק אולי נתפשט האיסור בשוה בכולן וכולן מותרות, ואף את"ל דלא נתפשט בכולן בשוה, מ"מ אולי בחתיכה זו נבלע רק מעט איסור ובטל בה.

כאשר יש ספק איזו חתיכה נגעה באיסור השמן ולא ידוע לנו שהרוב לא נגעו, מ"מ חתיכה שיש בה עצמה שישים נגד האיסור מותרת, דאף את"ל שנגעה באיסור מ"מ נתפשט האיסור בכולה ונתבטל, ואף שבעלמא בעינן שישים וקליפה שמא נתרכז האיסור יותר מכדי קליפה שנגעה בו [ובצלייה בעינן שישים ונטילה], מ"מ כשאין ידוע אם החתיכה הזו נגעה נתבאר לעיל [סעיף ה בשם המנחת כהן והפר"ח] דכשאין ידוע אם נגעה לא בעינן הך קליפה שאינה אלא חומרא בעלמא, וכ"כ בבהגר"א [אות סז על דברי הרמ"א]. אמנם דין זה הוא רק באיסור שמן אבל בכחוש הקליפה היא מדינא, ולכן גם כשאין ידוע איזו חתיכה נגעה בעינן קליפה בכל החתיכות [אם אין ביטול ברוב, דהיינו שיתכן שנגעו באיסור רוב החתיכות].

60. ובהגהת דגול מרבבה כתב טעם נוסף להצריך שיהא שישים בכל החתיכות, והוא באופן שהחתיכות נגעו זו בזו, דלחומרא חיישינן שהאיסור השמן מפעפע בכולן, ולכן רק כשיש שישים שרינן.

61. **<u>תוספת עיון</u>**

איסור כחוש שיש בו סרך שמנונית שנמלח עם חתיכות היתר ואחת מהן נגעה בו והשאר נגעו בה, כתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק לח אות ב] דלכאורה יש להתיר את החתיכות שלא נגעו באיסור, אף כשאין בכולן שישים נגד האיסור דאף שהחתיכה הראשונה אסורה כולה משום שאין אנו בקיאין בין כחוש לשמן דחיישינן שמא שמן הוא, מ"מ לגבי שאר החתיכות הוי איסור בלוע, ולגבי בלוע נתבאר לעיל בש"ך [ס"ק יח] דלא מחמרינן לומר שאין אנו בקיאין שמא הוא שמן. ועיי"ש שהביא כן משו"ת משאת בנימין [סי' סט] שהביא כן מהתורת חטאת [כלל כח דין א]. ואף שהרמ"א כתב שלא חילקו בין כחוש לשמן, כתב הפמ"ג דצ"ל דמיירי באופן שכל החתיכות נגעו באיסור

איסור הדבוק בחתיכה שנמלח עם שאר חתיכות

כתב הרמ"א שאם האיסור דבוק בחתיכה, אין מתירין את שאר החתיכות שנמלחו עמה אלא אם יש בכולן שישים כנגד כל החתיכה שהאיסור דבוק בה, [משא"כ אם אין האיסור דבוק בחתיכה רק נוגע בה ובשאר חתיכות, שבזה די בשישים כנגד האיסור עצמו, וכל החתיכות מצטרפות להיתר אף שהן נוגעות באיסור].

והטעם משום דין "דבוק", דכיון שהאיסור דבוק בחתיכה אמרינן דחתיכה זו נעשתה נבילה, וממילא בעינן בשאר החתיכות שישים נגד כולה.

והנה בטעם החומרא של דבוק כתבו הפוסקים שני טעמים:

א) חיישינן שמא חתיכה זו שהאיסור דבוק בה נשארה פעם אחת בפ"ע בלי שאר החתיכות, כגון שיצאה מחוץ לרוטב או שנשארה בסוף העירוי של התבשיל לכלי אחר.

ב) חיישינן שמא האיסור ממהר טפי להבלע בחתיכה הדבוקה בו, ונאסרה חתיכה זו קודם שהחל האיסור להתפשט לשאר התבשיל.

ולענין דין דבוק במליחה, כתב הפמ"ג [מ"ז ס"ק כה] שהרמ"א [תשובות סי' צה] והתורת חטאת והמנחת יעקב לא החמירו אלא משום חשש שמא נמלחה החתיכה שהאיסור דבוק בה בפני עצמה, ורק אח"כ ניתנה עם שאר חתיכות, אך אם ברור לנו שנמלחו כולן יחד לא מחמרינן, דיש לצרף בזה את שיטת הראבי"ה שאין מליחה אוסרת יותר מכדי קליפה כלל. אמנם בדעת הש"ך [ס"ק לו] כתב הפמ"ג [ש"ד שם] דמשמע שאסר בדבוק אפילו נמלחו יחד.

וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק לח דין א] דמסתבר להקל בנמלחו יחד במקום הפסד מרובה. [ובלאו הכי כתב הש"ך (סי' צב ס"ק טז] דבמקום הפסד מרובה אין נוקטים כלל דין חנ"נ במליחה, וכ"ש שאין איסור דבוק].

בדברי הש"ך ס"ק ל

עיין ש"ך [ס"ק ל] שהקשה על המהר"ם מרוטנבורג שאסר את כל החתיכות אף אם בכולן יש שישים, ולא התיר מדין ביטול ברוב אלא כאשר ידוע שרק מיעוט מהחתיכות נגעו. והקשה הש"ך דגם כאשר כולן נגעו משכח"ל ביטול ברוב, דכיון שאין האיסור יכול לאסור יותר משישים ממנו, א"כ באופן שיש בסך כל החתיכות יותר מב' פעמים שישים, הרי ברי לן שרוב החתיכות מותרות, [שהרי לא יתכן שרוב החתיכות בלעו יותר מאחד מבשישים שבהן] וייבטלו האסורות ברוב המותרות.

וכתב הש"ך דלפי הסוברים דין חנ"נ אין זו קושיא, שלגבי כל חתיכה חיישינן שמא בשעה שנבלע בה האיסור פלטה היא את טעמה לתוך חתיכת האיסור ונעשה בלוע בזה נבילה, ושוב יוצא טעם זה לחוץ ויכול לאסור חתיכות אחרות. [אך הניח בצ"ע דאין זה מיישב את השו"ע, שאינו סובר דין חנ"נ].62

ביאורים והערות

דבזה השוו כחוש ושמן, אך באופן הנ"ל שרק חתיכה אחת נגעה באיסור והשאר נגעו בה יש חילוק בין שמן לכחוש, שבשמן אסרינן את כל החתיכות אם אין בהן שישים, ובכחוש לא אסרינן כיון שהוא איסור בלוע.

והחוות דעת [ס"ק יח] והחזו"א [סי' כב ס"ק ח] חולקין על זה וסוברים שמדברי הרמ"א משמע שאף באופן זה לא חילקו בין כחוש לשמן, וכתבו דהא דלא אמרינן בזה דלגבי בלוע אנו בקיאין בין כחוש לשמן, הוא משום שלגבי החתיכה הראשונה מחמרינן לומר דאין אנו בקיאין ומתייחסים לאיסור כאילו הוא שמן, ואוסרין את כל החתיכה הזו, לכן מחמרינן גם לגבי הבלוע כיון שהוא כתרתי דסתרי. ורק באופן שלאחר שהאיסור הוסר מהחתיכה הראשונה נגעו בה האחרות, אז אמרינן שלגבי הבלוע אנו בקיאין בין כחוש לשמן ואין אוסרין את שאר החתיכות.

62. ובהגהת רע"א כתב דאף לפי מהר"ם דס"ל דין חנ"נ אין זה מיושב, דכיון שהמהר"ם סובר שבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה אף אם הוא שמן, א"כ הטעם של ההיתר שנבלע באיסור אינו חוזר ויוצא ממנו, והדרא קושיית הש"ך לדוכתיה. ובענין מש"כ הש"ך דלהשו"ע

והוסיף הש"ך דאף להסוברים דין חנ"נ אין לאסור אלא באופן שיש בכח חתיכת ההיתר להפליט טעמה אל האיסור, והיינו דוקא כאשר גם היא מלוחה, אך אם חתיכת ההיתר תפלה ורק חתיכת האיסור מלוחה אין ההיתר פולט טעמו אל האיסור.
עוד כתבו האחרונים שכל הנ"ל הוא כאשר האיסור או ההיתר הם שמנים, אך אם הם כחושים [אף אם יש בהן סרך שמנונית], אין לאסור משום טעם ההיתר שנבלע באיסור וחזר ויצא, שהרי לענין בלוע בחתיכה אמרינן דאנו בקיאין להבחין בין כחוש לשמן, ודיינינן ליה כבלוע דכחוש שאינו יוצא מחתיכת האיסור אל ההיתר.[63]

סעיף י

איסור תפל והיתר מליח שנגעו זה בזה

השו"ע והרמ"א נחלקו במקרה שהאיסור התפל וההיתר המליח נגעו זה בזה, דעת השו"ע דסגי להתיר בהדחה, ומקורו ברשב"א, וטעמו דטבע המליח רק לפלוט מעצמו ולהבליע בתפל ולא למשוך טעם מהתפל אליו. והא דלא אמרינן שבמקום המגע נמלח גם האיסור התפל ויבליע טעמו בהיתר, כתב הרשב"א שהוא משום שאין זו כמות מספקת של מלח להרתיח את התפל.
והרמ"א החמיר כהר"ן הסובר שהאיסור התפל נרתח במקום המגע ואוסר את ההיתר. וכתב הר"ן דמה שהתירו את המליח הוא רק כשאין נגיעה ממש בין החתיכות, אלא רק הציר והפליטה של המליח הולכת לתפל דאז נאסר התפל, אך אין התפל פולט ציר שיאסור את ההיתר.
וכתב הרמ"א שבמקום הפסד יש להקל, וכתב הש"ך [סי' ע ס"ק כ] שלא היקל הרמ"א אלא בהפסד מרובה, וכ"כ החכמת אדם [כלל מג ס"ה].[64] ורע"א שם הביא שהכנה"ג [סי' צא ס"ה] השיג על הש"ך, שברמ"א משמע דמיקל אף בהפסד קצת.[65]

ביאורים והערות

דלא ס"ל חנ"נ קושייתו הנ"ל צ"ע, כתב רע"א דאדרבא, י"ל דחיישינן שאחרי שנבלע האיסור באחת החתיכות ואסרה אותה, וחזר ונפלט ממנה אך נשאר ממנו משהו בחתיכה, שבזה אמרינן דאפשר לסוחטו אסור, ואף אם לא סבירא לן דין חנ"נ מ"מ חתיכה שבלעה איסור ולא היה בה שישים נגדו ונאסרה, ואח"כ נפלט ממנה רוב האיסור ונשאר מעט ממנו באופן שעכשיו יש שישים נגדו, מ"מ החתיכה אסורה, א"כ י"ל דמטעם זה כל החתיכות אסורות, אך לדעת מהר"ם דס"ל שהבלוע אינו יוצא מחתיכה לחתיכה, כתב רע"א דאכן צ"ע הקושיא של הש"ך.

63. **תוספת עיון**

החוות דעת [ס"ק טז] כתב ליישב את קושיית הש"ך דנראה דטעם האיסור שבחתיכה עצמה קיים לעולם, וכשם שאנו אוסרים בחתיכת איסור שנפלה לכמה קדירות בזו אחר זו אף אם בסך כל הקדירות יש יותר משישים, שלגבי כל קדירה אמרינן דיש טעם בחתיכת האיסור, כך בציור שנגעו כמה חתיכות בחתיכת האיסור אמרינן דיש בזה האיסור ליתן טעם בכל אחת מהן בנפרד.
ובהגהת אמרי ברוך [לבעל הברוך טעם] על הרא"ש כתב לחלוק על חידושו הנ"ל, דפשוט שאין בכח חתיכת איסור ליתן טעם ביותר משישים, שאם לא כן למה בקדירה אחת של תבשיל שרינן בשישים, ואמאי לא אמרינן שהאיסור חוזר ונותן בתבשיל את טעמו. אלא מוכח דטעם הא דאסרינן באיסור שנפל לכמה קדירות בזו אחר זו הוא משום שאין אנו יודעים באיזה מהן פלט את טעמו, והשוו חכמים את מידותיהם ואסרו בכל קדירה שנפל בה איסור כאילו רק בה נתן האיסור את טעמו, וחששו לאסור את כל הקדירות [ולא אמרו שכשנפל לכמה קדירות נימא דרובן היתר ותיבטל הקדירה דאיסור ברוב].

64. עיי"ש בחכמ"א שכתב דמסתבר שיש בזה ג' דרגות: א) שלא במקום הפסד כלל יש להחמיר שאוסר בכולו. ב) במקום הפסד קצת יש לאסור כדי קליפה. ג) במקום הפסד מרובה יש להתיר בהדחה.

65. **תוספת עיון**

איסור צלול תפל הנוגע בהיתר גוש מליח

עיין רמ"א [סי' צא ס"ה] שכתב דאם ההיתר הוא מליח והוא גוש, והאיסור הוא תפל אך הוא צלול [פירוש נוזל], נאסר ההיתר המליח

סעיף יא

דין תתאה גבר במליחה

כתבו תוס' [דף קיג. ד"ה טהור] שלענין דיני מליחה כרותח אין נפק"מ בין תתאה לבין עילאה, אלא בכל גווני המליח פולט את טעמו אל התפל, אך אינו גורם לו להיות כרותח שיפלוט התפל טעמו אל המליח. וכתב הש"ך [ס"ק מא] בשם הפוסקים [סמ"ק סי' רה] דהוא משום דבמאכלים חמים יש אפשרות שהחם יחמם את הצונן ויש אפשרות שהצונן יצנן את החם, והיינו שיגבר האחד על חבירו ובזה יש חילוק בין תתאה לעילאה, אבל בענין מליח ותפל אין כח במליח לעשות גם את התפל למליח, שהרי בענין מליחה מרובה כדי שהמליח עצמו יהא כרותח, והתפל אין בו כ"כ הרבה מלח. וכן אין בכח התפל לעשות את המליח כתפל, דדוקא ע"י הדחה יורד כח המלח.

והרשב"א [תורת הבית ב"ד ש"א] והר"ן סוברים שגם במליח יש חילוק בין עילאה לתתאה, וכתבו דנפק"מ באופן שאחת מהחתיכות שמינה, שאם האיסור המליח למטה אמרינן דתתאה גבר ומפעפע האיסור השמן [א"נ האיסור שקיבל פיטום מהרתיחה] בכל החתיכה של מעלה, משא"כ אם האיסור המליח הוא למעלה אמרינן דהתתאה התפל גובר לענין שלא יוכל המליח להבליע בו. והשו"ע [כאן ובסי' ע ס"ד] פסק כהרשב"א דיש תתאה ועילאה במליחה, ובסי' צא [ס"ה] פסק כתוס' שאין במליחה חילוק בין עילאה לתתאה. והש"ך [סי' צא ס"ק יב] הקשה סתירה זו בדברי השו"ע, ותירץ דהשו"ע פסק כהרשב"א דיש תתאה ועילאה במליחה, אלא שהנפק"מ היא רק בשמן וכנ"ל [שאם האיסור תתאה הוא מפעפע בכל העליון, משא"כ אם הוא עילאה אינו מפעפע אלא כ"ק], אך בשניהם כחושים אין נפק"מ דבכל גווני אוסר כ"ק.

והרמ"א נקט בכל מקום כתוס' דאין במליחה ענין תתאה ועילאה כלל, וכפי שנתבאר טעמו בש"ך [ס"ק מא הנ"ל].

סעיף יג

אין מליחה לכלים

המקור להא דאין מליחה לכלים הוא בתוס' [דף קיג. ד"ה טהור], וכתבו תוס' הטעם משום שהכלי אינו נעשה רותח ע"י המליחה, ודימו זאת לטהור מליח וטמא תפל שאין הטהור נאסר.

וכתב הפמ"ג [ש"ד ס"ק מב] שהסיבה לכך שאין המליח מרתיח הכלי, הוא משום שאינו נכנס לתוך הכלי אף שנמלח הכלי הרבה,

ביאורים והערות

מהאיסור. וכתב הפמ"ג [ש"ד שם ס"ק טו ומקורו בספר התרומה סי' סד] שהביאור הוא דאף דבעלמא אמרינן שכח המליח הוא להבליע אל מה שמחוצה לו ולא לבלוע ממנו, היינו משום שאין בכח המליח לגרום לחתיכה שנוגע בה לפלוט טעם, אך כאשר התפל הוא צלול אין צריך לפלוט ממנו טעם אלא הוא עצמו נבלע במליח.

איסור גוש תפל הנוגע בהיתר צלול מליח

עיין ש"ך [סי' צא ס"ק טז] שהביא מדברי התורת חטאת שאין לאסור את ההיתר הצלול, משום שהגוש של האיסור אשר הוא תפל אינו פולט את טעמו לתוך ההיתר. והש"ך הניח זאת בצ"ע כיון שהמרדכי והסמ"ג אסרו זאת, ובפרט שיש לצרף לחומרא את שיטת הר"ן המובא לעיל בסעיף זה, הסובר שאם המליח והתפל נוגעים זה בזה גם התפל פולט טעמו אל המליח, וכ"ש הכא שהמליח הוא צלול, וכיון שהרמ"א החמיר כהר"ן [שלא במקום הפסד מרובה] אין להקל.

משא"כ בבשר שהמלח נכנס לחלקיו.
ואף שמבואר בגמ' דאם מלח איסור בתוך כלי מבליעה המליחה את טעם האיסור בכלי, וכך פסק הרמ"א [סי' צא ס"ה], מ"מ אין מליחה מפליטה את הבלוע בכלי.

הטעם לאסור לכתחילה

כתב הרמ"א דמ"מ לכתחילה אין למלוח היתר בכלי של איסור, ומקורו במרדכי [סי' תשיח]. ובטעם האיסור לכתחילה מצינו כמה טעמים:
א) המרדכי כתב דהוא משום הרחק מן הכיעור.
ב) הגר"א [ס"ק עט] כתב דלכתחילה חששו לשיטת הראבי"ה הסובר דיש מליחה לכלים להפליט מהם איסור. ועוד כתב הגר"א [שם] דהרא"ש עצמו לא התיר אלא דיעבד, וכן תוס' [דף קיג.] כתבו דהמחמיר תע"ב. [תוס' כתבו זאת לענין הנידון דלקמן (סעיף יג) במלח ששהה בכלי בשר דשרי ליתנו בחלב, והגר"א דימה את הדברים].
ג) הש"ך [סי' סט ס"ק סז] כתב דהטעם לאסור לכתחילה הוא משום דאף שהיתר שנמלח בכלי לא נאסר, מ"מ בעי הדחה כמו בטהור מליח וטמא תפל כמבואר לעיל [סעיף י], ולכן אסרו לכתחילה שמא ישכח להדיח.

עיין בדברי רע"א [על הש"ך ס"ק מד] שהביא מהאחרונים שני נידונים בדין מליחה לכלים:

א. האם הך דינא דאין מליחה לכלים נאמר גם בכלי שבלע ע"י בישול, דבספר תפארת למשה [סי' סט ד"ה בב"י סי' סט דף סד] הניח בצ"ע לדינא דאפשר דבאופן זה בלע טפי והמליחה פולטתו, [וכן הביא בספר בדי השולחן מהגהות שערי דורא ומספר איסור והיתר]. אמנם מסתימת דברי הרמ"א בשם הרשב"א משמע שבכל גווני שהכלי בלע איסור נאמר הדין דאין מליחה לכלים.
ב. האם הדין שאין מליחה לכלים נאמר גם בכלי חרס, בספר תפארת למשה [סי' סט] דן לומר בדעת הרא"ש שכלי חרס שנמלח פולט איסור, וכן דן לומר בספר באר שבע [חולין דף קיא:]. אמנם המרדכי [סי' תשיח] והתורת חטאת [כלל יז דין ט] והחכמת אדם [כלל נז ס"ג] נקטו שגם בכלי חרס נאמר הדין שאין מליחה לכלים.

עיין פתחי תשובה [ס"ק טו] שדן במקרה שניתן היתר מליח צלול בכלי של איסור, האם דמי להיתר מליח צלול שנגע בטמא תפל שנחלקו בזה התו"ח [כלל נב] והש"ך [סי' צא ס"ק טז], דהתו"ח נקט דשרי, והש"ך אסר, ונקטו האחרונים כהש"ך. ואח"כ ציין לדברי הש"ך [סי' סט ס"ק סח] שכתב דאפילו ציר הנתון בכלי של איסור אינו נאסר, ומבואר שאין זה דומה לטהור מליח צלול. וכתב הטעם כמ"ש הפמ"ג דאין המלח נכנס כלל לתוך כלי ואינו פולט ממנו כלל, ולכן גם מליח צלול אינו נאסר.

סעיף יד

מקור הדין הוא בספר התרומה [סי' נג], וכבר נתבארו הדברים בתוס' [דף קח: סוד"ה אמאי] וכן הוא ברשב"א [תורת הבית הקצר בית ד שער א דף ה]. ויסוד דבריהם הוא שלענין דין חנ"נ של מלח [או תבלין] שבלעו איסור אמרינן שאין להחמיר בנאסר יותר מאשר באוסר עצמו, והיינו שדין חנ"נ דרבנן לא הופך את המלח עצמו להיות חפצא דאיסורא, אלא רואין את המלח כאילו כולו דם והרי הוא אוסר כדין דם. ולכן אף שהמלח והתבלין חריפים ונותנים טעם אפילו באלף מ"מ בטלי בשישים, כדין האיסור

הבלוע בהם.[66]

וכעין סברא זו היא סברת "אין הנאסר" המובאת בתוס' [דף צו.] שאין הנאסר אוסר אלא במקום שהאיסור יכול לילך שם, דאף דסבירא לן דין חנ"נ, מ"מ אין זה אלא להגדיל את כמותו של האיסור, אך ההיתר עצמו לא נהפך להיות איסור.[67]

נתינת טעם הדם במלח

בסעיף זה משמע שהמלח הבלוע מדם נעשה נבילה ובעינן שישים נגדו [אף אם ידוע שנבלע בו מעט דם]. והקשו הפמ"ג [ש"ד ס"ק מו] ורע"א מהרמ"א [סי' קלד סי"ג] שכתב דדם שניתן במלח ע"מ ללבנו הוי נטל"פ ואינו אסור כלל. ותירץ היד יהודה [ס"ק נז] שהרמ"א [בסי' קלד] איירי בזמן ייצור המלח, דאז צריכים שהמלח יהא בכל תוקף מליחותו והדם מקליש ופוגם את טעמו, משא"כ בזמן המליחה שכבר אין כ"כ חשיבות לכל תוקף המליחות דבלא"ה נקלש טעם המלח מכח הציר, אז הדם נחשב נותן טעם לשבח.

ביאורים והערות

66. **תוספת עיון**

כתבו התוס' והרשב"א שאין דין זה דומה לדין חנ"נ של בשר בחלב, שבבשר בחלב מתוך שכל אחד בפני עצמו הוא היתר וכאשר הורכבו יחד נעשו איסור, בזה אמרינן שכל אחד בפני עצמו הוא חפצא דאיסורא, ובזה אזלינן בתר הבשר לחוד ובתר החלב לחוד לענין דיני תערובת [כגון לענין דין מין במינו המבואר בסוגיא (דף קח:), שחלב שנבלע בבשר ונעשה נבילה ויצא לחוץ ונתערב בחלב אחר הוי מין במינו, ולמ"ד דמב"מ אינו בטל אין כאן ביטול. וכן יהא הדין לו יצוייר שתהא גבינה חריפה הנותנת טעם ביותר משישים, שאם בלעה בשר ונאסרה מדין בב"ח הרי היא אוסרת כל זמן שנותנת טעם, [אף שהבשר עצמו אינו נותן טעם ביותר משישים], אך חנ"נ בשאר איסורין שאני, וכנ"ל.

67. וכעין זה איתא ברמ"א [סי' קלד סי"ב] לענין תבלין הבלועין מיין נסך שנפלו לתבשיל, שהיין נותן בו טעם לפגם אך התבלין עצמו נותן בו טעם לשבח, דבטל התבלין וא"צ אפילו שישים דאזלינן בתר האוסר גם לענין דין נתינת טעם. [ועיין חוו"ד (סי' קג ס"ק י) ובהגהת רע"א שם]. וע"ע בספר חמודי דניאל [הל' מליחה סי' כד] שדן אם מותר ליתן לתוך התבשיל את המלח הזה שמעורב בו דם, דשמא אין זה בכלל מבטל איסור לכתחילה כיון שאין כוונתו ליהנות מהדם רק מהמלח. ובספר בדי השולחן [ביאורים ד"ה ונתנוהו] הקשה על דבריו דהא המלח עצמו נעשה נבילה, וא"כ בודאי יאסר ליתנו בתבשיל שהרי כוונתו ליהנות מהמלח. ולכאורה החמודי דניאל סובר שדין חנ"נ אינו אוסר את המלח עצמו אלא רק מגדיל את כמות האיסור שבמלח, ולכן הנותן מלח זה בקדירה מיקרי שאינו בא ליהנות מהאיסור.

שאלות לחזרה על החומר הנלמד בחודש שבט תש"פ
יו"ד הלכות תערובות סימן קה מסעיף ג עד הסוף
מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקוה"כ רעק"א ופתחי תשובה

סעיף ג

א. 1) מה הדין אם נפל איסור חם או צונן לתוך היתר חם, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם נפל היתר חם או צונן לתוך איסור חם, ומה הטעם?
3) האם יש נפק"מ אם נפל לתוך דבר של רוטב או לצלי, שמן או כחוש?
4) ומה הדין אם סילק אותו מיד ולא שהה אפי' קצת?
5) אם העליון חם והתחתון צונן, כמה נאסר?

ב. 1) מה הדין אם האיסור מונח בכלי שני, ומניח ההיתר עליו או על ידו?
2) ומה הדין אם הניח דבר איסור בקערה של היתר?
3) ומה הדין אם הניח דבר היתר בקערה של איסור?

ג. 1) מה הדין אם הניח האיסור וההיתר זה אצל זה כששניהם חמין מחום כלי ראשון?
2) ומה הדין כשהאחד צונן?
3) בשר וגבינה שנגעו זה בזה ואחד מהם צונן, האם שניהם צריכים קליפה או רק הצונן?

ד. 1) מהי דעת המהרש"ל כשמונחים זה ליד זה והאיסור חם וההיתר קר או שההיתר חם והאיסור קר?
2) ואיך הכריעו הט"ז והש"ך והמנחת יעקב בזה?

ה. 1) דבר גוש כגון חתיכת בשר או דג, שהערוהו מן הקדירה ועדיין היד סולדת בו, האם דינו ככלי ראשון או ככלי שני, לדעת הרמ"א [כאן, בסי' צד ס"ז, בסי' קז, בתורת חטאת, ובגליון כת"י שלו על האיסור והיתר], המהרש"ל, האיסור והיתר, השערי דורא והכרעת הש"ך?
2) דבר גוש כגון אורז ודוחן, האם דינו ככלי ראשון או ככלי שני, בצלול ונשפך כמו רוטב, כשאינו צלול, לדעת הרמ"א והמהרש"ל?

ו. עירה תבשיל שיש בו זבוב לקערה, ונפל לתוכו הזבוב תחילה, האם נאסרת הקדירה, ובכמה, ומאיזה טעם?

ז. 1) האם בכלי ג"כ אמרינן תתאה גבר, כגון שהניחו איסור בכלי היתר או להיפך?
2) האם קערה בת יומא אוסרת דבר חם בלא רוטב?
3) והאם שני דברים אלו תלויים זה בזה?

ח. 1) האם מותר לכתחילה לערות מכלי שיש בו שומן כשר לנר דולק שיש בו חלב או שומן איסור?
2) מה טעם האיסור?
3) ומה הדין בדיעבד?
4) המערה שומן איסור חם לתוך שומן היתר קר, מה דינו, והטעם?

סעיף ד

ט. מה הפי' בדברי הטור שכתב: אבל דרך צלי, כגון איסור חם <u>או אפילו קר</u> שנפל על הצלי שאצל האש, אינו אוסר כולו אלא כדי נטילה. הא יותר מסתבר להקל בקר מבחם?

י. 1) איסור - חם או קר - שנפל על צלי שאצל האש, האם אוסר את הצלי לגמרי או רק כדי נטילה או כדי קליפה?
2) מאי שנא בין צלי לתבשיל עם רוטב?
3) איך נקטו השערי דורא, המהרש"ל והרמ"א בדין זה, כהטור והמחבר או לא?
4) ואם הניח גבינה חמה על בשר חם, כמה אוסרת?

יא. ירך שצלאו בגידו או חתיכת איסור שצלאה עם חתיכת היתר ונוגע זה בזה, האם צריך להסיר כדי קליפה או כדי נטילה, ומה הטעם?

יב. איסור שנפל על חתיכה שבקדירה, האם אוסר בכולו או רק כדי נטילה;
1) כשהחתיכה חוץ לרוטב ולא ניער וכיסה?
2) כשהחתיכה חוץ לרוטב וניער או כיסה?
3) כשהחתיכה מקצתה ברוטב?
4) כשהחתיכה כולה ברוטב?

סעיף ה

יג. 1) מה הדין בגדי שמן שצלאו בחלבו, ומה הטעם?
2) ומה הדין בגדי כחוש שצלאו בחלבו, ומה הטעם?

יד. חתיכת איסור כחושה שנצלה עם חתיכת היתר שמנה;
1) מה דין ההיתר?
2) ומה טעם כתב הב״י לכך?
3) ומה הקשה הט״ז על דבריו?

טו. בסוף הסימן הקשה הב״י ממה שכתב שם הטור דאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך, ואפי׳ אם ההיתר שומן וכו׳ מותר.
1) מה תירץ הדרכי משה על קושיא זו?
2) אלו ב׳ קושיות הקשה עליו הט״ז?
3) איזה תירוץ הביא הט״ז בשם ראיתי מתרצים?
4) אלו ב׳ קושיות הקשה הט״ז על תירוץ זה שאלו דברים בלתי נכונים כלל?
5) מה תירץ הנקודות הכסף על קושיות הט״ז?
6) איך הגיה וביאר הט״ז דברי הטור?

טז. דבר שיש לו פעפוע, שנפל למקום ידוע מהחתיכה בצלי, האם בטל בששים או צריך נטילה או קליפה, ומה הטעם;
1) לדעת השו״ע?
2) לדעת מהרא״י והמהרש״ל?
3) לדעת הרמ״א גבי מליחה וגבי צלי?
4) ואיך היא הכרעת הש״ך?
5) מה הדין בדיעבד אם בשלוהו בלי נטילת מקום ואין ששים נגד הנטילה?
6) כשלא יודעים באיזה מקום נפל, האם מצריכים נטילת מקום לכל החתיכה, בשמן או בכחוש?
7) ומה הדין כשידוע שלא נגע אלא במקום אחד ולא ידעינן מקומו?

יז. 1) מהי הכרעת הרמ״א למעשה כשאין אנו בקיאין איזה מיקרי איסור כחוש ואיזה מיקרי איסור שמן?
2) ומהי הכרעתו באיסור דלא שייך בו שמנונית והוא בודאי כחוש?
3) הכרעתו זו היא דוקא באיסור דרבנן או אף בדאורייתא?
4) ציר נבילה האם מצריכים ששים או דסגי כדי נטילה?
5) דם האם שייך בו שמנונית, והאם דינו בששים או כדי נטילה?

סעיף ו

יח. דבר שיש לו פעפוע בצלי, והיה אחד חם ואחד צונן;
1) מה הדין כשנפל חם על צונן?
2) ומה הדין כשנפל צונן על חם?

סעיף ז

יט. 1) חתיכה שאין בה איסור מחמת עצמה, רק שבלעה ממקום אחר איסור שאינו מפעפע, האם היא אוסרת חתיכה אחרת שנוגעת בה או שנצלו עמה?
2) נפל דבר לח רותח על דבר יבש שבלוע בו דבר איסור, מה דין הרוטב ומה דין החתיכה?
3) ומה הדין אם נפל רוטב קר על גוש רותח שבלוע בו איסור?

כ. חתיכה שבלעה דבר המפעפע בטבעו, האם אוסרת חברתה;
1) בצלי?
2) בנגיעת זו בזו חם בחם?
3) בתחתונה חמה ועליונה צוננת?
4) בתחתונה צוננת?

כא. 1) באר דעת הפוסקים והכרעת ההלכה למעשה בחתיכת בשר שבלעה איסור מחלב, האם החלב מפעפע ואיסורה הולך בלא רוטב או לא?
2) מה שכתבו הטור והמחבר שבשר בחלב נקרא איסור מחמת עצמו, האם כוונתם לחתיכת בשר שבלעה מחלב, או כוונתם לבשר חם שנגע בגבינה?
3) לאלו שפירשו שכוונתם לחתיכת בשר שבלעה מחלב. איך יישבו הא קיי״ל דאין איסור בלוע הולך בלא רוטב אפי׳ בבשר בחלב?
4) מה תירצו הב״ח והש״ך על קושיית הב״ח על הטור מהא דאמר בגמ׳ מיבלע בלע מיפלט לא פליט?

כב. 1) חתיכה שנמלחה והודחה כדינה ואח״כ בלעה דם, האם אוסרת חתיכה אחרת ע״י מליחה וצליה?
2) ומה הדין בבשר שלא נמלח עדיין ויש בו דם של עצמו, האם אוסרת חתיכה אחרת ע״י מליחה וצליה?

כג. 1) באר הסכמת הפוסקים בחתיכה שבלעה איסור ממקום אחר, והוא איסור שמן והשומן שבה מפעפע, שנצלה עם חתיכה אחרת, האם אוסרת אותה?
2) ומאי טעמא השמיטו המחבר?
3) ומה יענו החולקים על המחבר על קושיא זו?

כד. 1) כלי שבלע איסור שמן או שאינו שמן, האם אוסר את ההיתר שנוגע בו?
2) וכמה אוסר, לגמרי או כדי קליפה
3) ומאי שנא משתי חתיכות?
4) האם כלי נאסר ממאכל שבלוע בו איסור שאינו מפעפע כגון כבד?
5) והאם כלי אוסר כלי בלא רוטב?
6) תבשיל של אורז או של דגים, שנבלע בהם בשר או חלב, ותחב בהן כף של בשר או חלב בן יומו, האם אוסר הבלוע את המאכל?
7) איסור שמן שנבלע בכלי, האם אוסר כולו או לא?

סעיף ח

כה. 1) כוליא שצלאו בחלבו, האם אוסר רק כדי קליפה או יותר מכך, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם נתבשלה כך הכוליא?
3) ומה הדין אם נתבשלה בקרום שעליה בלא החלב?

סעיף ט

כו. מליח דינו כרותח ומפליט.
1) האם הוא אוסר הכל או רק כדי נטילה או כדי קליפה?
2) האם משערין בששים במליח, ומה הטעם?
3) והאם צריך גם נטילת מקום אח״כ?

כז. לדעת השו״ע כמה צריך כדי לבטל המליח לענין החתיכה שהיה החלב דבוק בה או מונח אצלה;
1) אם הוא שומן הגיד וקנוקנות שבו והקרומות? והאם צריך ששים, ומה הטעם?
2) אם הוא חלב ממש?
3) ומה הדין אם הבשר שנמלח עמו הוא שמן, כששניהם מלוחים או כשההיתר תפל?

כח. מה דינם של שאר החתיכות שנמלחו יחד;
1) כשידוע שנגע בכולן?
2) כשאין ידוע אם נגע בכולן?
3) כשידוע שלא נגע אלא באחת?
4) ומה הטעם בכולם?

כט. כשיש ספק ואפשר שנגע בכל החתיכות, מה הטעם דלא מתירין כל חתיכה בפני עצמה מספק ספיקא, ספק שמא לא נגע, ואת״ל נגע, שמא לא נגע רק בזה ובטל ברוב?

ל. האם חלב מפעפע מחתיכה לחתיכה בלא רוטב?

לא. 1) מהי דעת המקילין שהביא הרמ״א לענין מליחה?
2) מהי הכרעת הרמ״א לנהוג בענין זה כשיש ששים בין הכל ביחד לגבי החתיכה עצמה שהחלב דבוק בה?
3) והאם צריך ששים נגד כל החתיכה או רק נגד החלב?
4) ומה הדין בהפסד מרובה?
5) ומהי הכרעת הרמ״א בענין זה כשיש ששים בין הכל ביחד לגבי כל החתיכות?
6) ומה הדין אם אינו יודע באיזה חתיכה נגע, ומה הטעם?
7) ומה הדין כשאין ששים בין הכל?

לב. 1) איזה קולות ישנם לפי המנהג שכתב הרמ״א?
2) ומה טעם כתב הרמ״א לנהוג כן?

לג. מה הדין באיסור שאין בו שמנונית כלל כמו חמץ בפסח, כמה נאסרת על ידי מליחה?

לד. 1) מליחה צליה ואפיה האם דומים לבישול או לא, לגמרי או רק לחומרא או לקולא?
2) מצה שנכפלה קצתה בתנור קודם פסח, האם צריך ששים באותה מצה נגד האיסור?

לה. סכם בקצרה לפי הכרעת הרמ״א בסוף הסעיף, האם בעינן ששים, נטילה או קליפה;
1) באיסור שמן בצלי?
2) באיסור שמן במליחה?
3) בדבר שיש בו סרך שמנונית - באיסור דאורייתא?
4) בדבר שיש בו סרך שמנונית - באיסור דרבנן?
5) בכחוש לגמרי בדרבנן?
6) בכחוש לגמרי בדאורייתא?
7) ומה הדין כשהאיסור כחוש לגמרי וההיתר אינו כחוש לגמרי?

לו. בהאי עובדא שבאה לפני החתם סופר, שמלחו יחד ששה אווזות ונמצא מכה המטרפת במעי של אחד מהן;
1) מהן הצדדים שצידד להקל בדבר?
2) ואיך פסק להלכה למעשה?

סעיף י

לז. מה הדין כשהאיסור וההיתר אין שניהם מלוחים, רק ההיתר מליח והאיסור תפל?

סעיף יא

לח. מה הדין כשהאיסור מליח וההיתר תפל, והאיסור המליח למטה וההיתר התפל למעלה, ומה הטעם?

לט. 1) מה הדין כשההיתר התפל למטה והאיסור המליח למעלה?
2) מה טעם כתב הסמ״ק לשיטתו שהובאה ברמ״א?
3) מה הבין הטור מדברי הרשב״א?
4) ומה הקשה הב״י על הטור?

מ. לדברי הט״ז בביאור דברי הטור;
1) מה הן ב׳ הטעמים שבאיסור שמן אסור כולו?
2) ומה הנפק״מ לדינא בין ב׳ הטעמים?

סעיף יב

מא. גבינות שנעשו בדפוסי הגוים ונמלחו בתוכן;
1) האם מותרים לכתחילה או רק בדיעבד או אסורים?
2) מהי דעת הראבי״ה בנידון זה, ואיך הכריע הב״י?

מב. 1) מה הדין אם נמלח היתר בשאר כלי איסור, האם אמרינן מליח כרותח להפליט מן הכלי מה שבלוע בתוכו, ומה הטעם?
2) והאם יש נפק״מ בין כלי מנוקב או שאינו מנוקב?
3) והאם הראבי״ה חולק על כך או מודה בזה?

מג. מה הם ד׳ הטעמים שהביא הב״י בשם תשו׳ הרשב״א שמותר למלוח בשר בכלי שמכניסין בו הגוים יין לקיום?

סעיף יג

מד. 1) מלח או תבלין הנתון בקערה של בשר, האם מותר ליתנם בחלב, ומה הטעם?
2) ולמה אינו מותר מטעם נ״ט בר נ״ט?

מה. 1) האם מותר לכתחילה להניח מלח או תבלין, שהם יבשים, בכלי של איסור, ובאיזה תנאים, ומה הטעם?
2) ומה הדין להניח לכתחילה או בדיעבד דבר לח או צלול בכלי של איסור, ומה הטעם?
3) ומה הדין בבלע ע״י בישול, האם בכה״ג יוצא במליחה?
4) והאם בכלי חרס ג״כ אמרינן דאין מליחה להפליט?

סעיף יד

מו. מלח הבלוע מדם שנתנוהו בקדירה;
1) באיזה אופן מותר להשתמש בקדירה?
2) האם צריך ששים נגד הדם הבלוע או נגד כל המלח, ומה הטעם?
3) והאם מהני ששים גם כשהמלח עדיין נותן טעם, ומה הטעם?

שאלות הנוגעות למעשה בחומר הנלמד בחודש שבט תש"פ
יו"ד הלכות תערובות סימן קה מסעיף ג עד הסוף

<u>א. גז שמלוכלך מגלישות של בשר וחלב, ורוצה לנקותו.</u>

1. האם מותר לנקותו ע"י שישפוך עליו מים רותחים מהכד החשמלי, האם יש חילוק כשיש ממשות של לכלוך וכשאין ממשות.
2. וכן כשמכשירים את השיש לפסח על ידי עירוי רותחים מכד חשמלי, באיזה כד ישתמש, של חמץ, של פסח, או בכד מיוחד לכך.
3. האם מותר להוסיף מכד חשמלי מים רותחים ישירות לבקבוק תינוק עם מטרנה חלבית, או לכוס קפה עם חלב.
4. וכן מי שרוצה להוסיף מים חמים לקדרה של הטשולנט הבשרי, האם יכול לערות לתוכו מהדוד של שבת שמשתמש בו גם להכנת קפה או מטרנה חלביים.
5. האם מותר בפסח לערות מים רותחים מכד חשמלי או דוד, לתוך בקבוק תינוק שאוכל בו דייסת קטניות.
6. וכן מי שיש לו עובד זר בבית, האם מותר לו לערות מהמרק שבקדרה שלו לתוך הקדרה או הצלחת של העובד הזר.
7. בכל האופנים דלעיל, מה הדין בדיעבד.

[ס"ג רמ"א, ט"ז סק"ו, משב"ז שם, ש"ך סקי"א, ביאור הגר"א סקכ"א, מכמ"א נ"ט ה', פליתי סק"מ, יד אברהם, יד יהודה קנר סקנ"ב, שערי סימן תמ"ד סק"ד, חק יעקב סימן תנ"א סקנ"ה, אליהו רבה סימן תנ"א סק"מ]

<u>תשובה א:</u> ברמ"א כתב שלכתחילה אסור לערות מכלי שיש בו שומן לתוך נר דולק ובדיעבד אין לחוש.לדעת הט"ז לכתחילה אסור כי תתאה דבר ומחברו, ובש"ך כתב שהבל הנר עולה ומחברו, ולכאורה לדעת שתיהם מיירי שהתתאה חם, וכמבואר בפמ"ג, וכן ע"כ שאין היס"ב בהבל דאם סולדת מבואר בסימן צ"ב שזיעה אוסרת גם בדיעבד, אבל להיפך כאשר התתאה קר והעליון חם לא שייך דין זה וכן מבואר בט"ז סוף סימן תנ"ב אבל בחק יעקב חולק על הט"ז וכמותו מבואר במ"ב סימן תמ"ד סק"ד. וכששתיהם חמים במשב"ז מסתפק בזה, וביד יהודה כתב שראוי להחמיר, והחכמ"א מיקל. אבל האליהו רבא מחלק שגם לכתחילה ניצוק חיבור רק באיסור ולא בהיתר. ואפילו חמץ לפני זמנו נחשב לענין זה כהיתר.

<u>ב. תחב כף חלבית לתוך צלחת מרק בשרי רותח.</u>

1. מה דין המרק, הבשר, הכף, והצלחת.
2. וכן כוס קפה רותח שהכניס לתוכה חלב קר או חם, ועירבו בכף בשרית, מה דין הקפה והכלי.
3. האם יש הבדל בין צלחת פלסטיק, חרסינה, ומתכת.
4. וכן מי שאין לו כף חלבית, האם לכתחילה מותר לערב את הקפה החלבי עם כף בשרית.
5. וכן צלחת עם מרק פרווה רותח, והכניס למרק אטריות וחתיכת בשר, ועירב עם כף חלבית, מה דין המרק, הבשר, האטריות, הצלחת, והכף.
6. האם יש הבדל אם המרק היה חם, רותח, או צונן, וכן אם גם הבשר והאטריות היו רותחים או רק אחד מהם.
7. וכן מה הדין אם הכניס לתוך המרק הפרווה קוגל חלבי וחתיכת בשר, ושניהם היו רותחים, או אחד מהם, או שניהם היו צוננים.
8. בכל האופנים הנ"ל, מה הדין אם רק מסתפק האם השתמש בכף חלבית או בשרית, או בצלחת חלבית או בשרית.
9. האם יש הבדל בהנ"ל אם בישלו מאכלים אלו לצורך שמחה או סעודת שבת וכדו'.

[ס"ב, ס"ג, ט"ז סק"ב, משב"ז שס, נקוה"כ, רע"א סק"ט, יד יהודה ארוך סקי"א, וקצר סק"כ, פר"ח סוף סימן ס"ח, משב"ז סימן ס"ח סק"ט, דין הה', רע"א שס].

תשובה ב: לדעת המחבר והרמ"א כלי שני אינו אוסר כלל, לדעת הט"ז שלא במקום הפסד אוסר בכולו, לדעת הש"ך שלא במקום הפסד אוסר אבל רק כד"ק, אמנם לדעת הפמ"ג גם אם כלי שני אוסר, זה רק בב' תנאים הא' כאשר אינו צריך גם להבליע וגם להפליט אלא רק אחד מהם, הב' כאשר הונח מאכל רותח בכלי ריק והונח עליו מאכל אחר צונן דמאחר ובכלי לא אמרינן תתאה גבר המאכל נשאר רותח ומבליע או מפליט ממה שעל גביו, אבל מאכל רותח וצונן שהוכנסו בכלי שיש בו מאכל אחר צונן מדין תתאה גבר הכל נחשב לצונן ואינם מפליטים ומבליעים. ומ"מ כתב הפמ"ג שאם שתי המאכלים שהוכנסו לתוך המאכל הצונן שבכלי שני היו רותחים אפילו שהוכנסו לתוך כלי עם מאכל צונן מפליטים ומבליעים זה מזה. אבל לדעת הפר"ח והיד יהודה כ"ש מפליט ומבליע כאחד. ומ"מ רק המאכל או כלי חרס עצמו נאסר בכ"ש לדעת המהרש"ל אבל כלי אחר לכו"ע אינו אסר בכ"ש, ומ"מ לדעת המנח"י אם פאשר צריך להגעילו. ומ"מ גם לדעת הט"ז כל שאין היד הכוית בו למרות שכ"ש אוסר זה רק מדרבנן ונפק"מ לספיקו.

ג. מרק בשרי רותח ששפכו אותו לתוך צלחת או קדרה חלבית צוננת.

1. מה דין הקדרה, הצלחת, והמרק.

2. וכן אם הכניסו בשר רותח לצלחת פרווה, והניח בצלחת סמוך לבשר קוגל חלבי קר, ולא נגע בבשר, מה דין הקוגל.

3. וכן פיצה חלבית או גבינה צהובה שהיו מונחים על השולחן והניחו עליהם בטעות תבנית בשרית רותחת, מה דין המאכל שבתבנית, התבנית, והפיצה או הגבינה צהובה.

1. וכן קדרה חלבית שהסירוה מהאש, והניחו אותה על השולחן על גבי שניצל בשרי.

2. וכן להיפך, אם הניחו בטעות קדרה צוננת ע"ג חתיכת רותחת.

3. האם יש הבדל בהנ"ל אם בקדרה הרותחת שהניחו אותה על חתיכה צוננת היה מאכל כשהיתה על האש, או שעמדה ריקה על האש.

4. וכן קדרה בשרית רותחת שהסירו אותה מהאש והניחו אותה ע"ג השיש החלבי, מה דינה.

[ש"ך סק"י, סקכ"א, שפ"ד שס, חו"ד ביאוריס סק"ט, חידושיס סקי"ג, רע"א סקי"ב, ס"ג רמ"א, ט"ז סקי"ג, ש"ך סק"י, סקכ"ב, משב"ז סק"ד-ה, חכמ"א נ"ז ס"ח].

תשובה ג: לדעת המהרש"ל בכלי לא אמרינן תתאה גבר, ולדעת הש"ך אמרינן, ולדעת הפמ"ג דעת המהרש"ל שבמקום שלא אמרינן תתאה גבר העילאה מבליע בכולו, אבל הפמ"ג חולק שלעולם לעילאה אין אפשרות להבלע יותר מכד"ק. ומ"מ מבואר בחו"ד שגם לדעת המהרש"ל כשהכלי הוא העילאה אמרינן תתאה גבר, אלא שלדעת הש"ך אדמיקר אינו מפליט בליעות כל, אבל בפמ"ג כתב שדברי הש"ך הם רק בבליעות שבמאכל אבל לא בבליעות שבכלי. ובדבר שנתלבן ע"י האור מבואר בחו"ד שגם כאשר הוא עילאה אוסר בכולו.

ד. טיגן שניצל במחבת, אחרי שנכבה בעודו רותח, נפלו עליו כמה פרוסות גבינה צהובה, בזה אחר זה.

1. מה דינם. האם יש חילוק בין אם הספיק להוריד את העליונים לפני שהתחממו, או רק אחרי.

2. ומה הדין במי שהניח כמה שניצלים זה ע"ג זה התחתונים כבר היו צוננים, והעליון עדיין היה רותח, ובעודו רותח נפל עליו פרוסת גבינה צהובה.

3. וכן מי שהניח בטעות שניצל רותח ע"ג פיצה צוננת, ובעוד השניצל רותח הניחו עליו פרוסת גבינה צהובה, מה דין הפיצה, השניצל, והגבינה הצהובה.

4. וכן מי שהניח קדרה בשרית רותחת ע"ג שיש חלבי, ונפל על הקדרה הבשרית הרותח שוקולד חלבי, מה דין הסירים, המאכלים, והשוקולד.

[ס"ה, ט"ז סקי"ג, משב"ז סק"ד, ש"ך סקי"ז, שפ"ד שס, שפ"ד סקי"ד, ביאור הגר"א סק"מ, יד יהודה קצר סקי"ג, סימן נ"ב ט"ז סק"ה

וש"ך סק"ז, חו"ד סימן ל"ח ביאוריס סק"ה, רע"ח על משב"ז סימן ס"ח סק"ט].

תשובה ד: לדעת החו"ד תתאה חם ועילה צונן והניחו עליו צונן אחר ביחס לעליון לא אמרינן תתאה גבר לחמם את האמצעי אלא האמצעי נחשב התתאה ביחס למה שמעליו וצונן, אבל בפמ"ג מבוואר שעליון נחשב ע"י התתאה לרותח, וכן להיפך כשניח חם ע"ג צונן ומעל החם הניח צונן שביחס למה שתחתיו נחשב לעילאה וביחס למה שמעליו נחשב לתתאה.

ה. אפו בטעות את ההפרשת חלה בתבנית, והוציאו אותה והניחו אותה בתוך תבנית שבה חלה רותחת, ונגעו זו בזו.

1. מה דין החלה באופן שגם החלה וגם ההפרשת חלה היו רותחות, ומה הדין כשרק אחת מהם היתה רותחת.
2. מה הדין בזה אם אין לו חלות אחרות לשבת.
3. האם יש חילוק בין הכניסו את ההפרשת חלה לתבנית שבה נאפתה החלה, לבין העבירו את שתיהן לתבנית אחרת.
4. מה הדין אם הוציא שניצל רותח ממחבת והניח סמוך אליו ממש גבינה צהובה, נגעו זה בזה.
5. וכן אם הניח בצמוד לשניצל פשטידה חלבית צוננת, או להיפך שהניח שניצל קר בסמוך לפשטידה חלבית רותחת, ונגעו זה בזה.
6. מה הדין אם הוציא בורקס חלבי רותח ושפך על ידו רוטב בשרי קר, מה דין הבורקס והרוטב.
7. וכן מי שהוציא בורקס רותח מהתנור, ושפך בסמוך אליו רוטב צונן שנעשה מירקות של שביעית, מה הדין.

[רמ"ח ס"ד, וס"ז, ט"ז סק"ה, ש"ך סק"ט, חכמ"ח ס' סי"ח, שפ"ד סקי"ד, יד יהודה חרוך סקט"ו, ש"ך סימן ל"ד סקל"ז, רע"ח כאן סקי"ג, משב"ז סק"ה, חו"ד סימן ל"ב ביאוריס סוף סקכ"ג].

תשובה ה: לדעת הרמ"א כשהאיסור בעין אין אנו בקיאין ואוסר בכולו, וכשרק נוגעין זה בזה והאיסור חם תלוי במחלוקת הרמ"א והש"ך כנגד המהרש"ל והט"ז, אמנם כשנגעו רק בתבנית אחרת לא בזו שנאפתה בה, הרי זה כ"ש ותלוי במחלוקת של כ"ש, ואם אחד בשר ואחד חלב שתיהם נחשבים כאיסור ואין חילוק מי הוא החם, , ואם אחד רק ממולא הרי זה כבלוע ובקיאין לחלק בו בין כחוש ושמן ואינו אוסר יותר מכד"ק, ואם אחד הוא רוטב הוא אוסר כד"ק, אבל אינו נאסר כי אינו מפליט בליעות כאשר הוא רק מהצד, אבל לדעת הש"ך דין נוגעים זה בזה שוה למליחה שכאשר אחד צלול אוסר כולו.

ו. בישלו כמות גדולה של תפו"א בתוך מרק ירקות, כשחלק מהתפו"א נמצא מחוץ למרק, ונודע אח"כ שהשמן שבמרק היה של שביעית.

1. מה דין כל התפו"א.
2. מרק שבישלו אותו עם ירקות של שביעית, והוציאו ממנו את כל הירקות, ואח"כ בישלו בו תפו"א. מה דין התפו"א.

[ס"ד, משב"ז ק"ח סק"ח, שפ"ד סקי"ח, חו"ד ביאוריס סקי"ח, וסקי"ב, חזו"ח יור"ד כ"ב סק"ח, יד יהודה חרוך סק"ל].

תשובה ו: השמן נחשב לבעין ולכן כל מה שהיה בתוך המרק שהשמן מעורב בתוכו נאסר, וכן כל התפו"א שבתוך השמן ודאי נאסרים לגמרי, אבל התפו"א שמחוץ למרק והשמן, מאחר ושמן מוגדר לכחוש [כמבואר במשב"ז סימן ק"ח סק"ח, וכן מגדל בחזו"ח יור"ד סימן כ"ב סק"ז] ובבלוע אנו בקיאין לחלק שאינו יוצא לא רוטב, לדעת השפ"ד [סקי"ח, וכן מבואר להדיא בש"ך סימן ל"ב סק"ג] אפי' שכל החתיכות נוגעות אחת בשניה והתחתונה כן נוגעת באיסור שבעין ולא רק בבלוע, מ"מ ביחס לחתיכה שאינה נוגעת באיסור עצמה נחשב האיסור כבלוע, ואינן נפלט,

אבל לדעת החו"ד [ביאוריס סקי"ח] והחזו"א איסור שהוא בעין ונוגע בחתיכת היתר, ומעליה יש עוד חתיכת היתר, כל שהוא בבת אחת, גם ביחס לחתיכה שמעליה נחשב האיסור לבעין שאין אנו בקיאין ומתפשט בכולו, ולכן גם ביחס לתפו"א שאינה נוגעת בשמן עצמו, נחשב השמן כבעין ולא לבלוע בתפו"א הראשון.

ולדעת החו"ד [ביאוריס סקי"ב] כמו שאיסור הבלוע בתוך דבר גוש לא נפלט ממנו בלא רוטב, ה"ה נמי איסור הבלוע בתוך דבר לח וצלול אינו יכול להפלט ממנו בלא רוטב אחר, אבל ביד יהודה [חרוך סק"ל] חולק עליו שודאי איסור שבלוע

בתוך צלול כן נפלט, ואינו צריך רוטב אחר להפליטו, [ועיין היטב שפ"ד סקי"ד, וכדי השולחן ביאורים ד"ה אבל].

ז. טיגנו קציצות מירקות, חלק מהן מירקות של שביעית, והניחו אותן בין קציצות כשרות רותחות.

1. מה דין כל הקציצות.

2. מה הדין אם הניח ע"ג הקציצות שניצל בשרי.

3. האם יש חילוק אם השניצל עשוי מבשר שמן או מבשר רגיל.

4. האם יש חילוק אם השניצל היה קר או רותח.

5. מה הדין אם הירקות היו של היתר ורק טיגנו אותם בשמן של שביעית, והניחו עליהם בשר שמן.

[ס"ה רמ"א, ט"ז סק"י, נקוה"כ, ש"ך סקי"ח, וסקי"ט, ביאור הגר"א סקנ"ה, פליתי סק"י, מ"ב סימן תס"א סק"ל, וסימן תמ"ז סק"ח, שפ"ד סקי"ד וסקי"ח-י"ט, רע"א סקי"ט, יד יהודה קצר סק"מ].

תשובה ז: איסור דרבנן כחוש מבואר בפמ"ג שאוסר רק כד"ק, ובאופן שהאיסור כחוש וההיתר שמן, לדעת המחבר [ס"ה] והש"ך [סקי"ט, וכן נקט המ"ב להלכה], ההיתר השמן מפטם את האיסור ונותן לו כח להתפשט ולאסור את ההיתר עד ס', אבל הט"ז והביאור הגר"א [נ"ה] חולקים על דין פיטום, והפליתי [סק"י] מחלק, שרק באיסור כזה שלפעמים יכול להיות שמן אמרינן שההיתר השמן בכוחו לפטמו, אבל איסור כזה שלעולם אינו שייך שיהיה שמן לא אמרינן בו פיטום. יתירא מכך מסתפק בפמ"ג [שפ"ד סקי"ח] האם באיסור דרבנן שהוא כחוש ממש וההיתר שנוגע בו אינו כחוש ממש, לגבי הפיטום מיהת אמרינן שאנו בקיאין לומר שההיתר אינו שמן ואינו מפטם את האיסור דרבנן הכחוש, או שגם ביחס לפיטום אמרינן שאין אנו בקיאין לחלק בין כחוש לשמן, וברע"א [סקי"ט] כתב שמהרמ"א משמע שגם בכה"ג אמרינן פיטום והניח בצ"ע.

ובשפ"ד [סקי"ד] מסתפק אם בכדי שלהיתר יהיה כח לפטם את האיסור צריך ששניהם יהיו חמים, או שאפי' אם הוא צונן בכוחו לפטם, אלא שכתב שמאחר והתתאה חם ממילא נחשב שגם העילאה חם ולכן יכול לפטמו, וביד יהודה [קצר סק"מ] כתב שאפי' אם הוא צונן, מאחר והתתאה חם מועיל שיוכל להתפשט בכולו. אמנם זה רק כשאיסור הוא בעין ונגע בהיתר, אבל איסור כחוש שבלוע במאכל ונוגע בהיתר שמן לכו"ע לא אמרינן פיטום, כמבואר בנקוה"כ. ובש"ך [סקי"ט] שפ"ד [שס וסקי"ח].

ח. טיגנו קציצה של ירקות של שביעית אחר הביעור בשמן והניחו עליה שניצל רותח מבשר שמן ועל השניצל הניחו עוד קציצה של ירקות שטוגן בשמן כשר.

1. מה דין הבשר, והקציצה העליונה.

2. וכן אם טיגנו שניצל מבשר שמן, והניחו עליו קציצה מירקות של שביעית, ועליה קציצה העשויה מירקות של היתר, מה דין הקציצה העליונה.

3. וכן אם לקחו את הקציצה העשויה מירקות של שביעית שטיגנו אותה יחד עם שניצל העשוי מבשר שמן, וחיממו אותה אח"כ ביחד עם קציצות העשויות מירקות של היתר, מה דין הקציצות האחרות.

[ס"ה רמ"א, שפ"ד סקל"ח, ולעיל שפ"ד סימן ל"א סק"כ, ט"ז סק"י, ש"ך סקי"ח וסקי"ט, ביאור הגר"א סקנ"ה, פליתי סק"י, מ"ב סימן תס"א סק"ל, וסימן תמ"ז סק"ח, שפ"ד סקי"ד וסקי"ח-י"ט, רע"א סקי"ט, יד יהודה קצר סק"מ, משב"ז סק"ז, וסימן ק"מ סק"א, חו"ד ביאוריס סקי"א וחידושיס סקט"ז, חזו"א יור"ד סימן כ"ב סק"ח, ש"ך סימן ל"ב סק"ג].

תשובה ח: צורת הפיטום לדעת החו"ד והיד יהודה כשההיתר שמן הוא מחזק את הבליעות שנכנסו בו ומסייע להם להתפשט בכל החתיכה כולה, ודעת החזו"א הוא שצורת הפיטום הוא שההיתר השמן מפטם את האיסור הכחוש הנוגע בו ומסייע לו להבלע בהיתר ולהתפשט בכולו. ובשפ"ד [סקי"ד] נראה שנוקט שיש לשתי הפעולות.

ולדעת החו"ד ודעימיה לא רק אם האיסור בלוע ממש לא מועיל לו פיטום, אלא אפי' אם האיסור בעין בחוץ לא מועיל לו פיטום לענין שיוכל להמשיך אח"כ לעוד חתיכה אחרת. ובשפ"ד [סקי"ד] כתב שאפילו אם נאמר שפעולת הפיטום לא

נעשה אחרי שהאיסור נבלע בתוך ההיתר בשיעור כדי נטילה אלא בשעה שההיתר השמן נוגע באיסור מבחוץ מפטמו ונותן לו כח להתפשט יותר מכדנ"ט, מ"מ אינו נהיה החתיכה הכחושה מחמת כן למפוטמת מחמת עצמה ושמינה, אלא רק מחזקה להתפשט לתוך כל החתיכה השמינה הנוגעת בה, ולכן אין בה כח להמשיך גם להבלע ולאסור חתיכות אחרות.

אבל בחזו"א כתב שאפי' אם נאמר שגם אחרי שמחמת וע"י הפיטום נבלע האיסור הכחוש בחתיכה השמינה נחשבת כבר לבלוע ואין בכוחה לצאת, מ"מ כל זמן שהאיסור הכחוש נוגע עדיין בהיתר השמן ומחובר עמו, ומכח ומחמת ההיתר השמן ממשיך האיסור הכחוש להתפשט בכל החתיכה השמינה, אין מניח ההיתר השמן לכחוש להבלע ולעצור במקומו, אלא ממשיכו להתפשט, וכל זה דלא כהמבואר בש"ך [סימן ל"ב סק"ג], שאפי' בזמן שהאיסור הכחוש נבלע בשמן ומכח פיטומו מתפשט, גם באותה שעה אין בכוחו להתפשט רק באותה חתיכה, דהשמן מחזיקו וממשיכו לכל החתיכה, אבל ביחס לחתיכה אחרת כבר נחשב לאיסור כחוש הבלוע שאינו יוצא לאסור.

<u>ט. הוציא בורקס חלבי רותח מהתנור, והניח אותו בטעות ע"ג חתיכת בשר.</u>

1. מה דין הבורקס והבשר, כשהבשר היה קר, וכשהיה חם.
2. וכן אם חיממו בתנור כמה בורקס יחד, ואח"כ מצאו שחלק מהבורקס היו חלביים וחלק בשריים, מה דין הכל.
3. וכן בורקס חלבי רותח או עוגה שממולאת במקום אחד בחלבי שחתכו אותן בסכין בשרי שלא במקום המילוי, מה דין הסכין העוגה והבורקס.
4. אם חיממו אח"כ בתנור את העוגה או הבורקס שנחתכו בסכין הבשרי, מה דינם.
5. וכן כל עוגה שממולא בגבינה, מה דין העוגה עצמה במקומות שרחוק מהגבינה.

[ס"ז, מזו"ל יור"ד סימן כ"ב סק"ז, ט"ז סקי"ד].

<u>**תשובה ט:**</u> גם דבר שנאפה ביחד עם הבצק אפי' שנאפה ביחד עם הבצק אבל רק ממולא בתוכו נחשב רק לבלוע, [כמבואר בחו"ד סימן ק"ל ביאוריס סק"ז, וכ"כ הפמ"ג בשו"ת מגידות סימן פ"ח] ובבלוע אנו בקיאין לחלק בין כחוש לשמן וגבינה נחשב לכחוש [כמבואר בסימן ל"ד ס"ח, ובערע"ל כלן סקי"ד] וומילא כששתיהם רק ממולאים אינם אוסרים ואם אחד בעין בו אין אנו בקיאין לחלק ונחשב כשמן. וגם באותה חתיכה עצמה הבליעות לא עוברים ממקום למקום ללא רוטב, [כמבואר בחזו"ל יור"ד סימן כ"ב סק"ז] ומ"מ רק ביחס למה שצמוד אליו נחשב ככחוש כי הוא בלוע אבל ביחס לבצק שבסביבו הוא בעין ולכן למרות שגם באותה חתיכה עצמה בלוע שהוא כחוש אינו מתפשט יותר מכדנ"ט, וביחס להמשך כבר נחשב לבלוע, אבל ביחס למה שסביבו הוא בעין ומתפשט ככל בעין עד ס', ולכן העוגה עצמה או הבורקס שממולא בגבינה או בשר, נאסר עד ס' מהמרחק שהגבינה בתוכה.

<u>י. עוגת גבינה שהבצק שלה עשוי מתערובת של חלב, שאפו אותה בתוך תבנית שאפו בה בשר.</u>

1. מה דין העוגה ודין התבנית.
2. וכן מי שהטביל פרוסת חלה בתוך ביצה, טיגן אותה במחבת, ונמצא שבביצה היה דם, מה דין המחבת, ודין פרוסת החלה.
3. וכן בורקס ממולא בגבינה שאפו אותה בתבנית בשרית, מה דין התבנית והבורקס.
4. האם יש חילוק בהנ"ל מאיזה מין בשר התבנית נהייתה בשרית.
5. אם אפו בתבנית בורקס ממולא בירקות וחמאה, או פשטידה ממולאת בירקות מעורבים בשומן, ונודע שהירקות היו של שביעית, מה דין הבורקס או הפשטידה, ומה דין התבנית.
6. האם יש חילוק אם השומן או החמאה רק נילוש בבצק, או מעורב עם הירקות עצמם.

[ש"ך סקי"ח, מזו"ל יור"ד סימן כ"ב סק"ז, בית מאיר סימן ל"ב, ט"ז סקי"ד, גליון מהרש"ל סקמ"ו].

<u>**תשובה י:**</u> דבר שנבלל עמו ממש מוגדר כבעין [כמבואר בחזו"ל יור"ד סימן כ"ב סק"ז], ושונה מדבר שממולא שאינו נחשב אלא בלוע, אבל אם הניחו שמן על התבנית מאחר ויש רוטב גם הבליעות של התבנית הבשרית מתפשט בכל העוגה

והפיצה, וגם הגבינה שבלוע בבצק שבתחתית העוגה והבצק נבלע בתבנית ונאסר, ולמרות שזה בלוע רק מגבינה וגבינה מוגדרת ככחוש ובדבר בלוע אנו בקיאים לחלק בין כחוש ושמן, מאחר וע"י הרטיבות הבליעות נפלטים החוצה כשזה כבר בחוץ אמרינן שאין אנו בקיאין לחלק בין כחוש לשמן {ואפילו בגבינה כמבואר ברע"א בסימן צ"ד} והתבנית תיאסר לגמרי. אבל אם הבשר עצמו שמן הוא נפלט והגבינה לא נפלטת ותלוי במחלוקת הט"ז והש"ך בענין בב"ח שנפרדו האם אוסרים.

ולדעת המג"א [סימן תנ"א סקל"ז, וכן נראה במ"ב שם סקקי"א ובשעה"ל סקקל"ו שרק לענין בלוע בכלי היקל בזה וכ"כ בגליון מהרש"א כאן סקמ"ו] דבר שנילוש עמו ממש אינו נחשב כבלוע לענין פיטום ובכוחו לפטם גם בבלוע, וממילא כשמעורב ממש ביחד גם כשהאיסור כחוש יפטמו אבל לדעת המקו"ח גם בכה"ג שמוערב הכל מוגדר רק כבלוע ואין בכוחו לפטם שיבלע באחרים.

<u>יא. שרפו את ההפרשת חלה בתוך תבנית בתנור, ואח"כ אפו חלות באותה תבנית.</u>

1. מה דין החלות.

2. האם יש הבדל אם היה שמן בתבנית או היתה יבש.

3. וכן קוגל חלבי שהניחו אותו בטעות לחמם ע"ג קדרה בשרית, שהיתה מבחוץ רטובה, או יבישה, מה דינו, ודין הקדרה, והבשר שבתוכה.

4. ואם בהנ"ל הניחו את הקוגל החלבי על גבי נייר כסף או בתוך תבנית ח"פ.

5. וכן מי שהניח בשבת חלה לחממה ע"ג הקדרה של הטשולנט הבשרי, והקדרה היתה מבחוץ יבשה, או קצת רטובה, האם מותר לאכול אותו עם גבינה. ומה הדין אם היה הבדל של נייר כסף בין החלה לקדרה.

6. וכן מי שחימם קוגל בשרי יבש, או בשר ללא רוטב בתוך קדרה, והקוגל נגע במכסה, ומבחוץ ע"ג המכסה הניחו לחמם קוגל חלבי, מה דינם.

[ס"ה רמ"א, ש"ך סקכ"ג, שפ"ד שס, וסקכ"ד, רע"א סקי"ג, אש"א או"ח סימן קע"ג, ממודי דניאל תערובת מ"ב דין ל"ח, מזו"א יו"ד סימן מ' סק"ב, רע"א לעיל סימן ס"ו סק"ג].

<u>**תשובה יא:**</u> בעין לדידן דינו כשמן וגם ביבש אוסר בנגיעה בכולו ובאפיה השניה מתבנית הבליעות נפלטים מכלי רק כד"ק, [כמבואר בשפ"ד סקכ"ג], אבל אם הניחו שמן בין החלות לתבנית, מבואר [בשפ"ד הנ"ל] שגם אם יש מעט רוטב ביניהם אין בכוחה להפליט מהכלי ולהבליע במאכל יותר מכדנ"ט, אלא שמאחר ופליטת האיסור כבר מחוץ לכלי בשיעור ודרגת כדנ"ט, ורק מחמת קלישותה אין בכוחה להתפשט יותר מכדנ"ט, אם מה שהיה בלוע בכלי הוא דבר שמן מתפשט האיסור בכולו, וממילא לדידן שבבעין אין אנו בקיאין לחלק בין כחוש לשמן כל שהיה קצת שמן וכדו' על התבנית שמחמתו כבר נפלטו הבליעות בשיעור כדנ"ט ונחשבים לבעין, כבר אין אנו בקיאין, ואמרינן שדינו כשמן שמתפשט לאסור עד ס', אלא שמ"מ גם אם יהיה ס' כנגד העובי של התבנית, צריך גם נטילה. [כמבואר בשפ"ד סקט"ז] אלא שבשפ"ד מבואר שזה מתפשט רק מדין פיטום וא"כ תלוי במחלוקת של פיטום.

אמנם אם שתיהם בתוך כלי וכן אם הניחו על ניר כסף על הקדרה הרי זה מכלי לכלי ומותר. כמבואר בש"ך סקכ"ב, אמנם עיין בפמ"ג [אש"א ריש סימן קע"ג] מבואר שכלי מלא עם רוטב גם הצד שבחוץ אוסר בכולו, וכעין זה מבואר בחמודי דניאל.

מאידך בחזו"א [יו"ד סימן מ' סק"ב] דן שלדעת הסוברים שגם מאכל שמן הבלוע בכלי דינו שוה לכחוש שאינו נפלט מהכלי לאסור מאכל המונח עליו אלא כד"ק, כל מה שמכלי למאכל ללא רוטב אוסר כד"ק, זה רק אם הניחו את שתיהם באותו צד, אבל אם אחד היה בצד הפנימי והשני בצד החיצון, אם האיסור שהיה בצד הפנימי היה ללא רוטב נבלע רק בשיעור כד"ק של הכלי, וממילא כשמניחים היתר בצד החיצון, אין אפשרות לבליעות שבעובי הכד"ק של הכלי לעבור לצד השני ולאסור, ולא רק במכסה עבה אלא אפילו בכיסוי דק ממש, הדין כך. ויסוד הדברים מבואר גם ברע"א [לעיל סימן ס"ו סק"ג] שכשנבלע בכלי גם בכלי עצמו אינו עובר יותר מכד"ק דהרי"ז כב' כלים {מלבד ע"י בישול אח"כ עם רוטב} וכן שלעבור אח"כ למה שמחוץ לו כבר נחשב לב' כלים ואינו עובר.

יב. טיגנו לפסח בטעות שניצל בתוך מחבת של חמץ.

1. אם היה שמן או כל רטיבות במחבת, מה דין השניצל. ומה דינו אם טיגנוהו במחבת טפלון שהיתה יבשה לגמרי.

2. אם עירב את השניצל אח"כ יחד עם שניצלים אחרים רותחים, מה דין הכל.

3. וכן אם טיגנו בפסח כמה שניצלים אחד ע"ג השני, ותחבו בטעות מזלג של חמץ רטוב, או יבש, בשניצל העליון, מה דינו, ודין שאר השניצלים.

4. וכן אם טיגנו בפסח כמה שניצלים וניגבו את העליון עם נייר סופג שיש בו תערובת עמילן, מה דין העליון ומה דין אלו שתחתיו.

5. האם יש הבדל בהנ"ל, כשהניח על העליון נייר סופג, בין שניצלים וכדו' מבשר, לבין לביבות ירקות או תפו"א.

6. מה הדין אם טיגנו בפסח במחבת טפלון של חמץ חביתיות דקות מאוד אחד ע"ג השניה.

[רמ"א ס"ז, נקוה"כ, ט"ז סק"י, וסקי"ג, ש"ך סקי"ז וסקי"ח, שפ"ד סקי"ד וסקי"ח, וסקכ"ג, וסקל"ח, חו"ד ביאוריס סקי"א ומידושיס סקט"ז, חזו"א יור"ד כ"ב סק"ח, וסימן מ' סק"ב, רע"א סקכ"ז, מ"ב סימן תס"א סקכ"ט, אש"א סימן תס"ז סקל"ב, שעה"ל שס סקקמ"ד, משב"ז סימן ל"ב סק"ג].

תשובה יב: בלוע בכלי אינו נפלט ומתפשט רק כד"ק, [כמבואר בש"ך סקכ"ג] וכשיש רטיבות מתפשט בכולו, [כמבואר בשפ"ד סקכ"ג], אבל רק בלוע בתוכו גם לשמן אין כח לפטם איסור כחוש שאינו בעין אלא רק בלוע במאכל [כמבואר בנקוה"כ, ובשפ"ד סקי"ד].

אמנם אם בשעה שאחד נאסר כולם מונחים אחד ע"ג השני לדעת החזו"א כשנוגעים זה בזה, כל שעדיין לא נח מהתפשטותו, מכח הפיטום יכול להתפשט גם מחתיכה לחתיכה אחרת, דביחס לפיטום עדיין אינו נחשב לבלוע, אבל לדעת החו"ד והשפ"ד [סקי"ד וסקי"ח] גם אם נוגעים זה בזה לא מהני פיטום רק להתפשט באותה חתיכה עצמה, אבל אין בכוחה עי"ז להתפשט לחתיכות אחרות אפילו שנוגעות בה.

וכן אם הניח על השניצל העליון נייר סופג לנגב את שומנו, ויש בנייר חשש תערובת עמילן של חמץ, שאינו בלוע אלא הוא בעין בתערובת, אפי' שהוא כחוש גמור, מאחר ואינו בלוע אלא בעין, לדעת הט"ז [סק"י] והביאור הגר"א [סקנ"ה], שלא אמרינן פיטום, וחמץ הוא כחוש גמור, שבמקום הפסד גם באיסור דאורייתא מקילין שאינו אוסר אלא כדנ"ט [כמבואר בשפ"ד סקל"ח, וברע"א סקכ"ז], רק השניצל העליון שנגע בעמילן החמץ נאסר כדנ"ט. אבל לדעת הש"ך [סקי"ח] וכן פסק במ"ב [סימן תס"א סקכ"ט] שבצלי יבש אמרינן פיטום, השניצל העליון שהוא ההיתר מפטם את החמץ ומפשיטו לדעת החזו"א בכל השניצלים לאסור כולם, ולדעת החו"ד בשניצ שסמוך אליו.

ואפי' אם הניח את הניר סופג ע"ג לביבות מטוגנות וכדו', שודאי שאינם שמנים, מ"מ מאחר והחמץ הוא איסור דאורייתא, אפי' אם ההיתר שאצלו יש בו רק סרך שמנונית, אמרינן שאין אנו בקיאים, ומחשיבים אותו לשמן ביחס שיפטם את החמץ לפשטו בכולו [כמבואר באש"א סימן תס"ז סקל"ב, ובשעה"ל שס סקקמ"ד בשס הגר"ז].

ומבואר בחזו"א [יור"ד מ' סק"ב] שכשאוסר כד"ק או כדנ"ט זה רק אם כל הכדנ"ט הוא מגוש אחד, אבל אם הוא מב' חתיכות ביחס לשניה אפילו שהיא בתוך השיעור כדנ"ט מ"מ כבר נחשב לבלוע בראשונה ולכן השניה לא תיאסר. אבל במשב"ז [סימן ל"ב סק"ז] סובר שגם החתיכה השניה נאסרת בכה"ג ועיין במשמ"ש שם שהביא הרבה שחולקים ע"ז.

יג. מי שיש לו כירת גז אחת ומשתמש בה לחלבי, ולבשרי, ולפעמים גולש מהם על גבי הכירה.

1. נפלה חתיכת בשר רותח ע"ג כירת הגז כשהיתה נקיה, מה דינה. ומה הדין אם היתה מלוכלכת.

2. וכן מי שיש לו רק כיור אחד, הוציא חתיכת תפו"א רותחת מהקדרה ונפלה לתוך הכיור שהיה בה שיירי מאכלים חלביים ובשריים, או שהיתה נקייה אבל ברור שיש בה בליעות של בשר וחלב, חזר והחזירה לקדרה ללא הדחה, או אחרי הדחה בלבד.

3. וכן מי שטיגן בפסח חביתה או לביבות וכדו', והוציאם מהמחבת רותחים והניחם על נייר סופג, שיש בו חשש תערובת עמילן, מה דינם.

4. וכן מי שטיגן בטעות שניצל בשרי במחבת חלבית, והניחו כשהוא רותח בתוך צלחת חרסינה יקרה, מה דין הצלחת.

5. האם יש הבדל בהנ"ל אם טיגנו את השניצל בחמאה, בגבינה או חלב.

6. אם המחבת שטיגנו בה לא היתה בת יומה, וטיגנו את השניצל עם מעט חמאה שודאי יש ס' כנגדה, או שטיגנו אותו עם מעט גבינה שודאי יש ס' כנגדה, מה דין הצלחת שהונח בתוכה.

[ט"ז סקי"ג, סקט"ז וסקי"ז, נקוה"כ, ש"ך סקי"ז, וסקי"ט, וסקכ"א- כ"ב, שפ"ד שס, חו"ד סקט"ו, רמ"א ס"ט, רע"א סקי"ג, משב"ז סימן נ"ב סק"ד, מ"ב סימן תנ"א סקקל"ו, ס"ה, ט"ז סקי"א, משב"ז סקי"א, ש"ך סקט"ו, שפ"ד שס].

תשובה יג: לדעת הש"ך עילאה שאדמיקר ליה בלע כד"ק זה רק לגבי בעין אבל אין בכוחו באותו זמן להפליט מבלוע, ובשפ"ד כתב שזה רק לענין להפליט ממאכל אבל להפליט מכלי אמרינן אדמיקר ליה בלע, וכן מבואר במ"ב [סימן תנ"א סקקל"ו]. ואחרי שמה שנפל נאסר כד"ק אם חזר והחזירו בקדרה הדבר תלוי במש"כ המחבר והרמ"א בסימן צ"א ובמה שחילקו הש"ך שם והמג"א האם דבר שנאסר כד"ק ולא קילפו או ללא הדחה ונתערב חוזר לאסור, אמנם בחלק מהאופנים הנ"ל גם כאשר נפלט כד"ק אבל אם החמץ נחשב כבלוע לא יאסור אחרים כי בבלוע לא אמרינן פיטום.

וכן בב"ח כאשר נבלעו בתוך כלי, ובבלוע מחלקים בין כחוש ושמן וגבינה נחשבת לכחוש, גם בבשר שמן תלוי במחלוקת הט"ז והש"ך לענין בשר וחלב שנפרדו זה מזה האם אוסרים. ובשפ"ד [סקכ"א] כתב שבמקום שאין הפסד צריך להחמיר שבעילאה אדמיקר מפליט גם מבלוע, אבל בהפסד כגון שא"א להגעיל להגר"א [סק"מ] ודעימי' שסוברים כהט"ז [סקי"ג] שבשר וחלב שנפרדו זה מזה אינם יכולים לאסור, הצלחת מותרת.

ואם המחבת לא היה ב"י, והיה ס' כנגדו, אבל טיגנו אותה עם מעט חמאה אם ננקוט שחמאה זה שמן, אפילו שבין שמן ובין כחוש שנבלע ללא רוטב בין אם יש ס' בין אם אין ס', צריך גם להסיר כדי נטילה [כמבואר בשו"ע ס"ה, ט"ז סקי"א, משב"ז שס, שפ"ד סקט"ו, ולא כהמהרש"ל שהביא הש"ך שס] מ"מ חלוק איסור שמן מאיסור כחוש [כמבואר במשב"ז שס] דבאיסור שמן מעיקר הדין מפעפע בכולו וכשיש ס' מותר, ומה שכשיש ס' צריך גם כדי נטילה זה רק חומרא, משא"כ באיסור כחוש שהנטילה היא מדינא ולעיכובא, ולכן אם הכניסו את השניצל שטוגן בחמאה בעודו רותח לתוך כלי שא"א להגעילו והיה בשניצל ס' כנגד המעט חמאה שטוגן בו לכו"ע הצלחת תהיה מותרת, דבמקום שהנטילה אינו אלא חומרא בדיעבד אינו אוסר, [כמבואר במשב"ז סימן נ"א סק"ז] אבל אם טיגנו אותו עם מעט גבינה שנחשב לכחוש, אפילו שיש ס' כנגד הגבינה, הנטילה הוא מעיקר הדין, ולכן אם נימא שגם עילאה רותח בכוחו אדמיקר להפליט בשיעור כדי נטילה, הצלחת תיאסר.

אמנם לדעת החו"ד [סקט"ו] כל הדין שאין בלוע יוצא ללא רוטב נאמר רק ממאכל למאכל, אבל ממאכל לכלי בלוע יוצא אפילו ללא רוטב, ודלא כהט"ז סקט"ז- י"ז שמוכח בדבריו שגם לכלי בליעות לא יוצאים ללא רוטב, וכ"כ להלכה בחכמ"א כלל נ"ז ס"ו, מאידך בחו"ד בתשובה שבסוף סימן צ"ז כתב להיפך שאפילו בלוע שמן שבתוך מאכל אינו יוצא ממאכל לכלי ללא רוטב [ועיין בדרכ"ת סקקמ"ג מה שהביא בזה].

יד. מחבת חלבית יבשה שטיגנו בה שניצל בשרי.

1. מה דינה.

2. מה הדין אם המחבת היתה קצת רטובה, וכן אם טיגנו את השניצל בשמן מועט.

3. האם יש הבדל בין אם המחבת היתה חלבית בגלל שטיגנו בה בחמאה, לבין טיגנו בה רק מאכל עם גבינה.

4. וכן מחבת שטיגנו בה מאכלים עם שמן של שביעית, או עם שמן זית של ערלה, ואח"כ טיגנו בה שניצל, מה דין השניצל

5. האם יש הבדל אם טיגנו במחבת שניצל או חתיכת בשר שמן.

[רמ"א ס"ז, ט"ז סק"י, וסקט"ז, ש"ך סקי"ח, וסקכ"ב, וסקכ"ג, שפ"ד שס, וסקי"ח, פ"ת סק"ג, ביאור הגר"א סקנ"ה, חכמ"א נ"ז ג', פלתי סק"י, משב"ז סק"ו, וסימן ק"ח סק"א, מג"א סימן תנ"א סקל"ו, מ"ב תס"א סק"ל].

תשובה יד: בליעות של כחוש שבתוך כלי יוצא בלא רוטב, ואוסר כד"ק, ובבלוע שמן, נסתפק בש"ך [סקכ"ג] האם אוסר בכולו, או רק כד"ק, אבל בשפ"ד והחכמ"א [נ"ז ג'] כתבו שאוסר רק כד"ק. וברע"א [תליתאה נ"ג] נשאר בצ"ע בזה, ובחזו"א [סימן מ' סק"ב] נראה שנוטה להחמיר בזה. אבל אם יש רטיבות קצת אוסר בכולו אבל בשפ"ד כתב שהטעם שאוסר בכולו הוא מדין פיטום וא"כ להחולקים על דין פיוטם גם ברטיבות קצת אוסר רק כדנ"ט וצ"ע, וכן אם הבליעות יהיו רק מאיסור דרבנן כחוש שבפמ"ד נסתפק שאפשר שלא אמרינן פיטום וצ"ע.

טו. הכשירו כמות של בשר עוף, בקר, שומן, ונמצא שחתיכה אחת מהם טריפה.

1. מה דינה של החתיכה שנמלחה עמה ממש, ושל שאר החתיכות שרק נגעו באותה חתיכה.
2. האם יש חילוק בין נגעו כל החתיכות בטריפה עצמה לבין נגעו רק אחת בשניה בשעת המליחה.
3. אם נמלחו כמה חתיכות יחד, ובצירוף כל החתיכות יחד יש ס' כנגד החתיכה האסורה, מה הדין.
4. האם שונה הדין בין כאשר רק בצירוף רוב החתיכות ביחד יש כבר ס' כנגד החתיכת איסור, לבין כשאפילו בצירוף מיעוט החתיכות יש ס' כנגד האיסור.
5. האם יש חילוק בין אם גם חתיכות הבשר המותרות היו מלוחות, לבין אם רק חתיכת הבשר הטריפה היתה מלוחה.
6. האם יש הבדל בין אם הטריפה היתה מדאורייתא או מדרבנן, וכן אם היתה ודאי טריפה או רק ספק טריפה.
7. וכן האם יש חילוק בין אם ברור לו שהאיסור נמלח עמם ונגע בהם או שרק מסתפק האם נמלחו ביחד.

[ס"ט, ש"ך סק"ל, שפ"ד שס, משב"ז סימן ק"ו סק"ב, ש"ך סימן ל"ב סקט"ז, חו"ד שס סקי"ב, דגול מרבבה שס, חו"ד ביאוריס סקט"ז, וסקי"ז, שפ"ד סקל"ד, ומשב"ז סקכ"מ].

תשובה טו: במליחה לדעת המחבר [ס"ט] איסור כחוש אוסר רק כד"ק בין באיסור דאורייתא ובין באיסור דרבנן, שמן קצת צריך כדנ"ט, שמן ממש אוסר עד ס'. ולדעת הרמ"א [שס] שניהם אוסרים עד ס', ורק כחוש ממש שאין בו סרך שמנונית אוסר רק כד"ק.

ולדעת המחבר גם שמן שאוסר עד ס', ואם יש ס' הכל מותר, זה רק אם באותה חתיכה עצמה שנמלחה עם האיסור יש ס' כנגד האיסור, אבל כמה חתיכות שנמלחו ביחד עם איסור, ואין בכל חתיכה בפני עצמה ס' כנגד האיסור, אפי' שבצירוף כל החתיכות כולם יש ס' כנגד האיסור, לא מצרפים את כל החתיכות ביחד לס', דבמליחה אינו מתפשט בשוה לכל החתיכות, ואפשר שבחתיכה אחת נבלע יותר ובה אין ס' כנגד האיסור, וכל החתיכות אסורות.

ומאחר שכל הטעם שגם אם בכל החתיכות יש ס' כנגד האיסור הכל אסור, זה רק מפני שחיישינן שלא נתפשט בשוה בכולם אלא נבלע בחתיכה אחת יותר מבשניה, לכן באופן שהבשר האסור נמלח ביחד עם עוד כמה חתיכות, ואם נצרף ב' חתיכות ביחד כבר יהיה בהם ס' כנגד האיסור, מאחר וכל החשש הוא רק שמא נבלע בחתיכה אחת יותר מבשניה, וכנגד כל חתיכה בעצמה יש רוב כל חתיכה בטלה ממה נפשך ברוב החתיכות שלא נאסרו [כמבואר בש"ך סק"ל, ובשפ"ד שס].

אבל אם בצירוף של רוב חתיכות אין ס' כנגד האיסור, ורק בצירוף כולם יש ס', מאחר ואפילו אם נגע ברוב החתיכות ונתפשט בהם נאסרו, ורק על הצד שנתפשט בכולם בשוה נתבטל בס', אין כאן מה שיבטלם ברוב, ובכה"ג לדעת המחבר הכל אסור.

אמנם כל זה רק אם הבשר הטריפה הוא היה מלוח אבל שאר החתיכות שהיו עמה לא נמלחו עמה, אבל אם הכשירו ביחד עם הטריפה גם את הבשר הכשר וכל החתיכות היו מלוחים, לדידן דאמרינן חנ"נ בשאר איסורים, אחרי שכל חתיכה של היתר בפני עצמה שנבלע בה מהאיסור נעשתה חנ"נ, מאחר והיא מלוחה, בכחה מצד עצמה גם לחזור ולאסור כל חתיכה הנוגעת בה, ולכן אפי' אם יהיה בכל החתיכות ביחד ס' כנגד החתיכה האסורה, ורק בכל חתיכה בפני עצמה אין ס' כנגדה, הכל נאסר, אמנם זה רק שלא במקום הפסד, אבל במקום הפסד, קיי"ל שבמליחה לא אמרינן חנ"נ [כמבואר במשב"ז סימן ק"ו סק"ב, ש"ך סימן ל"ב סקט"ז, חו"ד שס סקי"ב, דלא כהדגול מרבבה שס שסובר שהרמ"א סובר שאמרינן חנ"נ], ולכן אפי' שהחתיכות המותרות היו מלוחות, כל שבצירוף מיעוטם יש ס' כנגד החתיכה האסורה הכל מותר.

זה רק לדעת הש"ך שסובר שלעולם אין בכח חתיכת איסור לאסור אפי' בזה אחר זה כמה חתיכות כשבצירוף כולם יש יותר מס' כנגדה, ולכן אפי' שבמליחה אינו מתפשט בשוה, מ"מ אם בצירוף הכל יש ס', יותר מזה אינו יכול להטעים, אבל לדעת החו"ד [ביאורים סקט"ז] גם ללא חנ"נ בכח האיסור עצמו להטעים בכמה פעמים יותר מס', ולכן גם במליחה בכח החתיכה להטעים לכמה חתיכות אם הן נוגעות באיסור עצמו, אפי' אם בצירוף כולם יהיה ס' כנגדה, והכל יאסר, [ועיין מזו"ל יור"ד סימן ל"ג].

אמנם כל זה לדעת הנקוה"כ, משב"ז [סקי"ב] חו"ד [ביאורים סקט"ז] רע"א [סקי"ט], שביארו את טעמו של המחבר שסובר שכל החתיכות אסורות מפני שבמליחה אינו מתפשט בכל החתיכות בשוה, אבל בדגול מרבבה [סימן ל"ב על ש"ך סק"ג] ביאר שטעמו של המחבר שאוסר כולם דמספקא ליה האם במליחה האיסור מפעפע בכולם גם ללא רוטב או אינו מפעפע, ומחומרא אוסר את כולם.

כל זה לדעת המחבר, אבל לדעת הרמ"א דין מליחה שוה לבישול שמתפשט בכל החתיכות בשוה, ולכן אם כשנמלחו נגעה הטריפה בכל החתיכות, או שכל החתיכות נגעו אחת בשניה, ובצירוף כולם יש ס' כנגדה הכל מותר. [כמבואר בט"ז סקכ"ה, ובש"ך סקל"ו] אלא שמ"מ כל חתיכה שהיא עצמה נגעה בבשר האסור צריכה גם קליפה מדינא.

ולדעת הראבי"ה גם שמן גמור במליחה אוסר רק כד"ק, ומבואר בשפ"ד [סקל"ד, ומשב"ז סקכ"ח] שכן דעת הרמ"א להלכה מעיקר הדין שאוסר רק כד"ק, אלא שבשמן החמירו אפי' בהפס"מ שאוסר עד ס', ומחמת אין אנו בקיאים החמירו גם בכחוש, ומ"מ לא רק באיסור דאורייתא אוסרים ואפי' בהפס"מ עד ס', אלא אפי' איסור דרבנן שמן שנמלח עם היתר כגון שמלחו שומן של בשר ונודע שהיתה טריפה מדרבנן, אוסר עד ס' אפי' בהפס"מ, ולא נחשב דעת הסוברים שכל מליחה אוסר רק כד"ק לספק דרבנן [כמבואר בשפ"ד סקל"ח].

אלא שמ"מ במקום שזה רק ספק איסור, כגון שנמלח עם בשר שהוא ספק טריפה, ואפי' אם מלחו עם שומן ממש של בהמה שהיתה ספק טריפה, מאחר והעיקר להלכה כדעת הראבי"ה שאוסר רק כד"ק, אפי' שאין ס' כנגדה מותר.

וכן אם זה רק ספק אם נמלחו יחד או לא, הביא בחו"ד [סימן ס"ט חידושים סקט"ו] מהפליתי שמצרפים דעת הראבי"ה שאוסר רק כד"ק לס"ס ויאסר רק כד"ק, אבל כאן [ביאורים סקי"ז] כתב שבמקום שהספק הוא האם נמלח עם איסור תורה, אין מצרפים דעת הראבי"ה לס"ס, להתיר. [ועיין פ"ת סקי"ד].

<u>טז. הוציאו מהמקפיא כמה דגים קפואים דבוקים אחד בשני, ומלחו אותם יחד, ונמצא אח"כ שאחד מהם היה דג טמא.</u>

1. מה דין כל הדגים.

2. האם יש חילוק כאשר אחד מהדגים היה דבוק ממש בדג הטמא, ואחרים רק נגעו בדג הטמא או בדג שהיה דבוק בדג הטמא.

3. וכן אם מלחו כמה דגים ביחד, ופתחו אח"כ אחד מהם ומצאו בתוכו דג טמא, מה דין הדג עצמו והדגים שנמלחו עמו.

4. אם בשאר הדגים יש ס' רק כנגד הדג הטמא, ולא כנגדו בצירוף הדג שנגע בו או בלע אותו, מה דין כל הדגים, ומה דין הדג הטהור הדבוק לטמא או שבלע את הטמא.

5. בכל הנ"ל, האם יש חילוק בין אם כל שאר הדגים הטהורים נגעו בשעת המליחה בדג הטמא בעצמו, או שנמלחו בערימה, ונגעו רק כל אחד בשני אבל לא נגעו בדג הטמא בעצמו.

[ס"ט, שפ"ד סקל"ח, רע"ל סקכ"ב, מו"ד ל"ב ביאורים סקי"ב, וסקי"ח, מזו"ל יור"ד כ"ב סק"ח].

<u>תשובה טז:</u>לדעת המחבר [ס"ט] כחוש אוסר רק כד"ק, אבל לדעת הרמ"א גם בכחוש אוסר עד ס', ואם זה דבוק ממש צריך ס' גם כנגד הדג הטהור שדבוק עמו, ונמלח עמו, וגם כשיש ס' הדג הטהור נשאר באיסורו.

אמנם זה רק שלא במקום הפס"מ, אבל במקום הפס"מ מבואר בשפ"ד [סקל"ח] שבמליחה כל שיש ס' כנגד האיסור בעצמו, הכל מותר, ואפילו חתיכת היתר הדבוקה באיסור עצמו מותרת, אבל ברע"א נשאר בצ"ע לענין החתיכה עצמה אם נשארת אסורה, או שגם היא מותרת, ובחו"ד כתב שאפשר שגם החתיכה עצמה תהיה מותרת.

אלא שמאחר ובבלוע אנו בקיאין לחלק בין כחוש לשמן, לכן מבואר בשפ"ד [סקל"מ] שכל הדין של הרמ"א שכל החתיכות מצטרפות ביחד לס' להתיר, זה רק אם כולם בעצמם נגעו בדג הטמא, אלא שחתיכת דג אחת היתה ממש דבוקה בדג הטמא, והשאר רק נגעו ונמלחו עם החתיכה עצמה אבל לא היו דבוקות בה, אבל אם כל הדגים האחרים לא נגעו בדג הטמא בעצמו אלא נגעו זה בזה, אחרי שהפליטה מהדג הטמא מתפשט מדג אחד לשני, ביחס לדג השני שנגע בו כבר נחשב הטמא רק לבלוע, ומאחר שבבלוע אנו בקיאין לחלק בין כחוש לשמן וכחוש הרי אינו יוצא בלא רוטב, נמצא שבכה"ג שרק דג אחד נגע בו והוא נגע באחרים, א"א לצרף את שאר הדגים לס' להתיר, כי כשהבלוע הוא כחוש הבליעה אינה עוברת אליהם כלל, ולכן רק אם כולם נגעו ונמלחו עמה בעצמה, מאחר והדג האסור הוא בעין אמרינן שאין אנו בקיאין לחלק בין כחוש לשמן.

אבל בחו"ד [פיאוריס סקי"מ] ובחזו"א [יור"ד כ"ב סק"מ] מבואר שכל שנוגעים זה בזה והחתיכה הראשונה היא חתיכת האיסור, אפי' שהיא כחושה, כל שהיא עדיין בעין ונוגעת באחת מהם, ובבת אחת נפלט ממנה ועובר לחתיכות אחרות, נחשב ביחס לכולם כבעין ולא כבלוע. ולכן מש"כ הרמ"א שהכל מצטרף לס', זה אפי' באופן שכל הדגים נמלחו אחד ע"ג השני, ולא רק כשכולם נמלחו ביחד בנגיעה עם הדג האסור.

<u>יז. הכשירו כמה חתיכות בשר בקר ושומן ביחד, ונתברר שהשומן היה מבהמה טריפה.</u>

1. אם כל החתיכות נגעו בשעת המליחה אחת בשניה, ורק בצירוף כולן יש ס' כנגד הטריפה, מה דין כל החתיכות, ומה דין החתיכה שנגעה באיסור בעצמו.
2. אם בשתי החתיכות הראשונות שנגעו בחתיכת הטריפה כבר היה ס' כנגד האיסור, מה דין שאר החתיכות שנגעו בהן.
3. האם יש הבדל בזה אם כל החתיכות היו מלוחות או שרק חלק מהן היו מלוחות.
4. מה הדין אם לא ידוע באיזו חתיכה נגע האיסור עצמו.

[ס"ט שו"ע, רמ"מ, נקוה"כ בס"מ, ש"ך סקל"ה, וסקל"מ, שפ"ד שס, דגול מרבבה על הש"ך סימן ל"ב סקט"ז, ועל הש"ך סק"ג].

<u>**תשובה יז:**</u>לדעת המחבר במליחה כשהאיסור הוא שמן אין כל החתיכות מצטרפין לס' לבטלה. ולדעת הנקוה"כ הרע"א והפמ"ג, הטעם שאין הכל מצטרף לס' הוא מפני שאינו מתפשט בשוה, אבל בדגול מרבבה [על הש"ך בסימן ל"ב סק"ג] ביאר טעמו של המחבר דמספקא לי' האם במליחה מפעפע מחתיכה לחתיכה.

ויש לדון להנקוה"כ שטעמו של המחבר הוא מפני שאינו מתפשט בשוה, האם שייך לומר שבחתיכה הקרובה יותר מתפשט פחות מאשר זו שאחריה, או שכל החשש שאינו מתפשט בשוה הוא רק שבחתיכה שיותר קרובה לאיסור נשאר יותר טעם מאשר באחרות, אבל ודאי שלא להיפך, והנפק"מ הוא באופן שבב' חתיכות הראשונות יש ס' כנגדה, האם גם בזה שייך לומר שבהם לא נתפשט עד ס', ובחתיכה השלישית הנוגעת בהם נבלע יותר מאשר בהם, או שבכה"ג החתיכה השלישית מותרת ממ"נ, אבל לדעת הדגול מרבבה ודאי שהאחרונה מותרת ממ"נ.
אבל לדעת הרמ"א קיי"ל ששמן מפעפע מחתיכה לחתיכה והכל מצטרף לס' והכל מותר, ומ"מ לדעת הרמ"א אם רק החתיכה הראשונה הסמוכה ונוגעת באיסור היתה מלוחה, אבל שאר חתיכות ההיתר שנגעו באותה חתיכה אינם מלוחות, מבואר בשפ"ד [סקל"מ] שאחרי שנבלע השמן בחתיכה הראשונה, מאחר והיא אינה מלוחה, אין בכוחה להפליט את האיסור שבתוכה לחתיכות אחרות, ואינם מצטרפין לס', אבל ברע"א כתב שמאחר ונוגעות אחת בחברתה נחשב הכל לחתיכה אחת גדולה, והרי זה ככל איסור מלוח והיתר תפל שהכל מצטרף לס'.

ומ"מ בין לדעת המחבר, בין לדעת הרמ"א, בין כשיש ס' ובין כשאין ס', אותה חתיכה שנגעה באיסור עצמו צריכה קליפה, ואם החתיכה היתה דבוקה באיסור, גם החתיכה שנגעה באותה חתיכה צריכה קליפה [כ"כ בשפ"ד סקל"ז].

וכשאין ידוע איזו חתיכה נגעה באיסור עצמו ויש ס', או לדעת המחבר כשאינו שמן ממשהחתיכה בטילה ברוב, אמנם זה רק כשודאי שבשעת המליחה לא הפכו כמה פעמים את הכל, כך שודאי שהאיסור עצמו לא נגעה ברוב החתיכות, אבל אם יש צד שהאיסור נגעה ברוב החתיכות אסור, ואין כאן ביטול ברוב [כמבואר בש"ך סקל"ה]. אבל בביאור הגר"א

[סקס"ז] נראה שכאשר אינו יודע במה נגע והוא שמן מותר גם ללא ביטול ברוב, מפני שבכה"ג אפשר לסמוך שהרבה חולקים שאפילו כד"ק אינו צריך.

יח. הכשירו בשר, ומצאו אח"כ בחתיכה קטנה מתוכו שיש בה במקום מסוים דם צרור .

1. מה דין אותה חתיכה בעצמה, כשיש בה ס' כנגד הצרור דם. ומה הדין כשאין בה.
2. אם מלחו כמה חתיכות בשר קטנות יחד, ובצירוף כולן אין ס' כנגד אותו דם צרור, מה דין שאר החתיכות.
3. אם בצירוף כל החתיכות יש ס' רק כנגד הדם, אבל לא כנגד חתיכת הבשר שבה היה הדם צרור, מה דינם ודין החתיכה עצמה שבה הדם.
4. מה הדין בזה כשצריך את הבשר לצורך שמחה, או במי שדחוק מאוד.

[רמ"א ס"ט, ש"ך סקל"ח, שפ"ד שס, משב"ז סקט"ז, ש"ך סקט"ז, שפ"ד שס, חזו"א יור"ד כ"ב סק"ז ד"ה בלוע, דגול מרבבה על הש"ך סקל"ח, רע"א לעיל סימן ע'. חו"ד ביאוריס סק"כ].

תשובה יח: בש"ך [סקט"ז] מבואר שדם נחשב לאיסור שלא שייך בו שמנונית, שרק מצד המנהג צריך ס' כנגדו כמבואר בש"ך, ובמקום הפסד קצת לכו"ע סגי בקליפה, כמבואר בשפ"ד שם.

ולדעת המשב"ז [סקט"ז] גם דם של עצמו נחשב כבלוע בו, שמחלקין בין כחוש לשמן, אבל לדעת החזו"א כל דבר שבגופו אינו נחשב לבלוע, ולכן אפי' אם נחשיב דם לכחוש, לדעת הרמ"א אוסר גם חתיכות אחרות שנמלחו עמו עד ס', וממילא גם מצטרפים שאר החתיכות לקולא להתיר את אותה החתיכה עצמה.

אמנם אם לא אמרינן פיטום, לא יאסור דם במליחה דכחוש הוא [וכן מבואר ברע"א לעיל סימן ע']. אבל בשפ"ד [סקל"ח, וסקט"ז] מבואר שכל מש"כ הש"ך שדם נחשב לכחוש ממש שאין בו סרך שמנונית, זה רק בדם שלא ע"י מליחה שאינו מעורב עם ציר, אבל דם שע"י מליחה מאחר ומעורב בעצמו עם ציר נחשב מצד עצמו לשמן, גם ללא פיטום. [וכעין זה כתב המו"ד ביאוריס סק"כ].

יט. מלחו כמה דגים ביחד, ובמשך המליחה ראו שאחד מהם הוא דג טמא, ואין ס' כנגדו.

1. אם הספיקו למלוח רק את הדג הטמא, מה דין כל הדגים.
2. ומה הדין אם הספיקו למלוח רק את הדגים הטהורים.
3. האם יש הבדל אם נגעו הדגים ממש אחד בשני או שרק הציר הנוטף מהם נגע.
4. האם יש הבדל בזה אם הכינו את הדגים לצורך שמחה וכדו'.
5. האם יש חילוק בזה אם בשעת המליחה הדג הטמא היה מונח מעל הטהור או תחתיו.

[ס"ו, שפ"ד סקל"ט, ש"ך סימן ע' סק"כ, רע"א שס, שפ"ד סק"מ, רע"א סקכ"ח, שפ"ד סימן ל"א סקי"ב].

תשובה יט: מליחה אוסרת רק אם האיסור הוא המלוח, אבל אם האיסור תפל אפי' שההיתר מלוח, אינו צריך אלא הדחה כמבואר בשו"ע [ס"ו], אבל לדעת הרמ"א שלא במקום הפסד, כל שנוגעים ממש זה בזה גם אם הטהור מלוח והטמא תפל, ע"י נגיעתו הטהור נחשב ג"כ למלוח, אבל אם אם הציר של אחד נוגע בשני לכו"ע אם הטהור מלוח והטמא תפל אינו אוסר, ולדעת השפ"ד [סקל"ט] ובש"ך [סימן ע' סק"כ] רק בהפס"מ מקילין אבל ברע"א שם חולק שלדעת הרמ"א גם בהפסד קצת אפשר להתיר בנוגעים זה בזה.

ולדעת המחבר אין חילוק מי העליון ואוסר רק כד"ק, אבל לדעת הרמ"א מאחר וגם בכחוש נאסר כולו, ולדעת הרמ"א לא אמרינן תתאה גבר במליחה, בשניהם יאסר כולו.

אלא שלדעת המחבר שגם במליחה אמרינן תתאה גבר, במקום שהדג הטמא הוא תתאה ומלוח, אוסר את הדג הטהור שנגע בו כדי קליפה מעיקר הדין, אבל אם הדג הטמא המלוח הוא עילאה, אפי' שאוסר ג"כ כד"ק ככל עילאה גבר שאוסר כד"ק, מ"מ איסורו אינו מעיקר הדין אלא מחמת חומרא, ככל עילאה גבר. [כמבואר בשפ"ד סימן ל"א סקי"ב, אבל כאן בשפ"ד סק"מ, ובהגהות רע"א עליו נראה שסובר שלדעת המחבר בכחוש אין כל חילוק בין עילאה לתתאה, ול"ע].

כ. הכשירו עופות לפסח, ונשפך בטעות קצת קמח ונתערב במלח המליחה, ואין ס' כנגדו.

1. מה דין העוף שעליו נשפך.
2. מה דין העוף שנמלח בצמוד לעוף הנ"ל.
3. והאם שונה הדין בזה אם הכשירו בשר בקר או שומן לפסח.
4. מה הדין אם מלחו כמה חצילים יחד, ונודע אח"כ שאחד מהם היה של שביעית אחרי הביעור.
5. וכן אם הכשירו יחד כמה חתיכות שומן ונודע אח"כ שאחת מהן היתה טריפה מדרבנן, מה דין כולם.

[ס"ט רמ"ח, ש"ך סקל"ז, שפ"ד סקל"ח, רע"ח סקכ"ז].

תשובה כ: לדעת הרמ"א בכחוש ממש מדינא אוסר רק כד"ק, ומצד המנהג באיסור דאורייתא אוסר עד ס' [כמבואר בש"ך סקל"ז], ובאיסור דרבנן אוסר רק כדי קליפה, וכל הנפק"מ הוא רק שלא במקום הפסד כלל, דבהפסד קצת גם באיסור דאורייתא בקליפה סגי, ומ"מ בזה אפי' שמצד המנהג צריך ס', רק אותה חתיכה נאסרת ולא החתיכה הנוגעת בה.

אלא שבחמץ משום חומרו לכו"ע אמרינן פיטום, וממילא יאסור הקמח עד ס' אפי' במקום הפסד [כמבואר בשפ"ד סקל"ח], ואפי' שבשר בהמה אינו שמן אלא רק יש בו סרך שמנונית, ג"כ אמרינן בזה פיטום [כמבואר ברע"ח סקכ"ז].